

บทที่ 6

ความคุ้มครองในงานออกแบบลวดลายและงานผลิตผ้าไหม ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ต่างประเทศ

จากการศึกษาที่ผ่านมากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายใต้กรอบสนธิสัญญาระหว่างประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน และสนธิสัญญาว่าด้วยลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ทำให้บรรดาประเทศสมาชิกต่างต้องบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศตน เพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศ เช่นเดียวกับประเทศผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่มีการบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ขึ้น ซึ่งแต่ละประเทศต่างมีกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีรายละเอียดแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นกับวัฒนธรรมประเพณีและอุดมการณ์การใช้กฎหมายที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้เพื่อให้ทราบถึงแนวทางความคุ้มครองงานลวดลายผ้าไหมและงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ต่างประเทศ การศึกษาในบทนี้จึงขอเสนอแนวทางความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมและงานลวดลายบนผืนผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศผู้ส่งออกผ้าไหมว่า แต่ละประเทศจะมีความคุ้มครองเช่นใด โดยเริ่มต้นจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลี ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศอินเดียตามลำดับต่อไป

6.1 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2521 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ก้าวเข้าสู่ศักราชใหม่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ภายใต้นโยบายเปิดเสรีทางการค้าของท่านประธานเติ้งเถี่ยวผิง ส่งผลให้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุดของโลก โดยผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ไหมนับเป็นหนึ่งในสินค้าส่งออกสำคัญประเภทหนึ่งของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อความเข้าใจถึงกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน การศึกษาในส่วนนี้จึงเริ่มต้นจากประวัติความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และความคุ้มครองในงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ รวมทั้งความคุ้มครองงานลวดลายบนผืนผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ตามลำดับ

6.1.1. ประวัติความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือชื่อประเทศตามภาษาจีนว่า 中華人民共和國; (ชื่อย่อในภาษาจีน 中华人民共和国 หรือในภาษาพินอิน: Zhōnghuá Rénmín

Gònghéguó) และชื่อภาษาอังกฤษ คือ People's Republic of China (PRC) เป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออก และมีประชากรมากที่สุดในโลกที่จำนวนกว่า 1.3 พันล้านคน โดยประชากรจีนถือเป็นประชากรหนึ่งในห้าของประชากรโลก รวมทั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนยังเป็นประเทศที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรม กฎหมายที่เก่าแก่ประเทศหนึ่งบนโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายลิขสิทธิ์นับเป็นหนึ่งในกฎหมายจีนที่พัฒนาการยาวนานแยกออกเป็น 3 ยุคใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1) กฎหมายลิขสิทธิ์จีนในยุคจักรวรรดิโบราณ

นับแต่ 1350 ปีก่อนคริสตกาลจนถึง ค.ศ. 1928 ประเทศจีนได้ถือกำเนิดขึ้นภายใต้การปกครองระบบราชาธิปไตย โดยมีกษัตริย์เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดของประเทศ กษัตริย์จีนจึงไม่ใช่เป็นแต่เพียงนักรบหรือผู้นำยามสงครามเท่านั้น แต่กษัตริย์จีนยังทรงทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและวางนโยบายเพื่อการพัฒนาประเทศเสมอมา เช่นเดียวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ กษัตริย์จีนได้ออกพระราชโองการเป็นปฐมบท ทำให้วรรณกรรมเรื่อง Dongdu Shililie (East City Annotations) เป็นงานชิ้นแรกที่ได้รับการปกป้องสิทธิของผู้ประพันธ์ Cheng อันมีผลให้ Cheng เป็นเพียงผู้เดียวที่มีสิทธิพิมพ์งานชิ้นนี้ได้ ซึ่งนักวิชาการชาวจีนถือว่า พระราชโองการฉบับนี้คือต้นร่างของกฎหมายลิขสิทธิ์ แม้ว่าปัจจุบันในวงการนักวิชาการตะวันตกยังมีข้อโต้แย้งว่า พระราชโองการฉบับนี้ไม่ถือเป็นต้นแบบกฎหมายลิขสิทธิ์ก็ตาม

ต่อมาภายใต้การปกครองของราชวงศ์ซิง (แมนจู) ยุคจักรพรรดิเกานู่ (Emperor Guangxu) ช่วงศตวรรษที่ 19 ได้ปรากฏการเรียกร้องลิขสิทธิ์เป็นครั้งแรก (banquan – literally printing rights) เพราะสาเหตุจากการแพ้สงครามของชาวจีนต่อชาวญี่ปุ่น ประเทศจีนจึงตกเป็นผู้แพ้สงครามและอยู่ในสถานะเสมือนกับอาณานิคมของชาวญี่ปุ่นและชาติตะวันตกอีกหลายชาติ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ ชาวจีนจึงตื่นตัวและค้นหาเหตุแห่งความพ่ายแพ้ครั้งนี้ จนชาวจีนทราบว่า ประเทศญี่ปุ่นวันนี้ไม่ใช่ประเทศญี่ปุ่นที่ชาวจีนรู้จักมา แต่ประเทศญี่ปุ่นวันนี้ได้ผ่านการปฏิรูปประเทศตามแบบตะวันตกที่เรียกว่า การปฏิรูปเมจิ (Meiji restoration of 1868) โดยชาวญี่ปุ่นได้ใช้กลไกกฎหมายลิขสิทธิ์ถ่ายทอดความรู้จากชาติตะวันตก เพื่อการสร้างชาติของตนตามแบบชาติตะวันตก ส่งผลให้ประเทศญี่ปุ่นมีความเข้มแข็งกว่าประเทศจีนในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นเพื่อการพัฒนาประเทศจีนเยี่ยงประเทศญี่ปุ่นและประเทศตะวันตก กระบวนการเรียกร้องกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเกิดขึ้น ภายใต้แรงกดดันของกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้สร้างสรรค์งานชาวตะวันตก ด้วยเหตุที่อาณาจักรขององค์จักรพรรดิจีนไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์ และไม่มีมาตรการคุ้มครองงานวรรณกรรมของชาวตะวันตก การที่นักศึกษา

ชาวจีน ขุนนางชั้นสูง เชื่อพระวงศ์บางกลุ่มนำเอาหนังสือวิทยาศาสตร์และวรรณกรรมอื่น ๆ มาใช้ สิ่งนี้ย่อมสร้างไม่เป็นธรรมแก่ผู้สร้างสรรค์ชาวต่างชาติ ประเทศตะวันตกทั้งหมดจึงร่วมกันบีบบังคับองค์จักรพรรดิจีน เพื่อที่องค์จักรพรรดิจะได้ออกกฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ชาวตะวันตกทั้งหมด

กลุ่มที่ 2 นักประพันธ์และผู้พิมพ์งานชาวจีน สืบเนื่องจากปัญหาการขโมยแนวความคิดในงานวรรณกรรมและงานศิลปะที่เพิ่มขึ้นสูงในประเทศจีน บรรดานักประพันธ์และผู้พิมพ์งานชาวจีนจึงเรียกร้องความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายจากองค์จักรพรรดิ แต่ข้อเรียกร้องเหล่านี้กลับไม่ได้รับความสนใจจากองค์จักรพรรดิ ในทางกลับกันจักรพรรดิกลับพยายามปิดกั้น เพื่อให้อุตสาหกรรมการพิมพ์แพร่หลายในราชอาณาจักรของพระองค์ เพราะในช่วงเวลานั้นประเทศจีนได้เกิดขบวนการปฏิวัติประเทศและต้องการโค่นล้มระบบกษัตริย์ จักรพรรดิจึงพยายามสกัดกั้นสื่อสิ่งพิมพ์มิให้แพร่หลาย

แต่อย่างไรก็ตามภายใต้แรงกดดันจากประเทศชาติยุโรป ซึ่งประเทศเหล่านี้ใช้มาตรการทางการทหารบีบบังคับองค์จักรพรรดิ ทำให้องค์จักรพรรดิกานซู่ (Emperor Guangxu) จำต้องยอมออกกฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ชาวต่างชาติขึ้นในปี ค.ศ.1910 ในชื่อ Copyright Act of the Great Qing Dynasty (Da Qing Zhuzuoquan lili) กฎหมายฉบับนี้จึงนับเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกของประเทศจีน

ด้านเนื้อหาของกฎหมายลิขสิทธิ์จีนฉบับนี้ (Copyright Act of the Great Qing Dynasty (Da Qing Zhuzuoquan lili) มีรายละเอียดที่น่าสนใจ คือ

1 งานที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ได้แก่ งานวรรณกรรมศิลปกรรมต่าง ๆ ซึ่งทั้งชาวจีนและชาวต่างชาติย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง

2 วิธีการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ ได้แก่ ผู้สร้างสรรค์ต้องจดทะเบียนลิขสิทธิ์กับหน่วยราชการจีน

3 ระยะเวลาคุ้มครองลิขสิทธิ์ กฎหมายฉบับนี้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้จดทะเบียนงานอันมีลิขสิทธิ์เท่านั้น โดยผู้จดทะเบียนจะได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตลอดอายุผู้สร้างสรรค์และต่อไปอีก 30 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย (post mortem)

4 สิทธิที่ผู้สร้างสรรค์ยังได้รับความคุ้มครอง ได้แก่ ทรัพย์สิทธิ (Moral right) เพื่อที่ผู้สร้างสรรค์จะสามารถปกป้องชื่อเสียงของตนในงานวรรณกรรมศิลปกรรมตลอดระยะเวลาความคุ้มครองลิขสิทธิ์

5 การกระทำที่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ได้แก่ การทำซ้ำข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการทำให้เสื่อมเสียคุณค่าของงานอันมีลิขสิทธิ์ เป็นต้น

แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้หาได้มีเนื้อหาครอบคลุมถึงความคุ้มครองลิขสิทธิ์บางเรื่อง เช่น การที่บุคคลอื่นเผยแพร่งานอันมีลิขสิทธิ์ และการนำหนังสือภาษาต่างประเทศมาเผยแพร่ในรูปแบบการถามและตอบ เป็นต้น

แม้ว่า Copyright Act of the Great Qing Dynasty จะเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีข้อบกพร่องบ้างอยู่ก็ตาม แต่กฎหมายฉบับนี้ได้ใช้ในประเทศจีนจนถึงยุคสิ้นสุดระบบการปกครองขององค์จักรพรรดิ ระบบกษัตริย์ราชวงศ์ชิงได้ถูกโค่นล้มลง ภายใต้การปฏิรูปการเมืองการปกครองของหยวนชื่อไค่ และท่านดร.ซุนยัตเซ็น หลังจากนั้นประเทศจีนได้ก้าวเข้าสู่การปกครองของพวกขุนพลต่าง ๆ (Warlord regime) ระหว่างค.ศ.1911 ถึง ค.ศ.1949 ซึ่งในยุคนี้ถือเป็นช่วงเวลาประเทศจีนอยู่ในภาวะความขัดแย้งด้านการเมือง และสงครามภายในอย่างรุนแรง¹

ต่อมาในปี ค.ศ.1915 ภายใต้การปกครองในยุคท่านดร.ซุนยัตเซ็น ประเทศจีนได้ทำการแก้ไข Copyright Act of the Great Qing Dynasty โดยทำการเปลี่ยนชื่อกฎหมายฉบับเป็น Copyright Act of the warlord regime พร้อมกับการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้อย่างเป็นทางการ หลังจากนั้นในปี ค.ศ.1928 หลังจากนั้นกฎหมายฉบับนี้ได้ถูกเปลี่ยนชื่ออีกครั้งหนึ่งเป็น Copyright Act of the Guomindang Government ซึ่งท้ายที่สุดกฎหมายฉบับนี้ก็กลายเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน Zhōnghuá Mínguó) ในชื่อ Copyright Act of Taiwan แต่เนื้อหาของกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้ไม่มีการแก้ไขแต่อย่างใด²

2 กฎหมายลิขสิทธิ์จีนในยุคสมัยใหม่ (ค.ศ.1911 ถึง ค.ศ.2000)

เมื่อประเทศจีนได้สิ้นสุดการปกครองในระบบกษัตริย์ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน พัฒนาการด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ก็หยุดสงัดลงด้วยเช่นกัน สืบเนื่องจากปัญหาสงครามโลกครั้งที่สองและปัญหาสงครามกลางเมืองของประเทศจีน กล่าวคือ

ในปี ค.ศ.1949 ประเทศจีนประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีความเชื่อในลัทธิการเมืองที่แตกต่างกัน 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มชาวจีนคณะชาติที่มีความเชื่อตามระบบประชาธิปไตยและเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ภายใต้การนำของประธานาธิบดีเจียงไค เซ็ก

กลุ่มที่ 2 กลุ่มชาวจีนที่มีความเชื่อตามลัทธิคอมมิวนิสต์ ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีท่านเหมาเจ๋อตงเป็นประธาน

¹ Peter Ganea and Thomas Pattloch. Intellectual Property Law in China. (USA : Kluwer Law International 2005. p.205-206

² Ibid, p.207

ด้วยความแตกต่างด้านความคิดทางการเมืองคือสาเหตุสำคัญ ทำให้ชาวจีนทั้งสองกลุ่มจับอาวุธเข้าต่อสู้กัน ผลลัพธ์ของสงครามกลางเมืองของประเทศจีนครั้งนี้ คือ กลุ่มชาวจีนที่ศรัทธาในลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นผู้ชนะสงคราม และประเทศจีนถูกแบ่งแยกเป็น 2 ประเทศ อันได้แก่

ประเทศสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน Zhōnghuá Mínguó) ที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีพรรคก๊กมินตั๋งเป็นพรรคการเมืองเมืองชาตินิยมของจีน โดยมีเจียงไคเช็ค เป็นประธานาธิบดีคนแรก

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (Zhōnghuá Rénmín Gònghéguó หรือจ้าว เหวินหมิน กังเหอ ก้าว) เป็นประเทศที่ครองดินแดนส่วนใหญ่ในประเทศจีนและใช้ระบบคอมมิวนิสต์ปกครองประเทศ ภายใต้การนำของประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน คือ ท่านเหมาเจ๋อตุง

ด้วยผลของสงครามกลางเมืองจีนที่พรรคคอมมิวนิสต์คือผู้ชนะสงคราม ลัทธิคอมมิวนิสต์จึงเข้าครอบครองดินแดนจีนเกือบทั้งหมด ยกเว้นเกาะไต้หวัน พร้อมกันนี้ประเทศจีนจึงได้ประกาศเปลี่ยนชื่อเป็น สาธารณรัฐประชาชนจีน และอยู่ภายใต้การบริหารงานของประธานพรรคคอมมิวนิสต์ท่านเหมาเจ๋อตุง ส่วนชาวจีนที่ศรัทธาในระบบประชาธิปไตยก็ได้ลี้ภัยมาอยู่ที่เกาะไต้หวัน และท่านผู้นำเจียงไคเช็คได้สร้างประเทศไต้หวันขึ้น³

นับแต่ปี ค.ศ.1949 รัฐบาลกลางพรรคคอมมิวนิสต์ (Central Committee of the Communist Party) จึงประกาศยกเลิกกฎหมายเดิมทั้งหมดรวมทั้งกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วย แต่ในทางปฏิบัติแล้ว แม้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์จะถูกยกเลิกไปก็ตาม กฎหมายลิขสิทธิ์ยังถูกนำมาใช้บังคับอยู่ ภายใต้คำว่า “ทรัพย์สิน” (property) โดยผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ได้ประกาศกฎหมายใหม่ว่า ผู้ใดสร้างสรรค์งานขึ้น ผู้นั้นขอได้รางวัลตอบแทนจากความวิริยะอุตสาหะของตน ซึ่งหลักกฎหมายเรื่องนี้ปรากฏอยู่ใน Decision on the Improvement and Development of Publication Activities และที่ประชุมแห่งชาติเพื่อการพิมพ์ (Nation Conference on Publishing) ได้ประกาศจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านทรัพย์สินทางปัญญา คือ General Publication Office ขึ้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม ค.ศ.1951

เนื้อหาของกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับใหม่ Decision on the Improvement and Development of Publication Activities คือ รัฐบาลจะให้ความคุ้มครองแก่เอกชน ในฐานะที่เอกชนเป็นผู้สร้างสรรค์งาน และกฎหมายฉบับนี้มอบความคุ้มครองในรูปกรรมสิทธิ์ (Moral right) เพื่อที่ผู้สร้างสรรค์จะปกป้องการดัดแปลงแก้ไขในงาน หากผู้สร้างสรรค์ได้รับความเสียหายในชื่อเสียงเกียรติคุณ รวมทั้งผู้สร้างสรรค์ขอได้รับค่าตอบแทนจากการใช้งานสร้างสรรค์ของตน

³ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. ประเทศจีน. World Wide Web <http://th.wikipedia.org/wiki/>

โดยผู้อื่น ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้พิมพ์หรือผู้โฆษณางาน ทั้งสำนักงานพิมพ์ต้องปรากฏชื่อผู้สร้างสรรค์ด้วย

ในทางกลับกันหากการสร้างสรรค์งานเกิดจากสัญญาจ้างแล้ว กฎหมายฉบับนี้ไม่ให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากสัญญาจ้างเช่นนี้ และไม่คุ้มครองการขโมยความคิดหรือการผลิตงานสร้างสรรค์ โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ได้อนุญาต⁴

ต่อมาในปี ค.ศ.1953 Nation Conference on Publishing จึงปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งการปรับปรุงครั้งนี้ได้วางข้อห้ามการพิมพ์ข้อความหรือภาพ ทำให้ผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาตจากผู้สร้างสรรค์ไม่มีสิทธิพิมพ์ข้อความหรือภาพได้ หลักการเรื่องดังกล่าวนี้เป็นไปตามระบบสัญญาการพิมพ์ระหว่างประเทศ ค.ศ.1952⁵

หลังจากนั้นในเดือนธันวาคม ค.ศ.1957 Nation Conference on Publishing ได้นำร่าง Decision on the Improvement and Development of Publication Activities ฉบับแก้ไขขึ้นมาพิจารณา แต่ร่างแก้ไขฉบับนี้ไม่ถูกประกาศใช้ เพราะแนวความคิดของกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้ขัดกับแนวคิดพื้นฐานของพรรคคอมมิวนิสต์หลายเรื่อง เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งคุ้มครองทรัพย์สินส่วนตัวของเอกชน เป็นต้น⁶

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ.1958 รัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมได้ประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับใหม่ขึ้นในชื่อ Preliminary Provisions on the Manuscript Remuneration for Literary Books and Books on Social Science เนื่องจากรัฐบาลจีนได้ดำเนินการตามนโยบายปฏิวัติวัฒนธรรม ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ของประเทศจีนหันมาเอาใจใส่ต่องานสร้างสรรค์ของประชาชนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้กฎหมายชื่อ Preliminary Provisions on the Manuscript Remuneration for Literary Books and Books on Social Science จึงมุ่งให้รางวัลตอบแทนแก่ผู้สร้างสรรค์ ภายใต้เงื่อนไขสำคัญ คือ ผู้สร้างสรรค์จะได้รับรางวัลตอบแทนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่า ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้เวลาทุ่มเทสร้างงานนานเพียงใด และจำนวนสำนักงานที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้ก็มิให้มอบสิทธิผูกขาดในงานสร้างสรรค์ เพื่อที่ผู้สร้างสรรค์จะแสวงหาค่าตอบแทนจากแรงความคิดของตน ท้ายที่สุดกฎหมายฉบับนี้ก็ไม่เกิดผลทางปฏิบัติ ดังปรากฏว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยังขาดแคลนผลงานสร้างสรรค์อยู่ต่อไป⁷

⁴ Peter Ganea and Thomas Pattloch. Intellectual Property Law in China. (USA : Springer. 2009). p.207-208

⁵ Ibid, p.208

⁶ Ibid, p.208

⁷ Ibid, p.208

จวบจนถึงปี ค.ศ.1978 ภายใต้นโยบายของประธานพรรคคอมมิวนิสต์คนใหม่ คือ ท่านเติ้ง เสี่ยวผิง (Deng Xiaoping) ท่านได้เปิดประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนสู่ยุคใหม่ โดยท่านได้เริ่มปฏิรูปเศรษฐกิจและใช้ระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่ให้ความสำคัญกับทุนนิยมมากขึ้น ส่งผลให้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจำเป็นต้องเร่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างกฎหมายต่าง ๆ เพื่อรองรับภาคธุรกิจ⁸ กฎหมายลิขสิทธิ์จึงเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายที่ถูกแก้ไข ดังปรากฏว่าหน่วยงาน Nation Conference on Publishing ได้แสดงต้นร่างกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับใหม่ ในงานบรรยายเรื่อง The Third Plenary Session of the Eleventh Central Committee in 1978 โดยงานบรรยายครั้งนี้มีประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก⁹

เหตุที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเปิดรับระบบทุนนิยมมากขึ้น รัฐบาลจีนจึงลงนามในความตกลงหลายฝ่ายด้านการค้าและการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อตกลงด้านการค้าการลงทุนระหว่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสหรัฐอเมริกาที่สำคัญ 2 ฉบับ คือ

ฉบับแรก ข้อตกลงเรื่อง High Energy Physics เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ.1979 ซึ่งตามข้อตกลงฉบับนี้ได้บรรจุประเด็นความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนไว้

ฉบับที่สอง ข้อตกลงเรื่องการค้าระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ลงนามเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ.1979 ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาประสงค์ให้ทางรัฐบาลจีนเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากล (Universal Copyright Convention)

ด้วยผลของสนธิสัญญาทั้งสองฉบับและแรงกดดันจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ทำให้กระบวนการปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์จีนเกิดขึ้น กระบวนการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จนถึงปี ค.ศ.1990 การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงสำเร็จลง ยังผลให้ชาวต่างชาติมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้ว่าความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ครั้งนี้เป็นเพียงกฎหมายพิเศษอื่น ๆ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้มีใช้ส่วนหนึ่งของกฎหมายลิขสิทธิ์ เช่น การประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองงานสิ่งบันทึกเสียงและงานวิดีโอ โดย Ministry for Radio and TV ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ.1982¹⁰

⁸ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. ประเทศจีน. World Wide Web <http://th.wikipedia.org/wiki>

⁹ Peter Ganea and Thomas Pattloch. Intellectual Property Law in China. (USA : Springer. 2009). p.208

¹⁰ Wikipedia, the free encyclopedia. Intellectual property in the People's Republic of China World Wide Web <http://th.wikipedia.org>

นอกจากนี้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้บัญญัติหลักกฎหมาย first fair ขึ้นตามกฎหมาย Preliminary Provisions on the Protection of Copyright in Books and Periodicals โดยรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมได้ประกาศใช้หลักกฎหมายเรื่องนี้เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ.1984 เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์¹¹

แม้ว่ากฎหมาย Preliminary Provisions on the Protection of Copyright in Books and Periodicals เป็นบทบัญญัติกฎหมายที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์ แต่กฎหมายดังกล่าวให้ความคุ้มครองแก่งานบางประเภทเท่านั้น และไม่มีบทบาทการบริหารจัดการลิขสิทธิ์งานระหว่างประเทศ

ต่อมาเมื่อวันที่ 15 กันยายน ค.ศ.1986 รัฐมนตรีกระทรวงวิทยุ ภาพยนตร์และโทรทัศน์ได้ประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในการเผยแพร่ผลงานสิ่งบันทึกเสียงและงานวิดีโอ ทำให้ผู้เผยแพร่ผลงาน ภาพยนตร์และโสตทัศนวัสดุได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นครั้งแรก ภายใต้อายุความคุ้มครองเพียง 25 ปีนับแต่การเผยแพร่หรือการบันทึก

ส่วนหน่วยงานบริหารจัดการด้านลิขสิทธิ์ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาลจีนได้จัดตั้งหน่วยงานพิเศษขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ.1985 ในชื่อ National Copyright Administration หรือในชื่อย่อว่า NCA โดยหน่วยงานดังกล่าวมีภารกิจสำคัญ คือการร่างกฎหมายลิขสิทธิ์และการบริหารจัดการลิขสิทธิ์ ทำให้หน่วยงาน NCA สามารถเตรียมการร่างกฎหมายลิขสิทธิ์และรับแจ้งคำร้องจากเจ้าของลิขสิทธิ์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน NCA มีสิทธิอนุญาตแก่บุคคลใด ๆ เพื่อการพิมพ์งานซ้ำและแปลงานภาษาต่างประเทศหรือเนื้อหาเกี่ยวกับระหว่างประเทศ¹²

การออกกฎหมายภาคบังคับคดีตามกฎหมายลิขสิทธิ์ นับแต่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ ปรากฏว่า ตัวแทนเจ้าของลิขสิทธิ์ต่างฟ้องคดีขึ้นมากมาย รัฐบาลจีนจึงประกาศใช้กฎหมายหมายในส่วนภาคบังคับคดีขึ้น เมื่อวันที่ 12 เมษายน ค.ศ.1986 ภายใต้อีกทั่วไปในกฎหมายแพ่ง (General Principles of Civil Law) โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1987 ใน Sec 24 ระบุว่า “ผู้สร้างสรรค์ได้รับการประกันสิทธิในชื่อเสียงของตนในงานและสิทธิในการเผยแพร่ผลงานรวมทั้งสิทธิในค่าตอบแทน หากบุคคลใดประสงค์ใช้งานสร้างสรรค์ของตน” ประกอบกับตาม Sec 118 บัญญัติว่า “ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิเรียกร้องให้หยุดการ

¹¹ Peter Ganea and Thomas Pattloch. Intellectual Property Law in China. (USA : Springer. 2009). p.209

¹² Ibid, p.209

ละเมิดสิทธิและทำลายสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นผลจากการละเมิดลิขสิทธิ์ รวมทั้งผู้สร้างสรรค์มีสิทธิเรียกค่าทดแทนอีกด้วย” แต่ทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์จะใช้สิทธิทั้งหมดนี้ได้โดยผ่านระบบศาลประชาชนเท่านั้น¹³

แม้ว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเริ่มมีบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ได้ให้ความคุ้มครองแก่งานหนังสือ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง และงานโสตทัศนวัสดุแล้วก็ตาม แต่ความต้องการกฎหมายลิขสิทธิ์ของชาวจีนก็ยิ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบประเทศอื่น ๆ ได้เพิ่มแรงกดดันแก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชน เพื่อให้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนออกกฎหมายลิขสิทธิ์โดยเร็ว รัฐบาลจีนจึงร่างกฎหมายลิขสิทธิ์ขึ้นมาหลายฉบับ แต่ร่างกฎหมายลิขสิทธิ์เหล่านี้ไม่ได้ถูกประกาศใช้ และนับตั้งแต่ค.ศ.1980 ถึง ค.ศ.1989 ปรากฏว่า ประเทศสาธารณรัฐประชาชนมีต้นร่างกฎหมายลิขสิทธิ์จำนวนถึง 20 ต้นฉบับ¹⁴

ท้ายที่สุดเมื่อวันที่ 7 กันยายน ค.ศ.1990 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนได้ประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ (Copyright Act หรือชื่อย่อว่า CA) อย่างเป็นทางการ และประกาศใช้กฎหมายประกอบลิขสิทธิ์อีก 2 ฉบับ คือ

ฉบับแรก Copyright Act Implementing Rules หรือชื่อย่อว่า “CAIR” ประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ.1991 โดยสภาแห่งชาติ (State Council) เพื่อเป็นคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และ Copyright Act Implementing Rules นี้ถือเป็นกฎหมายในส่วนการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวลาเดียวกัน

ฉบับที่สอง Regulations on the Protection of Computer Software ซึ่งชาวจีนเรียกกฎหมายฉบับนี้ว่า **Software Regulation หรือชื่อย่อว่า “SR”** ประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ.1991 โดยสภาแห่งชาติ (State Council) เพื่อการคุ้มครองงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์¹⁵

ด้านเวทีความตกลงระหว่างประเทศด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเล็งเห็นถึงความสำคัญต่อสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เพราะสนธิสัญญาเหล่านี้มีผลต่อการค้าระหว่างประเทศของจีนโดยตรง ส่งผลให้ในปีค.ศ.1992 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงสมัครเข้าเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

¹³ Ibid, p.209-210

¹⁴ Ibid, p.209-210

¹⁵ Ibid, p.209-210

1. เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ.1992 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบอร์น (Berne Convention)
2. เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม ค.ศ.1992 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากล (Universal Copyright Convention)
3. เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ.1993 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญาคุ้มครองงานโสตทัศนวัสดุต่าง (Convention for the Protection of Phonogram Producers against Unauthorized Reproduction of their Phonograms) ซึ่งการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาฉบับนี้เกิดขึ้นจากข้อตกลงระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาต้องการความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานโสตทัศนวัสดุ
4. หลังจากนั้นประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงโรม (Rome Convention) เพื่อที่กฎหมายลิขสิทธิ์จะมีความคุ้มครองในสิทธิข้างเคียง อันได้แก่ ความคุ้มครองในสิทธิของนักแสดง สิทธิของผู้ผลิตงานโสตทัศนวัสดุ และสิทธิของงานบันเทิงทางวิทยุโทรทัศน์

ประกอบกับในวันที่ 11 ธันวาคม ค.ศ.2001 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าเป็นสมาชิกใหม่ขององค์การการค้าโลก (WTO) ทำให้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกฎหมายภายในประเทศต่าง ๆ ตามกรอบข้อบังคับขององค์การการค้าโลก (WTO) โดยกฎหมายลิขสิทธิ์นับเป็นหนึ่งในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอันสำคัญ ซึ่งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน จนในที่สุดเมื่อวันที่ 25 กันยายน ค.ศ.1992 สภาแห่งชาติจึงประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับใหม่ โดยกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้มีบทบัญญัติสอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศ นับแต่นั้นคนจีนและชาวต่างชาติต่างได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเท่าเทียมกัน และกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้ได้ให้ความคุ้มครองแก่นักเขียนอันมีลิขสิทธิ์อย่างหลากหลาย ไม่จำกัดว่างานนั้นจะเป็นเพียงงานวรรณกรรม งานโสตทัศนวัสดุแต่อย่างใด¹⁶

3. ยุคแห่งการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์สมัยใหม่ (ระหว่างค.ศ.2001 ถึง ปัจจุบัน)

ระหว่าง ค.ศ.2001 ถึง ค.ศ.2002 เป็นยุคแห่งการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์จีนที่สำคัญสืบเนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์จีน (Copyright Act) ไม่ได้เกิดขึ้นจากพื้นฐานความต้องการของประเทศจีน หากแต่กฎหมายลิขสิทธิ์จีนเกิดขึ้นจากความตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ กฎหมายลิขสิทธิ์จีนจึงสะท้อนภาพความต้องการของประเทศตะวันตก เพราะความตกลงระหว่างประเทศ

¹⁶ Ibid, p.209-210

เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ทั้งหมดเกิดขึ้นจากผลประโยชน์ชาติตะวันตกทั้งสิ้น ไม่ว่าหลักกฎหมายเรื่องกรรมสิทธิ์ (Moral right) ในการเผยแพร่ผลงาน สิทธิป้องกันบุคคลอื่นคัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิทางเศรษฐกิจของผู้สร้างสรรค์ โดยความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ไม่เคยระบุถึงสิทธิอื่น ๆ ของผู้สร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้กฎหมายลิขสิทธิ์จีน (Copyright Act) ในมาตรา 10 จึงเป็นเพียงการจำแนกงานอันมีลิขสิทธิ์ตามผลประโยชน์ของชาติตะวันตกเท่านั้น ดังนั้นกระบวนการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์จึงเกิดขึ้นในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ช่วงแรก ช่วงเวลาก่อนแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ในปี ค.ศ.2001 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับรองว่า ผู้สร้างสรรค์งานในระบบอินเทอร์เน็ตย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งการประกาศรับรองเช่นนี้สอดคล้องกับข้อตกลง Another continental European ที่ระบุว่า กฎหมายลิขสิทธิ์มีความคุ้มครอง 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทแรกความคุ้มครองลิขสิทธิ์งานสร้างสรรค์ และความคุ้มครองในรูปสิทธิข้างเคียง เช่น สิทธิของนักแสดง ผู้ผลิตงานโสตทัศนวัสดุหรืองานวิทยุหรืองานโทรทัศน์ และผู้เผยแพร่ดังกล่าว

ช่วงที่สอง ในฤดูร้อน ค.ศ.2001 หลังจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) และองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงตระหนักถึงข้อบกพร่องของกฎหมายลิขสิทธิ์จีน 1990 (Copyright Act 1990) ว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของตนมีกฎเกณฑ์ที่ไม่สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศ รัฐบาลจีนจึงเห็นสมควรปรับแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ การแก้ไขชำระกฎหมายลิขสิทธิ์จึงเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ.2001 สภาประชาชนจีน (Ninth National People's Congress) จึงลงมติรับร่างกฎหมายลิขสิทธิ์ในชื่อ Decision on the Amendment of the Copyright Act of People's Republic of China และให้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ.2001 ทั้งนี้ โดยโครงสร้างพื้นฐานของกฎหมายลิขสิทธิ์จีนยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก หากแต่กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแก้ไขในปี ค.ศ.2001 นี้ได้เพิ่มงานอันมีลิขสิทธิ์มากขึ้น และเพิ่มมาตรฐานความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อให้กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศ

ต่อมาในปี ค.ศ.2002 ทางการประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้แก้ไขกฎหมายประกอบลิขสิทธิ์ คือ Copyright Act Implementing Rules หรือชื่อย่อว่า “CAIR” เพื่อให้กฎหมายประกอบลิขสิทธิ์เป็นคู่มือของเจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่มีข้อมูลทันสมัย โดยกฎหมาย Copyright Act Implementing Rules หรือชื่อย่อว่า “CAIR” ฉบับปี ค.ศ.2002 ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ.2002 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 15 กันยายน ค.ศ.2002

ช่วงที่สาม การแก้ไขกฎหมายคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ **Regulations on the Protection of Computer Software (Software Regulation หรือชื่อย่อว่า “SR”)** ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ.2001 เพื่อให้กฎหมายฉบับนี้สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์¹⁷

ช่วงที่สี่ การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อคุ้มครองงานด้านศิลปวัฒนธรรม ปัจจุบันการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์จีนยังคงดำเนินต่อไป ท่ามกลางการประชุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ภายใต้ชื่อเรียกร้องของกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียและกลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกา ในประเด็นเรื่องความคุ้มครองงานด้านศิลปวัฒนธรรม เช่นงาน Folklore (ศิลปะพื้นบ้าน เช่นตำนาน ดนตรีเพลงพื้นบ้าน ฯลฯ) Fire art (งานวิจิตรศิลป์) ฯลฯ เพื่อให้งานเหล่านี้เป็นงานมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะเป็นประเทศสมาชิกในองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) และเป็นประเทศที่ร่ำรวยด้านวัฒนธรรมประเพณีศิลปกรรมประเทศหนึ่ง รัฐบาลจีนจึงเข้าร่วมการเรียกร้องครั้งนี้ พร้อม ๆ กับการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์จีนให้สอดคล้องกับชื่อเรียกร้องเหล่านี้ แม้ว่าขณะนี้ที่ประชุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกยังไม่ได้ข้อยุติในเรื่องนี้ก็ตาม¹⁸

ดังนั้นรูปแบบกฎหมายลิขสิทธิ์สมัยใหม่ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.1990 พร้อม ๆ กับการเข้าร่วมเป็นภาคีสันติสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาระหว่างประเทศอื่น ๆ ทำให้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องออกกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหลาย ๆ ฉบับ ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ก็คือหนึ่งในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องแก้ไข จนกระทั่งปัจจุบันกฎหมายลิขสิทธิ์จีนก็ยังคงมีการแก้ไขเพื่อให้กฎหมายฉบับนี้สอดคล้องกับวัฒนธรรมศิลปะและมีมาตรฐานระดับสากล

6.1.2. ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีบทบัญญัติคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามมาตรา 3 Copyright Act of People’s Republic of China 2002 ดังนี้

มาตรา 3 สำหรับเจตนาธรรมณ์ตามบทบัญญัติกฎหมายฉบับนี้คำว่า “งาน” หมายรวมถึงงานวรรณกรรม ศิลปะ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยีทางวิศวกรรม และสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยสิ่งเหล่านี้ถูกทำให้ปรากฏในรูปแบบดังต่อไปนี้

¹⁷ Ibid, p.211

¹⁸The World Intellectual Property Organization (WIPO). Response China, Word format WIPO.

- (1) งานเขียน
- (2) งานเกี่ยวกับการพูด
- (3) งานดนตรีกรรม งานละคร งานศิลปะพื้นบ้าน (quyi) งานศิลปะเกี่ยวกับการรำ (choreographic) และงานเต้นแอโรบิก
- (4) งานจิตรศิลป์และงานสถาปัตยกรรม
- (5) งานภาพถ่าย
- (6) งานภาพยนตร์และงานสร้างสรรค์ด้วยวิธีการผลิตด้วยฟิล์มอัดคลิ้งกัน
- (7) งานออกแบบทางวิศวกรรม และงานออกแบบผลิตภัณฑ์ แผนที่ งานภาพร่าง (สเก็ตภาพ) งานกราฟฟิก และหุ่นจำลองของดั่งกล่าว
- (8) โปรแกรมคอมพิวเตอร์
- (9) งานอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติหรือตามกฎระเบียบเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 3 (7) งานออกแบบลวดลายของผ้าไหมจึงถือเป็นงานออกแบบตามความในมาตรา 3 (7) บัญญัติไว้ ในฐานะที่ผ้าไหมคือผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งและเป็นสินค้าส่งออก การเตรียมวาดลวดลายของผ้าไหม ก็คือการเตรียมออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งงานออกแบบลวดลายผ้าไหมก็คือการผลิตต้นแบบลวดลาย เพื่อที่ผู้ผลิตดำเนินกระบวนการผลิตผ้าไหมที่มีลวดลายดังกล่าวสู่ตลาดต่อไป¹⁹

อย่างไรก็ตาม การที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน 2002 ได้ นั้น งานออกแบบดังกล่าวต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอีกสองประการหนึ่ง ก็คือ

ประการแรก งานออกแบบต้องเกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ และ

ประการที่สอง งานออกแบบที่ผลิตขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ต้องถูกทำให้ปรากฏอยู่บนวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง (tangible form)²⁰

ประการแรก งานออกแบบต้องเกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ สำหรับงานออกแบบลวดลายผ้าไหม เมื่อนักออกแบบได้ออกแบบลวดลายผ้าไหม งานออกแบบเช่นนี้ย่อมนับเป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ (original) นักออกแบบก็คือผู้สร้างสรรค์ (author) งานออกแบบก็เป็นงานสร้างสรรค์จากความคิดสติปัญญา และถ้านักออกแบบได้ใช้ความคิดริเริ่มของตนเอง โดย

¹⁹ Zhu Ling, China Intellectual Property Law Guide. (USA : Kluwer Law Internation : 2005). p.10302

²⁰ Preston M. Torbert and Jia Zhao. Intellectual Property Laws of East Asia. (Hong Kong : Sweet & Maxwell Asia, 1997). p.243

นักออกแบบมิได้ลอกเลียนแบบ (copy) งานของผู้ใดแล้ว กรณีเช่นนี้ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ถือว่า งานออกแบบลวดลายผ้าไหมย่อมมีฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามมาตรา 3 (7) และกฎหมายลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีนจะมอบความคุ้มครองโดยอัตโนมัติ โดยที่นักออกแบบลวดลายผ้าไหมไม่ต้องไปจดทะเบียนงานออกแบบแต่อย่างใด²¹

ประการที่สอง งานออกแบบที่ผลิตขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ต้องถูกทำให้ปรากฏบนวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง (**tangible form**) หมายถึงงานออกแบบลวดลายผ้าไหมจะต้องถูกสร้างขึ้นบนวัสดุอย่างใดก็ได้ เช่น กระดาษ จอคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ซึ่งการที่นักออกแบบสร้างงานออกแบบบนวัสดุต่าง ๆ ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนถือว่า นักออกแบบได้แสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ของตน เพื่อให้สาธารณชนรับรู้ได้ กฎหมายลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงจะมอบความคุ้มครองให้

ดังนั้นงานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 3 (7) กฎหมายลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีน 2002 ได้ หากนักออกแบบในฐานะผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานขึ้น โดยนักออกแบบมิได้ลอกเลียนแบบงานของผู้อื่น ทั้งนี้เมื่อนักออกแบบได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองแล้ว แม้ว่านักออกแบบได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพียงเล็กน้อยก็ตาม กฎหมายลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีนถือว่า งานออกแบบลวดลายผ้าไหมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

6.1.3. ความคุ้มครองงานลวดลายบนผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

สำหรับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานลวดลายผ้าไหม ปัจจุบันลวดลายบนผืนผ้าไหมจีนสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ทั้งนี้แบ่งแยกโดยใช้จุดกำเนิดที่แตกต่างกัน คือ

- 1 ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหม
- 2 ลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหม

1 ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหม ด้วยเหตุที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นแหล่งกำเนิดของผ้าไหม ประกอบกับชาวจีนเป็นชนชาติที่ศิลปะเก่าแก่ชาติหนึ่ง ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงมีลวดลายผ้าไหมที่ทรงคุณค่าทางศิลปะของชาติอยู่จำนวนมาก โดยลวดลายผ้าไหมจีนส่วนใหญ่เป็นลวดลายมงคลต่างๆ ตามความคติพจน์และความเชื่อของคนจีน ซึ่งลวดลายเหล่านี้เกิดจากการปัก การทอ หรือการพิมพ์ลาย ตัวอย่างลวดลายบนผ้าไหมจีน เช่น ลายหงส์ ลายมังกร ลายดอกโบตั๋น เป็นต้น ทั้งนี้ลวดลายบนผืนผ้าไหมเหล่านี้จะมีลักษณะและสีสันแตกต่างกันไปตามแต่ชนชาติของผู้ทอต่าง ๆ

²¹ Zhu Ling, China Intellectual Property Law Guide. (Kluwer Law Internation : Netherland. 2005). p.10303

ด้านความคุ้มครองลิขสิทธิ์ของลวดลายผ้าไหมจีนโบราณนั้น เมื่อลวดลายบนผืนผ้าไหม เป็นลวดลายโบราณของชนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว ลวดลายเหล่านี้ย่อมนับเป็นศิลปะพื้นบ้าน และลวดลายโบราณเหล่านี้ย่อมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีน 2002 ตามมาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า

Article 6 Regulations for the protection of copyright in expressions of **folklore** shall be established separately by the State Council.

โดยที่คำว่า “folklore” ตามกฎหมายลิขสิทธิ์แล้วย่อมหมายถึงงานวรรณกรรมพื้นบ้าน (folk literature) และงานศิลปะ (art)²² ประกอบกับลวดลายของผ้าไหมโบราณก็ถือว่าเป็นงานศิลปะที่แสดงออกถึงคตินิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีน เช่น ลายหงส์คู่บน ปลอกหมอนผ้าไหมงานแต่งงานของชาวจีน ย่อมมีความหมายถึง การครองคู่อย่างสงบสุข เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ลวดลายโบราณของผ้าไหมจีนจึงเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ แต่ทั้งนี้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ของงานผ้าไหมจีนในฐานะงานศิลปะต้องอยู่ภายใต้ประกาศของสภาแห่งชาติ (State Council)

แม้ว่ามาตรา 6 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีน 2002 วางมาตรการคุ้มครองงานวรรณกรรมพื้นบ้าน (folk literature) และงานศิลปะ (art) ภายใต้อำนาจ “folklore” ก็ตาม แต่ปัจจุบันสภาแห่งชาติ (State Council) ออกประกาศกำหนดความคุ้มครองงาน ขนบธรรมเนียมประเพณี (folklore) เพียงฉบับเดียว คือ “Provision on the Protection of Traditional Crafts and Art” ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ.1997

ตามพระราชบัญญัติ Provision on the Protection of Traditional Crafts and Art 1997 ได้กำหนดขอบเขตคำว่า “งานศิลปะประเพณี (tradition arts)” ไว้ว่า

“งานศิลปะประเพณี (tradition arts) ก็คือ งานหัตถกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม (tradition handicraft) โดยงานงานศิลปะประเพณี (tradition arts) อาจมีจำนวนหลาย ๆ ชิ้น หรืองานศิลปหัตถกรรมที่ใช้ทักษะขั้นสูง หรือ งานศิลปะประยุกต์ และงานศิลปะประเพณีเหล่านี้มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป รวมทั้งงานศิลปะประเพณี (tradition arts) ต้องเป็นส่วนประกอบของประเพณีที่สืบทอดกันมาของชาติ”

ด้วยเหตุนี้ส่งผลให้ พระราชบัญญัติ Provision on the Protection of Traditional Crafts and Art 1997 จึงกำหนดมาตรการปกป้องงานศิลปะประเพณีขึ้น โดยงานหัตถกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม (tradition handicraft) ย่อมได้รับการปกป้องดูแลจากคณะกรรมการพิเศษ ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้รับผิดชอบโดยตรงกับสภาแห่งชาติ (State Council) และงานหัตถกรรมด้าน

²² Peter Ganea and Thomas Pattloch. Intelectual Property Law in China. (USA : Springer., 2009), p. 225

ประเพณีวัฒนธรรม (tradition handicraft) ยังได้รับการศึกษาจากคณะทำงานพิเศษ รวมทั้งงานศิลปะและงานหัตถศิลป์ที่มีความคุณสมบัติโดดเด่นจึงถูกห้ามส่งออกนอกประเทศอีกด้วย²³

ดังนั้นหากลวดลายโบราณของผ้าไหมจีนเป็นลวดลายที่ถ่ายทอดถึงศิลปะประเพณีของชาวจีนที่สืบทอดต่อกันมาเป็น 100 ปีขึ้นไป ลวดลายเหล่านี้ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยรัฐเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย และหากบุคคลใดจะนำลวดลายนี้ไปใช้ บุคคลนั้นชอบที่จะได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิเศษ

2 ลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหม ปัจจุบันการผลิตผ้าไหมในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนส่วนใหญ่เป็นการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งในภาคการผลิตของโรงทอผ้าไหมต่างใช้เทคโนโลยีด้านเครื่องจักรต่าง ๆ ภายใต้อุปสงค์หลักเพียงประการเดียว คือ การตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ทำให้ผ้าไหมจีนจำเป็นต้องพัฒนาลวดลายที่หลากหลายและตรงต่อรสนิยมของผู้ใช้งาน ส่งผลให้ลวดลายผ้าไหมรูปแบบใหม่ ๆ เหล่านี้ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 3 (4) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีน 2002 ในฐานะที่งานลวดลายผ้าไหมคืองานวิจิตรศิลป์ (fine art) ดังนี้

มาตรา 3 สำหรับเจตนารมณ์ตามบทบัญญัติกฎหมายฉบับนี้คำว่า “งาน” หมายความรวมถึงงานวรรณกรรม ศิลปะ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยีทางวิศวกรรม และสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยสิ่งเหล่านี้ถูกทำให้ปรากฏในรูปแบบดังต่อไปนี้

- (1) งานเขียน
- (2) งานเกี่ยวกับการพูด
- (3) งานดนตรีกรรม งานละคร งานศิลปะพื้นบ้าน (quyi) งานศิลปะเกี่ยวกับการรำ (choreographic) และงานเต้นแอโรบิก
- (4) งานวิจิตรศิลป์ (fine art) และงานสถาปัตยกรรม
- (5) งานภาพถ่าย
- (6) งานภาพยนตร์และงานสร้างสรรค์ด้วยวิธีการผลิตด้วยพิมพ์อันคล้ายคลึงกัน
- (7) งานออกแบบทางวิศวกรรม และงานออกแบบผลิตภัณฑ์ แผนที่ งานสเก็ต งานกราฟฟิค และหุ่นจำลองของดังกล่าว
- (8) โปรแกรมคอมพิวเตอร์
- (9) งานอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติหรือตามกฎหมายระเบียบเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

²³ Ibid, p.225-226

โดยคำว่า “fine art” ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีน 2002 มีคำจำกัดอยู่ใน พระราชบัญญัติ Regulations for the Implementation of the Copyright Law of the People’s Republic of China (CAIR) มาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า

Article 4 For the purposes of the Copyright Law and these Regulations, the following expressions concerning works shall have the meanings hereunder assigned to them:

(1) “written works” means works expressed in written form, such as novels, poems, essays and theses;...

(8) “works of fine arts” means two- or three-dimensional works of the plastic arts created in lines, colures or other media which impart aesthetic effect, such as paintings, works of calligraphy and sculptures;

ด้วยเหตุนี้งานวิจิตรศิลป์ (fine art) จึงหมายถึง การสร้างงานหุ่นจำลองสองมิติหรือสามมิติทางศิลปะที่สร้างขึ้นด้วยเส้น สี หรือส่วนประกอบอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านคุณค่าความงามทางศิลปะ ตัวอย่างเช่น การพิมพ์ งานเขียนตัวอักษร และการแกะสลัก เป็นต้น

เมื่อพิจารณางานลวดลายบนผืนผ้าไหมจีนในทางอุตสาหกรรมแล้วจะพบว่า งานดังกล่าวมีลักษณะของการผสมผสานคุณค่าทางศิลปะร่วมกับคุณประโยชน์ในการใช้สอย ในแง่ที่ลวดลายบนผืนผ้าไหมทางอุตสาหกรรมเป็นงานสร้างสรรค์งานทางศิลปะแขนงหนึ่ง หากแต่จุดประสงค์ของการสร้างลวดลายบนผืนผ้าไหมมิใช่การชื่นชมคุณค่าทางศิลปะเท่านั้น แท้จริงแล้วจุดประสงค์ของการสร้างลวดลายบนผืนผ้าไหม คือ การตอบสนองรสนิยมของผู้บริโภคกลุ่มต่าง ๆ เพื่อที่ผ้าไหมสีงามเหล่านั้นจะเหมาะต่อการนำไปใช้สอยในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การตัดเย็บชุดแต่งงาน การตัดเย็บชุดทำงาน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ลวดลายบนผ้าไหมที่ประกอบด้วยเส้น สี สันต่าง ๆ อันสร้างความสวยงามแก่ผู้พบเห็น ลวดลายบนผืนผ้าไหมเช่นนี้ย่อมนับเป็นงานวิจิตรศิลป์ (fine art) และได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ 2002

ในขณะที่เดียวกันลวดลายบนผืนผ้าไหมยังถูกพิจารณาได้ว่า คืองานศิลปะประยุกต์ตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ข้อ 7 (4) และ กฎข้อที่ 6 (1) ของ Regulations for the Implementation of the Copyright Law of the People’s Republic of China (CAIR) ซึ่งหน่วยงานลิขสิทธิ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน คือ หน่วยงาน NCA ได้ตีความประเด็นความคุ้มครองงานศิลปะประยุกต์ไว้ว่า งานศิลปะประยุกต์เกิดจากการนำงานด้านศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบมาประกอบกับการสร้างวัสดุ ด้วยเหตุนี้งานศิลปะประยุกต์จึงแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก งานด้านศิลปะ เพื่อสร้างความสวยงามแก่สิ่งของเครื่องใช้ต่าง และ ส่วนที่สอง งานด้านการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ เพื่อที่ผู้บริโภคสามารถนำชิ้นงานไปใช้ประโยชน์ได้ ทั้งเป็นไปตามความมุ่งหมายของผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบ

ส่วนประกอบทั้งสองจึงไม่อาจแยกออกจากชิ้นงานได้ และส่วนประกอบทั้งสองสมควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ด้วยเหตุนี้ปัจจุบันในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงมีหลักกฎหมายว่า งานศิลปประยุกต์ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานศิลปประยุกต์เป็นงานวิจิตรศิลป์ (fine art) ตามมาตรา 3 (4) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ สาธารณรัฐประชาชนจีน 2002 ในขณะที่เดียวกันงานศิลปประยุกต์ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายการออกแบบสิทธิบัตรด้วยเช่นกัน²⁴

ส่วนอรรถคดีของศาลเกี่ยวกับงานลวดลายผ้าไหมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรม ปัจจุบันยังไม่มีคำพิพากษาในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ตามนับแต่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ สาธารณรัฐประชาชนจีนกำหนดว่า งานวิจิตรศิลป์ (fine art) คืองานอันมีลิขสิทธิ์แล้ว ศาลสูงประชาชนแห่งนครปักกิ่งได้มีคำพิพากษาเกี่ยวกับงานศิลปประยุกต์ไว้ในคดี “Interlego” พิพากษาเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ.2002 ว่า

ศาลได้ประยุกต์ใช้หลัก International Implementation Rules ในคดีนี้ แม้ว่าคดีนี้จะเกิดขึ้นก่อนการแก้ไขหลัก International Implementation Rules และการแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ก็ตาม ศาลจึงตัดสินว่า การออกแบบทางอุตสาหกรรมของเล่นตัวต่อ “Lego” เป็นงานศิลปประยุกต์ เพราะงานชิ้นส่วนตัวต่อของเล่น “Lego” เกิดขึ้นจากงานด้านศิลปะและงานด้านสิ่งประดิษฐ์ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยร่วมกัน ชิ้นส่วนตัวต่อของเล่น “Lego” จึงชอบได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในฐานะเป็นงานวิจิตรศิลป์ (fine art) และงานชิ้นส่วนตัวต่อของเล่น “Lego” ยังอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบได้ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎข้อที่ 6 ของพระราชบัญญัติ International Implementation Rules²⁵

ดังนั้นเมื่อลวดลายผ้าไหมจีนในทางอุตสาหกรรมนับเป็นศิลปประยุกต์ แม้ว่าปัจจุบันศาลสูงสาธารณรัฐประชาชนจีนยังไม่มีคำพิพากษางานลวดลายผ้าไหมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ทางอุตสาหกรรมก็ตาม แต่ย่อมคาดหมายได้ว่า ด้วยผลแห่งคำพิพากษาในคดี “Interlego” ข้างต้น ศาลสูงสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงน่าพิพากษาว่า งานลวดลายผ้าไหมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ทางอุตสาหกรรมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานวิจิตรศิลป์ (fine art) และในขณะเดียวกันลวดลายผ้า

²⁴ Ibid, p.222

²⁵ Ibid, p.222-223

ใหม่ทางอุตสาหกรรมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ยังถือเป็นงานที่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ลิขสิทธิ์บัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วย เพราะงานลวดลายผ้าไหมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ทาง อุตสาหกรรมมีลักษณะของการสร้างงานเหมือนกับงานชิ้นส่วนของเล่นตัวต่อ “Lego” ทุกประการ

6.2 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่น (ญี่ปุ่น: 日本国 Nihon-koku/Nippon-koku นินงโกะกุ/นิปปงโกะกุ) เป็นประเทศหมู่เกาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก ทางตะวันตกติดกับ คาบสมุทรเกาหลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีทะเลญี่ปุ่นกั้น และประเทศญี่ปุ่นนับเป็น ประเทศเอเชียตะวันออกประเทศหนึ่งที่มีลวดลายบนผืนผ้าที่มีเอกลักษณ์ ทั้งประเทศญี่ปุ่นเองยังมี ฐานะเป็นผู้ส่งออกเส้นไหมและผลิตภัณฑ์ไหมสู่ตลาดโลก เพื่อการทำความเข้าใจถึงความคุ้มครอง กฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีต่อลวดลายบนผ้าไหม การศึกษาในส่วนนี้จึงเริ่มต้นจากประวัติความเป็นมา ของกฎหมายลิขสิทธิ์ ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหม และความคุ้มครองงานลวดลาย บนผืนผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ต่อไปตามลำดับ²⁶

6.2.1. ประวัติความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ และเช่นเดียวกับประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีนและหลาย ๆ ประเทศในเอเชียตะวันออก ชาวญี่ปุ่นเป็นชนชาติหนึ่งที่มี การใช้ผ้าไหมอย่างแพร่หลาย ทั้งผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ไหมถือเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ อีกทั้ง ประเทศญี่ปุ่นยังมีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการกฎหมายลิขสิทธิ์ที่น่าสนใจ ซึ่งจากการศึกษา ประวัติความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์แบ่งออกเป็น 5 ยุคด้วยกัน ดังนี้

1) ยุคก่อนเกิดประวัติศาสตร์ยุคระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ช่วงก่อนปี ค.ศ.

1868

ประวัติศาสตร์ของระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเริ่มต้นขึ้นในช่วงเวลาสั้น ๆ ภายใต้การปกครองของราชวงศ์เมจิ ระหว่างปี ค.ศ.1868 ซึ่งการปกครองทั้งหมดขึ้นอยู่กับโชกุน ตระกูลโตกุกาวา (Tokugawa regime) ประเทศญี่ปุ่นมีการปกครองด้วยระบบขุนนางที่มีความ เข้มงวด ทั้งสังคมญี่ปุ่นมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมออกเป็นระดับจากชนชั้นสูงไปยังชนชั้นต่ำสุด ในสังคม ดังนี้

ชนชั้นสูง คือชนชั้นซามูไร ซึ่งในระบบการปกครองญี่ปุ่นโบราณถือว่า ซามูไรคือชน ชั้นขุนนางระดับสูง

²⁶ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. ประเทศญี่ปุ่น. World Wide Web <http://th.wikipedia.org/wiki>

ชนชั้นสามัญ คือชวานา

ชนชั้นลำดับต่ำที่สุดในสังคม คือช่างฝีมือและพวกที่ทำการค้าขาย

อย่างไรก็ตาม ผลของความแตกต่างของชนชั้นในสังคมญี่ปุ่นกลับเป็นที่มาของงานวรรณกรรมและงานศิลปกรรม เพราะชนชั้นซามูไรกลับมีปรัชญาการใช้ชีวิตที่แตกต่างจากชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม ด้วยเหตุที่ซามูไรคือนักรบและมีเวลาว่างในยามปกติมากกว่าชนชั้นอื่น บรรดาซามูไรจึงได้พัฒนากิจกรรมเพื่อความบันเทิงและงานศิลปะขึ้นหลากหลายรูปแบบ เช่น ละครคาบูกิ (Kabuki) การเขียนภาพ (Printing) เป็นต้น งานบันเทิงและงานศิลปะเหล่านี้จึงเป็นเครื่องสะท้อนความรู้สึกรักโลกแห่งนักรบในกองทัพ ในขณะที่เดียวกันบรรดางานวรรณกรรมและงานศิลปะเหล่านี้กลับถูกกลอกเลียนแบบอย่างกว้างขวาง จนนักประพันธ์หนังสือต่างเรียกถึงความคุ้มครองในงานประพันธ์ของตนจากโชกุน แต่โชกุนกลับไม่ให้ความสำคัญปัญหาเรื่องนี้มากนัก ทำให้ผู้ขายหนังสือในเมืองเอโดะ (Edo) และโอซากา (Osaka) ต้องแสวงหามาตรการป้องกันการพิมพ์หนังสือจากผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า ยุคนี้ความคิดสร้างสรรค์ของเอกชนจึงไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม สังคมให้ความสนใจต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ประพันธ์น้อยมาก ทั้งประเทศญี่ปุ่นยุคนี้เป็นการปกครองในรูปแบบ Neo-Confucianism การศึกษาของคนในญี่ปุ่นจึงไม่ให้ความสำคัญต่อความคิดสร้างสรรค์และการประดิษฐ์นวัตกรรม ทั้งในปี ค.ศ.1718 รัฐบาลประเทศญี่ปุ่นยังออกพระราชบัญญัติห้ามการประดิษฐ์อีกด้วย

สภาพการเมืองการปกครองและกฎหมายยุคโบราณคงดำเนินต่อมา จนถึงปี ค.ศ.1853 โฉมหน้าของประเทศญี่ปุ่นจึงเปลี่ยนไป เมื่อเรือปืนอาเมนด้า (Armada) ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ปรากฏตัวขึ้น ณ อ่าวเอโดะ หรือปัจจุบันคือกรุงโตเกียว พร้อม ๆ กับการแสดงแสนยานุภาพอันเกรียงไกรเหนือกองทัพญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นจึงทราบว่า ประเทศตนกว่าครึ่งประเทศหรือสองส่วนของประเทศอยู่ในภาวะล่าหลัง หลังจากนั้นอีกหลายปีต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาและหลาย ๆ ประเทศในทวีปยุโรปก็เริ่มบีบบังคับประเทศญี่ปุ่น จนประเทศญี่ปุ่นจำต้องเปิดประเทศและเปิดสถานีการค้าของชาวต่างชาติขึ้นบนดินแดนของตน พร้อมทั้งประเทศญี่ปุ่นยังต้องลงนามในสนธิสัญญาทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม อันก่อให้เกิดสภาพการค้าระหว่างชาวญี่ปุ่นกับชาวต่างชาติที่ไม่น่าพอใจ รวมทั้งข้อตกลงตามสนธิสัญญาเหล่านี้ล้วนไม่สอดคล้องกับกฎหมายดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่น

ด้วยเหตุนี้กลุ่มซามูไรหัวก้าวหน้าจึงตระหนักถึงความไร้ความสามารถในระบบการปกครองของประเทศญี่ปุ่น จนประเทศญี่ปุ่นอาจตกเป็นอาณานิคมของต่างชาติได้ กระบวนการปฏิรูปประเทศญี่ปุ่นจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในชื่อ Meiji Restoration 1868 จนประเทศญี่ปุ่นได้เปลี่ยนโฉมหน้าจากอาณาจักรโบราณไป และนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาถือว่า ประเทศ

ญี่ปุ่นได้สิ้นสุดยุคซามูไรลงอย่างถาวร โดยประเทศญี่ปุ่นได้ใช้ความพยายามอย่างมหาศาลเพื่อพัฒนาประเทศของตน จนประเทศญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศผู้นำด้านเศรษฐกิจและการทหาร เพราะสังคมญี่ปุ่นได้ตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์และการประดิษฐ์นวัตกรรมว่า สิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศญี่ปุ่น²⁷

2) ยุคเริ่มต้นเกิดระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและกฎหมายลิขสิทธิ์ ค.ศ.1868 ถึง ค.ศ.1880

ยุคนี้ระบบกฎหมายประเทศญี่ปุ่นได้รับแรงผลักดันจากความต้องการสองประการ คือ ประการแรกความต้องการลบล้างความอับศกเสื่อมเกียรติจากสนธิสัญญาทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และประการที่สองความต้องการลบล้างการจับจ้องจากประเทศตะวันตก ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจึงถูกนำเข้ามาในประเทศญี่ปุ่น เพราะกลไกของระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาคือ เครื่องมือที่ใช้สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ

ภายใต้ระยะเวลาสั้น ๆ ของยุคนี้ ประเทศญี่ปุ่นไม่ได้ลงนามในสนธิสัญญากับชาวตะวันตกเพิ่มเติม และชาวตะวันตกก็มีความภูมิใจในความเหนือกว่าของตน เพื่อการดำรงความเหนือกว่าของตน ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในทวีปยุโรปจึงปิดกั้นการพัฒนาความรู้และการพัฒนานวัตกรรมของประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย ประเทศญี่ปุ่นก็นับเป็นประเทศหนึ่งที่ตกอยู่ในสถานะเช่นนี้ การพัฒนาของประเทศญี่ปุ่นจึงเริ่มต้นจากการนำเข้านาเทคโนโลยีของชาวตะวันตก โดยชาวญี่ปุ่นได้แปลหนังสือวิทยาศาสตร์ของชาวตะวันตกและผลิตเครื่องจักรกลเลียนแบบชาติตะวันตก ทั้งชาวญี่ปุ่นก็ได้สนใจต่อการขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์หรือการจ่ายค่าธรรมเนียมแก่เจ้าของสิ่งประดิษฐ์ต่างชาติ แต่การกระทำเช่นนี้ก็ทำให้ชาวญี่ปุ่นทราบว่า กลไกของกฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้ามีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเทคโนโลยีและเศรษฐกิจอย่างมาก

ที่มาของแนวความคิดการใช้กลไกกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อการพัฒนาประเทศญี่ปุ่น แนวความคิดนี้เกิดขึ้นจากนักศึกษาชาวญี่ปุ่นที่ผ่านการศึกษามาจากประเทศตะวันตก เมื่อนักศึกษาเหล่านี้เดินทางกลับมาญี่ปุ่นแล้ว แนวความคิดนี้ก็ได้นำเข้ามาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่น ความคิดเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาจึงบังเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องสิทธิบัตรถือเป็นประเด็นสำคัญเรื่องหนึ่ง ซึ่งปรากฏว่า นักกฎหมายญี่ปุ่นท่านหนึ่ง คือ Korekiyo Takahashi ใน

²⁷ Peter Ganea and Sadao Nagaoka. Intellectual Property in Asia. (Springer-Velag Berlin Heidelberg, 2009)

ฐานะประธานท่านแรกของหน่วยงานสิทธิบัตรประเทศญี่ปุ่น (Japanese Patent Office) ท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของสิทธิบัตรไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติของท่านในปี ค.ศ.1990 ว่า

“เมื่อเรามองรอบ ๆ ตัว เราพบว่าหลาย ๆ ชาติเป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่ และประเทศญี่ปุ่นเราจะเป็นอย่างนั้นได้หรือไม่ สิ่งใดทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ เราพบว่าสิ่งนั้นคือสิทธิบัตร และประเทศญี่ปุ่นเราต้องมีสิทธิบัตร”

ช่วงเวลาสั้น ๆ หลังการปฏิรูปเมจิจึงเป็นระยะเวลาเริ่มต้นของความคุ้มครองสิทธิบัตร ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ความคุ้มครองการออกแบบ และความคุ้มครองเครื่องหมายการค้า ซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวนั้นได้ถูกประกาศใช้ในรูปพระราชบัญญัติ

กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่นเกิดขึ้นในรูปบทบัญญัติกฎหมายชื่อ Publication Statute of 1869 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ผสมผสานระหว่างประโยชน์ของสาธารณชนกับกฎเกณฑ์ด้านลิขสิทธิ์เข้าด้วยกัน ทั้งสมาชิกรัฐสภาที่มีแนวความคิดสมัยใหม่ท่านหนึ่งก็สนับสนุนอย่างเต็มที่ ท่านสมาชิกรัฐสภาท่านนี้คือ Fukuzawa Yukichi

เนื่องจากท่าน Fukuzawa เป็นผู้แต่งหนังสือชื่อ The Situation in The West และแปลเป็นภาษาอังกฤษชื่อว่า “Copyright” รวมทั้งท่าน Fukuzawa ต้องเผชิญปัญหาทางคดีการละเมิดลิขสิทธิ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายสำคัญคือ การจดทะเบียนลิขสิทธิ์เพื่อการเผยแพร่สิทธิของตนต่อสาธารณชน ในขณะที่การแปลงานหนังสือวิทยาศาสตร์ถือเป็นหนทางสำคัญต่อการนำเอาความรู้สู่ประเทศญี่ปุ่น และการแปลหนังสือก็มีบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดไว้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทลงโทษต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ต้องรับโทษทั้งการชำระค่าปรับและโทษทางอาญา

ด้านการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองการออกแบบและเครื่องหมายการค้า ในช่วงก่อนการปฏิรูปเมจิความคุ้มครองงานออกแบบและเครื่องหมายการค้าอยู่ในขั้นเริ่มต้นเท่านั้น กล่าวคือยุคโชกุนตระกูลโตกุกาว่าได้พัฒนาสังคมคนเมือง บรรดาช่างฝีมือได้รวมตัวกันเป็นสมาคมวิชาชีพที่มีกฎเกณฑ์ของตนเอง ทำให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมในการผลิตงานศิลปะยุคต่าง ๆ ได้ถูกส่งผ่านจากครูช่างไปสู่ช่างฝีมือรุ่นใหม่ ด้วยเหตุนี้สมาคมวิชาชีพช่างฝีมือจึงรวมตัวกันต่อต้านการเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานศิลปะจากนายจ้าง เพราะในประเทศญี่ปุ่นก่อนถึงยุคอุตสาหกรรม การผลิตงานหัตถศิลป์นั้นมีพัฒนาด้านประเพณีทางยาวนาน โดยชาวญี่ปุ่นมีคำเรียกงานหัตถศิลป์ว่า “isho” (การออกแบบ) ซึ่งคำ ๆ นี้ชาวญี่ปุ่นได้ใช้กับงานศิลปะมาก่อนแล้ว ก่อนที่ประเทศญี่ปุ่นจะเปิดประเทศเพื่อทำการค้า และก่อนที่คนญี่ปุ่นจะรู้จักคำว่า “สิทธิบัตร” และคำว่า “ลิขสิทธิ์” อันมีที่มาจากภาษาของชาวตะวันตก

อย่างไรก็ตามหลังการปฏิรูปเมจิ ความคุ้มครองการออกแบบจึงเริ่มต้นขึ้นตามแบบประเทศตะวันตก พร้อม ๆ กับการล่มสลายของกฎเกณฑ์ของสมาคมวิชาชีพช่างฝีมือและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สืบทอดมาจากยุคเจ้าครองนคร (feudal) และชาวยุโรปก็เริ่มยอมรับและตระหนักถึงคุณค่าทางศิลปะของงานออกแบบประเทศญี่ปุ่น โดยชาวยุโรปมักเรียกงานออกแบบดังกล่าวว่า “การออกแบบญี่ปุ่น” (Japanese design) แต่ประเทศญี่ปุ่นก็ยังไม่ประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองการออกแบบจนถึงปี ค.ศ.1888

ด้านการออกกฎหมายเครื่องหมายการค้า ประเทศญี่ปุ่นก็มีประเพณีเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าที่บังคับใช้กับการขายผลิตภัณฑ์อย่างยาวนาน ซึ่งย้อนหลังไปได้ถึงปี ค.ศ.701 ชาวญี่ปุ่นได้เริ่มใช้เครื่องหมายเป็นครั้งแรกกับการขายสินค้า แต่กฎเกณฑ์การใช้เครื่องหมายในยุคนี้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับกฎหมายเครื่องหมายการค้าสมัยใหม่เพียงเล็กน้อย โดยสิทธิในเครื่องหมายการค้ายุคนั้นเป็นเพียงเอกสารสิทธิของทางการ เพื่อการกระตุ้นการแข่งขันทางการค้าภายในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น จวบจนกระทั่งกระบวนการปฏิรูปเมจิเกิดขึ้น ชาวญี่ปุ่นจึงเริ่มเรียนแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิในเครื่องหมายการค้าจากประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ประเทศญี่ปุ่นก็ยังไม่ได้ประกาศใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าจนถึงปี ค.ศ.1884

ต่อมาในปี ค.ศ.1871 ประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสิทธิบัตรขึ้น ในชื่อ Senbai ryuku kisoka ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีจำนวนถึง 17 มาตรา และกฎหมายสิทธิบัตรฉบับนี้ได้ยอมรับสิทธิเพียงผู้เดียวในสิ่งประดิษฐ์ที่มีความใหม่ แต่กฎหมายฉบับนี้ก็ไม่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง เพราะเหตุที่กระบวนการขอรับสิทธิบัตรตามกฎหมายฉบับนี้ยังขาดความชัดเจน

ดังนั้นหลังยุคการปฏิรูปเมจิ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายรัฐบาลญี่ปุ่น เพื่อการพัฒนาประเทศญี่ปุ่นไปสู่รัฐสมัยใหม่ โดยรัฐบาลญี่ปุ่นได้ตระหนักถึงสภาวะการขาดแคลนกฎหมายคุ้มครองสิทธิทางปัญญาของชาวต่างชาติ และประเทศญี่ปุ่นก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ใช้บังคับแก่สิทธิบัตรอย่างเหมาะสม การบริหารจัดการสิทธิทางปัญญาก็ไม่ปรากฏไม่ว่าการจดทะเบียนสิทธิบัตรหรือการบริหารจัดการสิทธิบัตร แต่ยุคนี้เป็นยุคที่รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อความมั่นคงของอำนาจรัฐบาล เพื่อการต่อสู้กับกลุ่มอำนาจในยุคนั้น โดยรัฐบาลมุ่งเน้นถึงการลดทอนอำนาจหรือสิทธิพิเศษที่ตกทอดมาจากยุคเก่า ซึ่งสภาวะเช่นนี้ดำเนินต่อไปจนกระทั่งกลุ่มคนที่เรียกว่าซามูไรได้ถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ.1877 นับแต่นั้นมารัฐบาลญี่ปุ่นจึงมีสถานะที่มั่นคงและสามารถดำเนินนโยบายไปสู่เป้าหมายได้²⁸

²⁸ Ibid, p.130-132

3) ยุคแห่งการประมวลกฎหมาย ค.ศ.1880

หลังจากการขาดแคลนกฎหมายเพื่อการบริหารจัดการและบังคับใช้แก่ทรัพย์สินทางปัญญา ประเทศญี่ปุ่นได้ก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ ในปี ค.ศ.1880 ประเทศญี่ปุ่นได้สร้างกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแล้วเสร็จ โดยปรากฏว่าในปี ค.ศ.1887 ประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับแรก ทำให้งานวรรณกรรม บทละคร และโน้ตเพลงเป็นงานประเภทแรก ๆ ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

จวบจนกระทั่งในปี ค.ศ.1888 ภายหลังจากที่ประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น เช่น กฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายเครื่องหมายการค้า เป็นต้น ประเทศญี่ปุ่นจึงประกาศใช้พระราชบัญญัติการออกแบบ (The Design Act 1888) ขึ้น ท่ามกลางความจำเป็นเร่งด่วนของสังคม เพราะขณะนั้นปัญหาการจารกรรมงานออกแบบเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมาก ทำให้กฎหมายการออกแบบถูกประกาศใช้อย่างเร่งด่วน โดยเนื้อหาของสาระของกฎหมายฉบับนี้มีลักษณะพิเศษ คือ งานออกแบบต้องเป็นงานออกแบบที่มีความใหม่ ความใหม่ตามกฎหมายการออกแบบนี้จึงถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ ซึ่งทำให้งานออกแบบได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรวมทั้งบุคคลใดละเมิดงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้แล้ว บุคคลนั้นจะต้องรับโทษทางอาญา

อีกทั้งตามกฎหมายการออกแบบ (The Design Act 1888) ยังมีกฎเกณฑ์ที่กว้างขวางมาก ในยุคนั้น โดยปรากฏว่า กฎหมายการออกแบบ (The Design Act 1888) ได้บรรจุบทบัญญัติเรื่องวิธีการได้สิทธิในงานออกแบบตามสัญญาจ้างขึ้น โดยตามกฎหมายการออกแบบ (The Design Act 1888) ระบุว่า งานออกแบบที่เกิดขึ้นตามสัญญาจ้าง สิทธิในงานออกแบบย่อมตกแก่นายจ้าง ซึ่งหลักกฎหมายเช่นนี้ถือเป็นเรื่องใหม่มากในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งแม้แต่กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศญี่ปุ่นในยุคนั้นก็ไม่มีหลักกฎหมายข้อนี้ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1990 กฎหมายสิทธิบัตรประเทศญี่ปุ่นจึงบรรจุหลักกฎหมายเรื่องนี้ไว้ สาเหตุที่กฎหมายสิทธิบัตรไม่ได้ระบุหลักกฎหมายเรื่องนี้ไว้ ก็เพราะในช่วงแรกของการบังคับใช้กฎหมายสิทธิบัตรญี่ปุ่นนั้น ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรมีเพียงนักประดิษฐ์ส่วนบุคคลเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้เมื่อพิจารณากฎหมายการออกแบบแล้วจะพบว่า ในประเทศญี่ปุ่นบทบาทของสมาคมวิชาชีพช่างฝีมือยังคงดำรงอยู่บ้าง โดยสถานะสมาคมวิชาชีพปรากฏอยู่ในรูปความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง เพราะในช่วงก่อนยุคเมจิ คนญี่ปุ่นรับรู้และยอมรับว่า นายจ้างมีสิทธิในงานของลูกจ้าง เพราะทักษะความสามารถของลูกจ้างที่เพิ่มพูนขึ้นย่อมเกิดจากการลงทุนของนายจ้าง ซึ่งการจ้างลูกจ้างเป็นระยะเวลายาวนาน ลูกจ้างย่อมสามารถพัฒนาทักษะและมีมือในการทำงานมากขึ้นตามไปด้วย นายจ้างจึงสมควรได้รับสิทธิในงานการออกแบบของลูกจ้าง

ดังนั้นภายหลังจากประเทศญี่ปุ่นผ่านพ้นยุคเมจิและก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 19 แล้ว ประเทศญี่ปุ่นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งประเทศญี่ปุ่นได้สร้างต้นแบบทางกฎหมายที่เหมาะสมกับเศรษฐกิจของประเทศตน ด้วยกระบวนการทดสอบใช้กฎหมายกับสังคมญี่ปุ่นและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์หรือเป็นความผิดพลาด ภายใต้อุดมการณ์ของการใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา คือ คนทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยไม่จำกัดว่าคน ๆ นั้นจะมีสัญชาติใด จนกระทั่งประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมกับประเทศตน เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายการออกแบบ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ณ ช่วงเวลาดังกล่าวกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ยังคงอยู่ในรูปโครงสร้างเบื้องต้น ซึ่งโครงสร้างนี้เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของนักประดิษฐ์และผู้สร้างสรรค์ รวมทั้งกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญายังมีส่วนช่วยสนับสนุนความมั่นคงในการลงทุนในประเทศญี่ปุ่น และด้วยสิทธิพิเศษที่กฎหมายสิทธิบัตรมอบแก่นักประดิษฐ์และนักลงทุน ทำให้ประเทศญี่ปุ่นยังมีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก เพราะสิ่งประดิษฐ์เหล่านี้ได้สร้างสภาพเศรษฐกิจที่มีความมั่นคงในด้านเกษตรกรรมและหัตถกรรม ซึ่งประเทศญี่ปุ่นไม่เคยได้ประสบมาก่อนจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง²⁹

4) ยุคแห่งการเป็นสมาชิกองค์กรระหว่างประเทศด้านทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.1899-1945

เมื่อรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นได้ตระหนักถึงหนทางพัฒนาชาติ ด้วยการนำศาสตร์และเทคโนโลยีชาวตะวันตกมาใช้ กลไกระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจึงถูกนำมาใช้ เพื่อการถ่ายทอดความรู้มาสู่ชาติตนและคุ้มครองผลงานจากความคิดของชาวญี่ปุ่น สภาวการณ์เช่นนี้ดำรงอยู่ค.ศ.1899 ถึง ค.ศ.1945 ซึ่งสามารถจำแนกพัฒนาการออกเป็น 2 ช่วงด้วยกัน ดังนี้

ช่วงแรก ช่วงเวลาที่ประเทศญี่ปุ่นถูกบังคับให้คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ

เมื่อถึงศตวรรษที่ 20 ท่ามกลางสภาพที่ประเทศต่าง ๆ ล้วนร่วมมือคุ้มครองงานทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ข้อตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ ทำให้ในปี ค.ศ.1880 อนุสัญญากรุงปารีสจึงถือกำเนิดขึ้น และในปี ค.ศ.1886 สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินได้ถือกำเนิดขึ้นตามเป็นลำดับ ประกอบกับเจ้าของสิทธิตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาชาวต่างชาติก็ตระหนักว่า ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และประเทศญี่ปุ่นเป็นตลาดที่มีความต้องการระดับสูง สินค้าที่

²⁹ Ibid, p.132-133

ประเทศญี่ปุ่นต้องการไม่ใช่เพียงความรู้ด้านเทคโนโลยีอีกต่อไป หาก ณ เวลานั้นตลาดของ ประเทศญี่ปุ่นยังมีความต้องการหนังสือและงานดนตรีด้วย แต่ประเทศญี่ปุ่นกลับไม่คุ้มครอง ชาวต่างชาติซึ่งเป็นเจ้าของงานทรัพย์สินทางปัญญา ด้วยเหตุนี้ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ต่าง ๆ จึงสร้างแรงกดดันแก่ประเทศญี่ปุ่น จนทำให้ในปี ค.ศ.1890 ประเทศญี่ปุ่นจำต้องลงนาม เป็นสมาชิกในข้อตกลงหลายฝ่าย เพื่อการคุ้มครองสิทธิบัตรแก่ชาวต่างชาติ

สำหรับความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ชาวต่างชาติ การที่ประเทศญี่ปุ่นจะเข้าเป็นภาคี สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ประเทศญี่ปุ่นต้องคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ของชาวต่างชาติ และ เจ้าของลิขสิทธิ์ต่างชาติย่อมคัดค้านคดีการละเมิดลิขสิทธิ์ในประเทศญี่ปุ่นได้ สิ่งนี้ได้สร้างความ วิดกังกกลในวงกว้างแก่คนญี่ปุ่น เพราะเหตุที่การพัฒนาองค์ความรู้ของประเทศญี่ปุ่นยุคนี้เกิดจาก ความรู้ของต่างชาติ ซึ่งชาวญี่ปุ่นได้แปลหนังสือทางวิทยาศาสตร์ของชาวต่างชาติออกเป็น ภาษาญี่ปุ่น โดยชาวญี่ปุ่นไม่ได้เคยขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ต่างชาติ ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่จึง เกิดความกังวลใจว่า การนำเข้าความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาประเทศอาจหยุดลง หาก ชาวต่างชาติได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตามด้วยแรงกดดันทางการค้าจากประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในทวีป ยุโรปต่าง ๆ ทำให้ประเทศญี่ปุ่นตกอยู่ในภาวะจำยอม จนในที่สุดในปี ค.ศ.1899 ประเทศญี่ปุ่น จึงลงนามในสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและอนุสัญญากรุงปารีส บรรดาข้อตกลงระหว่างประเทศด้าน ลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศต่าง ๆ จึงยุติการใช้บังคับ และนับแต่นั้นประเทศญี่ปุ่นมี พันธะผูกพันตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินแทน ทำให้ประเทศญี่ปุ่นจำต้องออกกฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายสิทธิบัตรตามกรอบสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญากรุงปารีส ผลลัพธ์คือ ชาวต่างชาติได้รับความคุ้มครองในระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาประเทศญี่ปุ่น โดยขณะนั้น ชาวญี่ปุ่นถือว่า การที่ประเทศญี่ปุ่นต้องคุ้มครองชาวต่างชาติเช่นนี้ วิธีการนี้เป็นผลเสียแก่ประเทศ ญี่ปุ่นน้อยที่สุด

ในส่วนกฎหมายคุ้มครองการออกแบบ และกฎหมายเครื่องหมายการค้าของประเทศญี่ปุ่น กฎหมายทั้งสองฉบับได้ถูกปรับเข้าสู่กฎเกณฑ์สมัยใหม่ โดยทางรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นได้ ประกาศใช้กฎหมายการออกแบบ และกฎหมายเครื่องหมายการค้าฉบับใหม่ ในปี ค.ศ.1899 ทำ ให้ชาวต่างชาติได้รับความคุ้มครองพิเศษตามกฎหมายทั้งสองฉบับ คือ ชาวต่างชาติชอบได้รับความคุ้มครองในงานออกแบบย้อนหลังไป 3 เดือนก่อนการประกาศใช้กฎหมาย และชาวต่างชาติ ได้รับความคุ้มครองย้อนหลังถึง 4 เดือนในเครื่องหมายการค้าก่อนการประกาศใช้กฎหมาย

ภายใต้ความรู้สึกของชาวญี่ปุ่นว่า ตนเองต้องจำยอมรับเงื่อนไขของต่างชาติ ทำให้ ชาวต่างชาติได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศญี่ปุ่น แรงกดดัน

ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้เกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองของชาวญี่ปุ่น โดยระหว่างช่วงเวลา สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ชาวญี่ปุ่นได้พัฒนาประเทศตนในทุก ๆ ด้าน จนกระทั่งประเทศ ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ร่ำรวยวัฒนธรรม ศิลปะประเพณีแบบญี่ปุ่น ซึ่งงานศิลปะรูปแบบใหม่ของชาว ญี่ปุ่นเกิดขึ้นมาจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นงานวรรณกรรม แบบตะวันตกหรืองานดนตรีแบบตะวันตก ดังปรากฏนักแต่งเพลงที่เลื่องชื่อชาวญี่ปุ่นในยุคนี้ คือ Gustav Mahler และ Giacomo Puccini

ต่อมาในปี ค.ศ.1931 ประเทศญี่ปุ่นจึงได้เพิ่มงานอันมีลิขสิทธิ์อีกสองประเภทลงใน กฎหมายลิขสิทธิ์ คือ สิทธิในงานแสดงและสิทธิของผู้ถ่ายทอดงานทางวิทยุ โทรทัศน์ ตามที่ สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับปี ค.ศ.1928 กำหนดไว้ และในเวลาอีกไม่นานนักประเทศญี่ปุ่นได้ ยอมรับสิทธิในงานดนตรีของชาวต่างชาติว่า งานดังกล่าวได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ประเทศญี่ปุ่น

ช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ระหว่าง ค.ศ.1899-1945 หลังจากประเทศญี่ปุ่นได้ออกกฎหมาย คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติแล้ว กลุ่มประเทศยุโรปจึงได้รวมตัวกันและแต่งตั้ง Dr. Wilhelm Plage เป็นผู้แทน เพื่อปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของกลุ่มประเทศยุโรป พร้อม ๆ กับกลุ่มประเทศยุโรปได้ส่งตัว Dr. Wilhelm Plage ไปยังประเทศญี่ปุ่น โดย Dr. Wilhelm Plage มีภารกิจสำคัญคือ การตรวจสอบการละเมิดลิขสิทธิ์ในประเทศญี่ปุ่นย้อนหลังไป 10 ปี ซึ่ง ภารกิจนี้เรียกว่า “Whirwind Plage” ปรากฏว่า Dr. Wilhelm Plage ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มงวด และ Dr. Wilhelm Plage ยังได้หยุดยั้งการละเมิดลิขสิทธิ์ของนักแสดงทวิปัญยุโรปและการละเมิด ลิขสิทธิ์ในงานอื่น ๆ โดย Dr. Wilhelm Plage ได้ส่งหนังสือเตือนไปยังตัวนักแสดงและนิติบุคคล ผู้จัดการแสดงในประเทศญี่ปุ่น และ Dr. Wilhelm Plage ยังได้ร่วมมือกับตำรวจญี่ปุ่น เพื่อการ จับกุมผู้เกี่ยวข้องกับการละเมิดลิขสิทธิ์ ส่งผลให้ระหว่างปี ค.ศ.1934 ถึง ค.ศ.1939 นับแต่ กฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรประเทศญี่ปุ่นประกาศใช้บังคับ กฎหมายทั้งสองฉบับนี้จึง ถูกเรียกชื่อว่า “Anti-Plage Law” ด้วยเหตุ 2 ประการ คือ

ประการแรก การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ที่เกิดขึ้น 2 ครั้งเป็นไปเพื่อประโยชน์ของ ชาวต่างชาติเท่านั้น กล่าวคือ

- การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ครั้งแรกเป็นการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับงานอันมีลิขสิทธิ์ ของชาวต่างชาติ ทำให้ชาวต่างชาติได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศ ญี่ปุ่น และ

- การแก้ไขครั้งที่สองเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ส่งผลให้นักแสดงและองค์กรผู้จัดการแสดงชาวญี่ปุ่นพึงต้องชำระค่าธรรมเนียมตามที่กฎหมายลิขสิทธิ์บัญญัติไว้ ทั้งหมดนี้ก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ชาวต่างชาติเช่นกัน

ประการที่สอง กฎหมายลิขสิทธิ์ได้เพิ่มความคุ้มครองแก่งานวิทยุโทรทัศน์และงานสิ่งบันทึกเสียง ทั้งนี้เป็นไปตามพันธกรณีสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน มาตรา 11-2 สิ่งเหล่านี้ได้สร้างภาระแก่ชาวญี่ปุ่นเกินสมควร

ท้ายที่สุดมาตรการ Wilhelm Plage ได้ยุติลง สืบเนื่องจาก Dr. Wilhelm Plage ได้ถึงแก่กรรมลง แต่การปฏิบัติการตามกฎหมายลิขสิทธิ์ที่เรียกว่า Anti-Plage Law คงดำเนินต่อไปพร้อม ๆ กับประเทศญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายใหม่ เพื่อสนับสนุนมาตรการ Anti-Plage Law ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่น กฎหมายฉบับนี้ได้แก่ Law on the Intermediary Business Concerning Copyright of 1939 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาสาระสำคัญ คือ ผู้ประกอบธุรกิจชาวญี่ปุ่นต้องไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น หากปรากฏว่าผู้ละเมิดลิขสิทธิ์รายได้ใช้งานทางวิทยาศาสตร์ของผู้อื่น โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ได้อนุญาตแล้ว ผู้นั้นต้องรับโทษตามกฎหมาย ดังนั้นปัจจุบันชื่อ Wilhelm Plage จึงยังเป็นชื่อที่คุ้นหูของชาวญี่ปุ่น ทั้งในระบบการศึกษากฎหมายของชาวญี่ปุ่นถือว่า บทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์จะไม่สัมฤทธิ์ผลเลย หากไม่มี Wilhelm Plage เป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมาย³⁰

ช่วงที่สอง ความคุ้มครองกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาตามความต้องการของชาวญี่ปุ่น
เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งสิ้นสุดลง โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุครุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ประเทศญี่ปุ่นเองก็อยู่ในสภาวะความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน แต่ในเวลาเดียวกันกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศญี่ปุ่นก็ยังในสภาวะล้าหลัง สิ่งนี้จึงส่งผลให้ในปี ค.ศ. 1921 รัฐบาลญี่ปุ่นได้เล็งเห็นความจำเป็นด้านกฎหมาย และรัฐบาลญี่ปุ่นได้ดำเนินการแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดพร้อม ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายสิทธิบัตร การออกแบบ เครื่องหมายการค้า โดยมีรายละเอียด คือ

กฎหมายสิทธิบัตร การแก้ไขครั้งนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้เพิ่มหลักการได้ไปซึ่งสิทธิบัตรของนายจ้าง เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นคาดการณ์ล่วงหน้าว่า อนาคตผู้ประกอบการเอกชนที่ได้รับสิทธิบัตรจะมีจำนวนลดลง ในขณะที่บริษัทขนาดใหญ่ ๆ จะมีการลงทุนด้านสิ่งประดิษฐ์มากขึ้น ด้วยวิธีการที่บริษัทเป็นผู้ว่าจ้างนักประดิษฐ์ และสิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากบริษัทเช่นนี้จะเป็นเรื่องปกติในอนาคต

³⁰ Ibid, p.134-135

กฎหมายการออกแบบ การแก้ไขครั้งนี้ คือการทำให้บทบัญญัติกฎหมายมีความชัดเจนมากขึ้น โดยกฎหมายออกแบบจะคุ้มครองเพียงสิ่งที่ใช้ประโยชน์จากการออกแบบเท่านั้น และไม่คุ้มครองงานตบแต่งต่าง ๆ

กฎหมายเครื่องหมายการค้า การแก้ไขกฎหมายครั้งนี้ คือ การแก้ไขเกี่ยวกับการละเมิดเครื่องหมายการค้า โดยการละเมิดเครื่องหมายการค้าพึงมี 2 ประการ คือ การปลอมเครื่องหมายการค้า และการเลียนแบบเครื่องหมายการค้า

ส่วนกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่นในช่วงเวลานี้ไม่ปรากฏการแก้ไขแต่อย่างใด³¹

5) ช่วงแห่งการพัฒนากฎหมายลิขสิทธิ์ในยุคข้อมูลข่าวสาร

เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง ประเทศสหรัฐอเมริกากลายเป็นประเทศผู้ส่งออกงานทางวัฒนธรรม และส่งออกงานเพื่อความบันเทิง รวมทั้งงานด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ เพื่อการคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศตน ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงให้ความสนใจในสนธิสัญญาเกี่ยวกับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่าง ๆ ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเข้าร่วมเป็นสมาชิกในสนธิสัญญา UCC และสนธิสัญญากรุงเจนีวา (Geneva Convention) รวมทั้งสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับแก้ไขใหม่ การกระทำของประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นนี้จึงสร้างแรงกดดันแก่ประเทศญี่ปุ่นอย่างมาก จนการแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1899 ของประเทศญี่ปุ่นเกิดขึ้น ภายใต้แรงกดดันจากความตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งประเทศญี่ปุ่นเป็นสมาชิกอยู่ ท้ายที่สุดประเทศญี่ปุ่นก็ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1970 ขึ้น

การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ในครั้งนี้ คณะกรรมการได้นำหลักกฎหมายจากกลุ่มประเทศยุโรปและกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริการวมเข้าด้วยกัน ดังปรากฏรายละเอียดการแก้ไข ดังนี้

1 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1970 ได้เพิ่มหลักกฎหมายเรื่องกรรมสิทธิ์ขึ้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์ในชื่อเสียงเกียรติคุณ ไม่ว่าจะงานดังกล่าวจะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง หรือผู้ผลิตงานโสตทัศนวัสดุ หรือการเผยแพร่ผ่านวิทยุหรือโทรทัศน์ก็ตาม ซึ่งหลักกฎหมายกรรมสิทธิ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้ชาวต่างชาติได้รับความคุ้มครองประเทกรรมสิทธิ์ในประเทศญี่ปุ่น

2 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1970 เพิ่มบทบัญญัติการได้ลิขสิทธิ์ตามสัญญาจ้าง โดยตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่นถือว่า นายจ้างย่อมได้ไปซึ่งลิขสิทธิ์ตามสัญญาจ้าง ซึ่งหลักกฎหมายเรื่องนี้ไม่ปรากฏอยู่ในกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น

³¹ Ibid, p.136

ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายลิขสิทธิ์ ฉบับปี ค.ศ.1970 ยังคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของงานต้นแบบจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติค่านิยามของงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งข้อแนะนำต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ผู้สร้างสรรค์สร้างงานที่อยู่นอกขอบเขตความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.1970

ตัวอย่าง คำแนะนำว่า งานที่ผลิตขึ้นก่อนปี ค.ศ.1996 และผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ได้นำงานไปไว้ในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแล้ว การกระทำเช่นนี้ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น

นับแต่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1970 บังคับใช้เป็นต้นมา ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับนี้มีโครงสร้างหลายประการ ซึ่งทำให้นักกฎหมายใช้และตีความอย่างยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป อันส่งผลให้สังคมเกิดงานสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ขึ้นมาเรื่อย ๆ แต่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับปี ค.ศ.1970 ไม่อาจรองรับความเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้ ประเทศญี่ปุ่นจึงมีความจำเป็นต้องแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์อีกทั้งสิ้น 26 ครั้ง เช่น การแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ช่วงกลาง ค.ศ.1980 นั้น ภายได้ช่วงระยะเวลาเพียงไม่นานนัก ซึ่งทำให้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือฐานข้อมูล และงานที่นำเสนอในรูปแบบออนไลน์ต่าง ๆ ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

ภายหลังสงครามโลกสิ้นสุดลง ประเทศญี่ปุ่นและประเทศยุโรปเพียงไม่กี่ประเทศยังคงเป็นผู้นำเข้างานด้านดนตรีและงานภาพยนตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา จวบจนกระทั่งในปี ค.ศ.1990 ชาวญี่ปุ่นยังคงรู้สึกว่ ตนถูกบีบบังคับให้คุ้มครองงานของชาวต่างชาติตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เช่นกรณีการแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในปี ค.ศ.1996 ประเทศญี่ปุ่นได้แปลความตามมาตรา 18 (3) สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน โดยเนื้อหาของมาตรา 18 (3) อ้างความตามความตกลง TRIPS ทำให้กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่นต้องมีผลบังคับใช้สำหรับงานโสตทัศนวัสดุถึง 50 ปี ตามที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศในทวีปยุโรปต้องการและกดดันรัฐบาลญี่ปุ่น ต่อมาในปี ค.ศ.1996 ประเทศญี่ปุ่นยังต้องแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ตามคำแนะนำขององค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งข้อตกลงนี้เป็นไปตามการประชุมขององค์การการค้าโลก (WTO)

ท้ายที่สุดเมื่อประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้ส่งออกงานทางวัฒนธรรม งานภาพยนตร์ เกมสื่อกอมพิวเตอร์ต่าง ๆ บทบาทกฎหมายลิขสิทธิ์จึงเปลี่ยนไป จากเดิมที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่น คือกฎเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์ต่อชาวต่างชาติมากกว่าชาวญี่ปุ่น นำมาสู่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่น คือกฎหมายที่สนับสนุนอุตสาหกรรมส่งออกของประเทศญี่ปุ่น การแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ครั้งล่าสุดจึงเกิดขึ้นในปี ค.ศ.2003 จนทำให้ระยะเวลาความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์และงานเกมสื่อกอมพิวเตอร์มีระยะเวลาถึง 70 ปี จากเดิมที่งานทั้งสองประเภทมีอายุความคุ้มครองเพียง 50 ปี ทั้งการแก้ไขครั้งนี้ได้ก่อเกิดผลดีแก่

ประเทศญี่ปุ่นอื่น ๆ ด้วย คือ ประเทศอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ย่อมต้องคุ้มครองงานภาพยนตร์และเกมส์คอมพิวเตอร์ของประเทศญี่ปุ่นภายในระยะเวลา 70 ปีด้วยเช่นกัน³²

6.2.2. ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

สำหรับระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาประเทศญี่ปุ่น งานออกแบบลวดลายผ้าไหม ถือเป็นงานศิลปะประเภทศิลปะประยุกต์ และในเวลาเดียวกันงานออกแบบลวดลายผ้าไหมยังถือเป็นงานออกแบบ ทำให้งานออกแบบลวดลายของผ้าไหมญี่ปุ่นเกี่ยวข้องกับกฎหมาย 2 ฉบับด้วยกัน คือ

1) กฎหมายการออกแบบ ใช้บังคับเมื่อวันที่ 13 เมษายน ค.ศ.1959 ซึ่งเงื่อนไขความคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมาย ได้แก่งานออกแบบต้องมีความใหม่ (novel) และไม่เป็นที่ประจักษ์ (non-obvious) ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวนี้เหมือนกับเงื่อนไขการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร ส่งผลให้งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายการออกแบบ 2006 (Design Act (Act No. 125 of 1959 ฉบับแก้ไขปี 2006)

2) กฎหมายลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 โดยที่กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่มีเงื่อนไขเรื่องความใหม่ หากแต่งานออกแบบอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เพียงถ้างานออกแบบเป็นงานเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ (creativity) และมีงานออกแบบในฐานะเป็นงานศิลปะตามมาตรา 2 (1) (i) กฎหมายลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 มีองค์ประกอบครบตามเงื่อนไข ดังนี้

ประการแรก งานอันมีลิขสิทธิ์ต้องเป็นการแสดงออกทางความคิด (thoughts) หรืออารมณ์ความรู้สึก (sentiments) ของผู้สร้างสรรค์ โดยการแสดงออกดังกล่าวต้องมีใช่เพียงการนำเสนอข้อเท็จจริง (fact) ด้วยเหตุนี้ข่าวสารประจำวันหรือข้อเท็จจริงอื่น ๆ ซึ่งแสดงอยู่ในรูปข้อมูล (information) สิ่งเหล่านี้ย่อมไม่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามมาตรา 10 (2) กฎหมายลิขสิทธิ์ ประเทศญี่ปุ่น ในทางกลับกันหากงานชิ้นใด คือ การแสดงออกทางความคิด (thoughts) หรืออารมณ์ความรู้สึก (sentiments) ของผู้สร้างสรรค์ และงานชิ้นนั้นมิใช่เป็นเพียงการรายงานข่าวสารงานดังกล่าวย่อมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์

สำหรับศาลสูงประเทศญี่ปุ่นมีคำพิพากษารับรองว่า งานอันมีลิขสิทธิ์ต้องเป็นการแสดงออกทางความคิด (thoughts) หรืออารมณ์ความรู้สึก (sentiments) ของผู้สร้างสรรค์ ดังปรากฏตามคำพิพากษาของศาลสูง เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ.2000 ว่า จดหมายส่วนตัว แม้ว่าผู้เขียนจะไม่มีเจตนาเผยแพร่ข้อมูลในจดหมายก็ตาม เมื่อผู้เขียนจดหมายได้เขียนจดหมายขึ้น

³² Ibid, p.146-147

สมบูรณ์ จดหมายนั้นย่อมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ เพราะตามกฎหมายลิขสิทธิ์การแสดงออกซึ่งความคิดตามกฎหมายลิขสิทธิ์นั้น กฎหมายมิได้กำหนดรูปแบบวิธีการไว้ เพียงแต่ผู้แสดงออกทางความคิดหรืออารมณ์ดังกล่าวต้องเป็นมนุษย์เท่านั้น

ประการที่สอง การแสดงออกซึ่งความคิดหรืออารมณ์ต้องอยู่ในรูปความคิดสร้างสรรค์ (creative) ด้วยเหตุนี้งานใดเกิดการลอกเลียนแบบงานของบุคคลอื่นแล้ว แม้ว่าผู้ลอกเลียนแบบจะใช้ทักษะความเชี่ยวชาญเพียงใด งานดังกล่าวย่อมไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ซึ่งศาลสูงญี่ปุ่นได้มีคำพิพากษารับรองหลักการดังกล่าวไว้ ดังปรากฏตามคำพิพากษาเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ.1998 ว่า การที่นักประวัติศาสตร์พูดถึงเนื้อหาประวัติศาสตร์จากหนังสือเล่มหนึ่ง งานพูดเช่นนี้ย่อมไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ เพราะงานพูดดังกล่าวหาใช่ความคิดสร้างสรรค์ของผู้พูดแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามความคิดสร้างสรรค์ (creative) ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ก็หาใช่หมายถึงว่างานสร้างสรรค์ชิ้นนั้นต้องมีความใหม่ (novel) หรืองานสร้างสรรค์ต้องเป็นงานที่ไม่ประจักษ์ (non-obvious) ดังเช่นกฎหมายสิทธิบัตร ดังนี้เมื่อผู้สร้างสรรค์ได้ใช้ความคิดริเริ่มและแสดงออกซึ่งความคิดหรือความรู้สึกของตนแล้ว งานสร้างสรรค์ดังกล่าวชอบได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ที่งานดังกล่าวเกิดขึ้นมาอย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้แม้ว่าหลักกฎหมายเรื่อง ความคิดสร้างสรรค์ (creative) ไม่ปรากฏอยู่ตามบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ก็ตาม แต่ศาลสูงประเทศญี่ปุ่นก็ได้รับรองหลักการเรื่องความคิดสร้างสรรค์ (creative) ไว้ในคำพิพากษาจำนวนมาก โดยศาลสูงวางแนวคำพิพากษาว่า งานอันมีลิขสิทธิ์ต้องเป็นงานในแผนกวรรณคดี ศิลปะ และดนตรี โดยผู้สร้างสรรค์ได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้น

ประการที่สาม งานอันมีลิขสิทธิ์ต้องเป็นการแสดงออกทางความคิด (express) โดยผู้สร้างสรรค์ไม่ต้องแสดงออกทางความคิดผ่านวัสดุที่ตัวตน (fixation) แต่ผู้สร้างสรรค์สามารถแสดงออกซึ่งความคิดของตนผ่านวัสดุประเภทใดก็ได้ เช่น การแสดงละครเวที งานแสดงละครเวทีย่อมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ แม้ว่าจะงานดังกล่าวจะไม่แสดงออกทางความคิดผ่านสื่อที่มีตัวตน ดังเช่นงานเขียนหนังสือ ฯลฯ แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ก็คือว่างานแสดงละครเวทีคืองานอันมีลิขสิทธิ์

อย่างไรก็ตาม การแสดงออกทางความคิด (express) ต้องไม่เป็นเพียงความคิด (Idea) หรือความรู้สึก (feeling) ดังเช่นในคำพิพากษาศาลสูงญี่ปุ่น ลงวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ.1997 ว่า บทบาทของตัวการ์ตูนเรื่อง Manga ไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ แต่บทบาทของตัวการ์ตูนดังกล่าวเป็นเพียงความคิดด้านศิลปะเท่านั้น

ประการสุดท้าย งานอันมีลิขสิทธิ์ต้องเป็นงานในแผนกวรรณคดี วิทยาศาสตร์ ศิลปะ หรือดนตรี เหตุที่กฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดงานเพียงสามแผนกนั้น สิ่งนี้ก่อปัญหาต่อการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์และทางการค้า เช่น งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ งานออกแบบ ฯลฯ งานทั้งสองสมควรจัดเป็นกลุ่มงานประเภทใด ซึ่งปัจจุบันศาลสูงญี่ปุ่นได้มีคำพิพากษา เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ.2002 ในคดี Honrei Jihio ว่า งานทั้งสองถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่ง แต่ศาลสูงญี่ปุ่นยังคงปฏิเสธที่จะคุ้มครองวัตถุตามธรรมชาติ (natural object) ว่า วัตถุตามธรรมชาติเหล่านี้ไม่ใช่สิ่ง ที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ เช่น ความสวยงามของต้นเมเปิ้ล (tree maple) ฯลฯ บุคคลใด ๆ จึงไม่อาจอ้างสิทธิต่อวัตถุตามธรรมชาติได้³³

ด้วยเหตุนี้ในทางวิชาการกฎหมาย งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายการออกแบบ ค.ศ.2006 และกฎหมายลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 โดยนักวิชาการญี่ปุ่นมีความเห็นว่า งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานศิลปะ ซึ่งนักออกแบบได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตน เพื่อการแสดงออกซึ่งงานศิลปะ งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงถือเป็นงานศิลปะประเภทศิลปประยุกต์ โดยที่งานออกแบบนี้เกิดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ถึง 2 ประการ คือ วัตถุประสงค์ด้านคุณค่าทางศิลปะและวัตถุประสงค์ด้านการใช้สอย

อย่างไรก็ตาม ศาลสูงญี่ปุ่นกลับไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดของนักวิชาการญี่ปุ่นข้างต้น โดยศาลสูงญี่ปุ่นเห็นว่า งานออกแบบลวดลายผ้าไหมไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ แต่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมสมควรได้รับความคุ้มครองเฉพาะกฎหมายการออกแบบเท่านั้น ดังปรากฏตามคำพิพากษา เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ.1992 ว่า

ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ มาตรา 2 (1) ได้ให้คำอธิบายคำว่า “งานศิลปะ” ว่าเป็น ความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงออกมาจากความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึก และความคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวอยู่ในขอบเขตของแผนกวรรณกรรม ศิลปะ และดนตรีกรรม ประกอบตามมาตรา 2 (2) กฎหมายลิขสิทธิ์ได้บัญญัติว่า ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์งานศิลปะ (artisan works) ย่อมหมายถึงความรวมถึงงานหัตถศิลป์ด้วย จากถ้อยคำบทบัญญัติมาตรา 2 (1) และ (2) กฎหมายลิขสิทธิ์ย่อมสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนว่า งานศิลปประยุกต์จึงเป็นเพียงเทคนิคด้านการใช้งานและผลลัพธ์ทางด้านศิลปะอย่างแท้จริง เพื่อประโยชน์ด้านการใช้สอยสินค้าด้วยตัวของสินค้าเอง ด้วยเหตุนี้กฎหมายลิขสิทธิ์จึงคุ้มครองงานหัตถศิลป์ภายใต้เงื่อนไขว่า งานหัตถศิลป์ผลิตขึ้นจากกลุ่มคนจำนวนเล็ก ๆ ในสังคมเท่านั้น ในทางกลับกันงานศิลปประยุกต์จะให้ความคุ้มครองงานอื่น ๆ ซึ่งงานดังกล่าวอยู่นอก

³³ Peter Ganea, *Japanese Copyright Law Writing in Honour of Gerhard Schrickler*.

(USA : Kluwer Law International, 2005), p.29-32

ขอบเขตความคุ้มครองภายใต้คำว่า “งานหัตถศิลป์” และเหตุที่งานศิลปประยุกต์เกิดขึ้นมา ภายหลังจากที่กฎหมายลิขสิทธิ์ประกาศใช้บังคับแล้ว กฎหมายลิขสิทธิ์จึงขาดความชัดเจนในขอบเขตการบังคับใช้กับงานศิลปประยุกต์ ผลที่ตามมาคือ กฎหมายลิขสิทธิ์จึงไม่อาจคุ้มครองงานออกแบบและงานศิลปประยุกต์ในทางอุตสาหกรรมได้

ในทางกลับกันกฎหมายการออกแบบกลับเป็นกฎหมายที่คุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์ ซึ่งผู้ผลิตอุตสาหกรรมได้ออกแบบหุ่นจำลอง (model) ของสินค้า ภายใต้อรรถนารมณ์คือหุ่นจำลองต้องสามารถใช้สอยประโยชน์ได้อย่างแท้จริง งานหุ่นจำลองจึงเป็นงานศิลปประยุกต์ และเป็นงานออกแบบหุ่นจำลองต้นแบบของผู้ผลิตในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งการผลิตในภาคอุตสาหกรรมนี้มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก ทำให้มาตรา 1 กฎหมายการออกแบบจึงคุ้มครองความคิดสร้างสรรค์ หุ่นจำลอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่น ทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดการพัฒนาด้านสีและรูปแบบที่ดีกว่าเดิม (มาตรา 2 กฎหมายการออกแบบ)

ดังนั้นกฎหมายลิขสิทธิ์จึงให้ความสำคัญคุ้มครองเพียงงานที่ทรงคุณค่าด้านศิลปะและงานหัตถกรรมของชาวบ้านเท่านั้น ในขณะที่กฎหมายการออกแบบมุ่งคุ้มครองผู้ผลิตในภาคอุตสาหกรรม โดยงานออกแบบหุ่นจำลองทางอุตสาหกรรมอันเป็นงานศิลปประยุกต์คือวัตถุที่กฎหมายคุ้มครอง แม้ว่างานศิลปประยุกต์จะมีคุณค่าด้านศิลปะก็ตาม แต่จุดมุ่งหมายของการออกแบบงานศิลปประยุกต์มิใช่คุณค่าทางศิลปะ หากแต่จุดประสงค์หลักของงานออกแบบ ได้แก่คุณค่าด้านการใช้สอยเป็นสำคัญ³⁴

ดังนั้นงานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายการออกแบบ ค.ศ.2006 ได้ แต่สำหรับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 แล้ว ปัจจุบันในวงการกฎหมายยังมีความขัดแย้งกันอยู่ว่า งานออกแบบลวดลายผ้าไหมสมควรจะได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์หรือไม่ โดยนักวิชาการมีความเห็นว่า งานออกแบบลวดลายของผ้าไหมคืองานศิลปะอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย แต่ศาลกลับเห็นว่างานออกแบบลวดลายผ้าไหมไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ และงานออกแบบลวดลายผ้าไหมเป็นงานออกแบบตามกฎหมายการออกแบบ ค.ศ.1959 (Design Act (Act No. 125 of 1959 ฉบับแก้ไขปี 2006)

6.2.3. ความคุ้มครองงานลวดลายบนผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมการแต่งกายที่มีเอกลักษณ์ชาติหนึ่ง ผ้าไหมญี่ปุ่นจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายตั้งแต่ยุคอดีตถึงปัจจุบัน และเมื่ออุตสาหกรรมผ้าไหมญี่ปุ่น

³⁴ Ibid, p.30-32

ก้าวเข้าสู่การผลิตเพื่อส่งออกสู่ตลาดผู้บริโภคทั่วโลก ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าไหมญี่ปุ่นจึงแยกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหม ปัจจุบันในทางอุตสาหกรรมผ้าไหมญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นยังนิยมแต่งกายด้วยชุดประชาติของตนเสมอมา ไม่ว่าจะชุดกิโมโน หรือชุดยูกะตะ หรือชุดอื่น ๆ ทำให้ลวดลายโบราณของชาวญี่ปุ่นยังคงได้รับความนิยมอยู่ในยุคนี้ ผ้าไหมญี่ปุ่นจึงยังคงผลิตผ้าที่มีลวดลายเชิงวัฒนธรรมของตน ซึ่งลวดลายเหล่านี้ถือเป็นงานศิลปะชั้นสูงของชาวญี่ปุ่น และลวดลายโบราณเหล่านี้อาจถือเป็นงานศิลปกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ มาตรา 2 (1) (i) บัญญัติไว้ว่า

Article 2. (1) In this Law, the following terms shall have the meaning hereby assigned to them respectively:

(i) **"work"** means a production in which thoughts or sentiments are expressed in a creative way and which falls within the literary, scientific, artistic or musical domain;...

ตามบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ข้างต้น คำว่า “งาน” (work) ย่อมหมายความถึง ผลผลิตทางความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกอย่างเด่นชัดถึงความคิดสร้างสรรค์ และการผลิต เช่นนี้ถูกจัดทำขึ้นในแผนกวรรณกรรม วิทยาศาสตร์ ศิลปะ หรือดนตรี ประกอบกับงานศิลปะตามกฎหมายลิขสิทธิ์ญี่ปุ่น มาตรา 2 (2) ก็ได้กำหนดคำนิยามคำว่า “งานศิลปกรรม” (artistic work) หมายรวมถึงศิลปะทัศนศิลป์ด้วย³⁵ ด้วยเหตุนี้งานลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมซึ่งถูกผลิตขึ้นย่อมนับเป็นงานทัศนศิลป์ประเภทหนึ่ง และงานลวดลายโบราณของผ้าไหมญี่ปุ่นย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ในส่วนกรรมวิธีสร้างลวดลายโบราณของผ้าไหมญี่ปุ่น ช่างชาวญี่ปุ่นมักนิยมใช้วิธีการปักลวดลายบนผืนผ้าไหมเช่นเดียวกับช่างชาวจีน แม้ว่าการสร้างลวดลายบนผืนผ้าไหมจะมีหลากหลายวิธีการด้วย เช่น การพิมพ์ การทอ การถัก เป็นต้น เมื่อพิจารณาประกอบกับขอบเขตงานศิลปะตามมาตรา 10 (4) กฎหมายลิขสิทธิ์แล้วจะพบว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้ยอมรับวิธีการสร้างงานศิลปะทุกวิธีการ ดังปรากฏความตามมาตรา 10 (4) กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่น ฉบับแก้ไขปี ค.ศ.2006 ดังนี้

Article 10. (1) As used in this Law, **"works" shall include, in particular, the following:**

- (i) novels, dramas, articles, lectures and other literary works;
- (ii) musical works;

³⁵ Teruo Doi. The Intellectual Property Law of Japan. (The Netherlands USA : Sijthoff & Noordhoff, 1980), p.202-203

(iii) choreographic works and pantomimes;

(iv) paintings, engravings, sculptures **and other artistic works**...

ภายใต้คำว่า “other artistic works” ย่อมแสดงให้เห็นว่า งานศิลปะอื่น ๆ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์เช่นเดียวกัน ดังนั้นงานลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมจึงอาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้เช่นกัน ไม่ว่างานลวดลายโบราณเหล่านี้จะถูกสร้างขึ้นด้วยวิธีการใดก็ตาม เพราะงานลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมคือการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยมีจุดประสงค์ด้านความสวยงามและตอบสนองรสนิยมของผู้ใช้ผ้าไหมเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมจะเป็นงานศิลปะก็ตาม แต่ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมก็ไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เนื่องด้วยลวดลายบนผืนผ้าไหมญี่ปุ่นเหล่านี้เป็นงานที่ไม่ปรากฏตัวผู้ทรงสิทธิ และลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมย่อมมีฐานะเป็นงานสาธารณะ (Public domain) ผู้ผลิตผ้าไหมในประเทศญี่ปุ่นจึงสามารถใช้ประโยชน์จากลวดลายผ้าไหมโบราณได้ โดยผู้ผลิตไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนแก่บุคคลใด

2. ลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหม ปัจจุบันสินค้าผ้าไหมก็ยังคงเป็นสินค้าส่งออกประเภทหนึ่งของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งผู้ผลิตผ้าไหมญี่ปุ่นต่างสร้างลวดลายที่สวยงามและตรงต่อรสนิยมของผู้บริโภค และลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหมย่อมอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปะ ซึ่งผู้สร้างสรรค์ใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างงานศิลปะขึ้น ไม่ว่าจะ การพิมพ์ลาย การแกะสลักแม่พิมพ์ เป็นต้น ดังนั้นลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ทางอุตสาหกรรมผ้าไหมย่อมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามความในมาตรา 2 (i) และมาตรา 10 (1) (iv) ดังปรากฏเนื้อหาของบทบัญญัติดังกล่าวนี้ดังนี้

มาตรา 2 (1) ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ ถ้อยคำดังต่อไปนี้มีความหมายตามที่ปรากฏอยู่ ณ ที่นี้เป็นลำดับ

(i) “งาน” (work) หมายความว่า การผลิตทางความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกอย่างเด่นชัดถึงความคิดสร้างสรรค์ และการผลิตเช่นนี้ถูกจัดทำขึ้นในแผนกวรรณกรรม วิทยาศาสตร์ ศิลปะ หรือดนตรี³⁶ .. และ

มาตรา 10 (1) การใช้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ “งาน” ย่อมรวมถึงกรณีดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

³⁶ Article 2. (1) In this Law, the following terms shall have the meaning hereby assigned to them respectively:

(i) "work" means a production in which thoughts or sentiments are expressed in a creative way and which falls within the literary, scientific, artistic or musical domain;...

- (i) นวนิยาย บทละคร บทความ การบรรยาย และงานวรรณกรรมอื่น ๆ
- (ii) งานดนตรีกรรม
- (iii) งานนาฏกรรมรวมถึงการแสดงด้วยวิธีใบ้
- (iv) การพิมพ์ การแกะสลัก การปั้น และ งานศิลปะอื่น ๆ
- (iv) งานสถาปัตยกรรม
- (vi) แผนที่ งานในรูปวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น แผนงาน สถิติ และหุ่นจำลอง
- (vii) งานภาพยนตร์
- (viii) งานภาพถ่าย
- (ix) งานโปรแกรม...

สำหรับศาลญี่ปุ่นแล้ว ปัจจุบันศาลได้มีคำพิพากษา 2 ฉบับที่เกี่ยวข้องกับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรมผ้าไหม ดังนี้

ฉบับแรก คำพิพากษาศาลเมืองนาการซากิ เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1973 ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์สามารถให้ความคุ้มครองแก่อุตสาหกรรมการผลิตรูปแบบต่าง ๆ

ฉบับที่สอง คำพิพากษาศาลสูงญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ.1992 วินิจฉัยว่า ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์พึงเป็นความคุ้มครองแก่เอกชนกลุ่มเล็ก ๆ เช่น ชาวบ้าน นักศิลปะ ฯลฯ มิใช่การคุ้มครองแก่งานด้านอุตสาหกรรม ดังนี้เมื่องานศิลปะประยุกต์อันหมายความรวมถึงงานหัตถศิลป์ ซึ่งภาคอุตสาหกรรมเป็นผู้ผลิตขึ้น ไม่ว่าจะงานออกแบบหรือสินค้าของภาคอุตสาหกรรม งานเหล่านี้จึงไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์³⁷

ดังนั้นงานลวดลายผ้าไหมที่เกิดขึ้นใหม่ของอุตสาหกรรมจึงถือเป็นงานศิลปะ และงานลวดลายผ้าไหมนี้ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 แต่ความเห็นของนักวิชาการนี้กลับไม่ได้รับการสนับสนุนจากศาล เพราะศาลสูงญี่ปุ่นเห็นว่าลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่ทางอุตสาหกรรมไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ หากแต่ลวดลายผ้าไหมดังกล่าวคืองานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายการออกแบบ

6.3 ประเทศเกาหลีใต้

สาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea) หรือ เกาหลีใต้ (South Korea) เป็นประเทศในเอเชียตะวันออก มีพื้นที่ครอบคลุมส่วนใต้ของคาบสมุทรเกาหลี และประเทศเกาหลีใต้ยังเป็น

³⁷ Peter Ganea. Japanese Copyright Law Writing in Honour of Gerhard Schriker. (The Netherlands USA : Kluwer Law International, 2005), p.29-32

ประเทศผู้ผลิตผ้าไหม เส้นใยไหมรายหนึ่งของโลก รวมทั้งประเทศเกาหลีได้ยังมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เก่าแก่ในหลาย ๆ ด้าน เช่นการแต่งการ เครื่องประดับ ฯลฯ ประกอบกับประเทศเกาหลี ได้ยังเป็นผู้ส่งออกผ้าไหมผลิตภัณฑ์ไหมรายหนึ่งของโลก ในบทนี้จึงขอนำเสนอถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศเกาหลีได้ เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การนำเสนอในส่วนความ คุ่มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และความคุ้มครองงานลวดลายผ้าไหม บนผืนผ้าตามกฎหมายลิขสิทธิ์ตามลำดับ

6.3.1. ประวัติความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์

นับแต่ปี ค.ศ.1908 ระหว่างยุคลิ้นสุดอาณาจักรโชซอน (Chosun Dynasty) ประเทศ เกาหลีได้ประกาศใช้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในรูปกฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายการ ออกแบบ กฎหมายเครื่องหมายการค้า และกฎหมายลิขสิทธิ์ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1910 ประเทศ ญี่ปุ่นได้เข้ารุกรานและเข้าครอบครองประเทศเกาหลี การเปลี่ยนแปลงกฎหมายทรัพย์สินทาง ปัญญาจึงเกิดขึ้น โดยพระราชกฤษฎีกา Royal Decree ได้ถูกประกาศใช้แทนที่กฎหมายทรัพย์สิน ทางปัญญาของประเทศเกาหลีได้ นับแต่นั้นประเทศเกาหลีได้จึงอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายทรัพย์สิน ทางปัญญาญี่ปุ่น จวบจนถึงในปี ค.ศ.1945 ประเทศเกาหลีได้จึงหลุดพ้นจากสถานะอาณานิคมของ ประเทศญี่ปุ่น และการใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศญี่ปุ่นจึงสิ้นสุดลง

ระหว่างปี ค.ศ.1945 ถึง ค.ศ.1948 เมื่อประเทศเกาหลีใต้ได้รับเอกราชคืนจากประเทศ ญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้จึงเริ่มต้นวางรากฐานระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของตนขึ้น โดย ปรากฏว่า รัฐบาลใหม่ของประเทศเกาหลีใต้สร้างระบบคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ดังนี้

ปี ค.ศ.1946 รัฐมนตรีกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรมได้ประกาศใช้ Patent Bureau และกฎหมายสิทธิบัตรจีน ซึ่งกฎหมายสิทธิบัตรนี้มีเนื้อหาครอบคลุมถึงการประดิษฐ์ งานต้นแบบ เพื่อประโยชน์ใช้สอย การออกแบบ

ปี ค.ศ.1949 ประเทศเกาหลีใต้ได้ประกาศใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้า

ปี ค.ศ.1957 ประเทศเกาหลีใต้ได้ประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ขึ้นอย่างเป็นทางการ ทำให้การใช้ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์แบบประเทศญี่ปุ่นได้สิ้นสุดลง

ต่อมาในปี ค.ศ.1986 กฎหมายลิขสิทธิ์ ฉบับปี ค.ศ.1957 ถูกแก้ไขใหม่อีกครั้ง โดยการ แก้ไขครั้งนี้ได้เพิ่มเติมเนื้อสาระสำคัญ คือ

1. การขยายระยะเวลาสิ้นสุดความคุ้มครองลิขสิทธิ์จาก 30 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ ความตายเป็น 50 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย
2. การยอมรับหลักการเรื่องการได้ไปซึ่งลิขสิทธิ์ตามสัญญาจ้าง

3 การยอมรับว่า ชาวต่างชาติอาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ประเทศเกาหลีใต้

ต่อมากฎหมายลิขสิทธิ์ก็ได้รับการชำระแก้ไขอีกหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นปี ค.ศ.1997 ค.ศ. 2000 และค.ศ.2003 ทำให้ผู้สร้างสรรค์งานมีกรรมสิทธิ์ (Moral Right) เพื่อปกป้องชื่อเสียงเกียรติคุณของตน และกฎหมายลิขสิทธิ์ยังได้เพิ่มมาตรการลงโทษต่อผู้ละเมิดลิขสิทธิ์อย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขกฎหมายในปี ค.ศ.2003 รัฐสภาได้ผ่านญัตติแก้ไขความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อคุ้มครองข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (TMPs) และห้ามการผลิตหรือส่งถ่ายโอนข้อมูลในระบบเครือข่ายข้อมูล (TMPs) รวมทั้งวางโครงสร้างเพื่อการเฝ้าระวังและตรวจจับ (notice and takedown) ภายใต้การจัดการของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP) ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กระตุ้นเตือนความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP) นอกจากนี้ประเทศเกาหลีใต้ประกาศใช้กฎหมาย Phonogram Act และ Motion Picture Act ทำให้กฎหมายลิขสิทธิ์มีประสิทธิภาพการบังคับใช้กว้างขวางขึ้น งานสิ่งบันทึกเสียงและงานภาพยนตร์จึงกลายเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

จนกระทั่งในเดือนมกราคม ค.ศ.2005 ประเทศเกาหลีใต้แก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์อีกครั้งหนึ่ง โดยผู้ผลิตงานสิ่งบันทึกเสียงและนักแสดงมีสิทธิพิเศษต่อการเผยแพร่ผลงานต่อสาธารณชน ซึ่งรัฐบาลเกาหลีคิดว่า บทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ใหม่นี้จะช่วยเหลืออุตสาหกรรมดนตรีต่อสู้กับการดาวน์โหลด หรือการอัฟโหลด หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของงานสิ่งบันทึกเสียง ซึ่งผู้กระทำมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

ด้านความสัมพันธ์กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเกาหลีในเวทีความตกลงระหว่างประเทศ ปรากฏว่า นับแต่ปี ค.ศ.1979 เป็นต้นรัฐบาลประเทศเกาหลีใต้ได้เข้าเป็นภาคีความตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหลายฉบับ ดังนี้

ในปี ค.ศ.1979 ประเทศเกาหลีใต้ได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) โดยประเทศเกาหลีใต้ยอมรับความผูกพันตามสนธิสัญญาหลายฉบับ ดังปรากฏว่า

ในปี ค.ศ. 1980 ประเทศเกาหลีใต้ได้เข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงปารีส และขยายความคุ้มครองสิทธิบัตรแก่ชาวต่างชาติ ซึ่งตามกฎหมายเกาหลีใต้ถือเป็นสิทธิพิเศษทางอุตสาหกรรมของชาวต่างชาติ

ในปี ค.ศ.1984 ประเทศเกาหลีใต้ได้เข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญา PCT และนำข้อกำหนดที่ 40 เข้ามาปรับปรุงกฎหมายของประเทศเกาหลี ทำให้มีผลต่อการปรับปรุงกระบวนการมอบสิทธิบัตรแก่ชาวต่างประเทศ

จนกระทั่งในปี ค.ศ.1999 ประเทศเกาหลีได้จัดตั้งองค์กร KIPO ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ค้นคว้า และตรวจสอบความเป็นเจ้าของสิทธิบัตร เมื่อผู้ใดประสงค์จดทะเบียนสิทธิบัตร

ต่อมาประเทศเกาหลียังเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงบูดาเปสต์ และอนุสัญญากรุงเบอร์ลินในปี ค.ศ.1996 ซึ่งเมื่อประเทศเกาหลีเข้าเป็นภาคสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินแล้ว ประเทศเกาหลีจึงได้แก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายคุ้มครองคอมพิวเตอร์โปรแกรม ทำให้กฎหมายทั้งสองฉบับมีมาตรการคุ้มครองสอดคล้องกับมาตรฐานในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ค.ศ.1996 ก็ได้บัญญัติให้ งานของชาวต่างชาติที่พิมพ์โฆษณาครั้งแรกในประเทศเกาหลีก่อนปี ค.ศ.1987 ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปี ค.ศ.1996 ด้วย

ในด้านความตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) และข้อตกลง TRIPs ซึ่งประเทศเกาหลีได้ลงนามเข้าร่วม ความตกลงทั้งสองนี้ส่งผลกระทบต่อระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศเกาหลี ประกอบกับผลสรุปของการประชุมรอบอุรุกวัย ในปี ค.ศ.1993 ทั้งหมดนี้ทำให้เกิดการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ จนกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ขยายระยะเวลาความคุ้มครองแก่สิทธิข้างเคียงเพิ่มขึ้น จากเดิมที่สิทธิข้างเคียงมีระยะเวลาความคุ้มครองเพียง 20 ปีเป็น 50 ปี และมอบความคุ้มครองแก่ฐานข้อมูล รวมทั้งยอมรับสิทธิเช่างานสิ่งบันทึกเสียงว่า ลิขสิทธิ์ดังกล่าวเป็นของผู้สร้างสรรค์ ทั้งการแก้ไขครั้งนี้ยังได้ลดขอบเขตของข้อยกเว้นค่าธรรมเนียมในการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์เพื่อการศึกษา โดยทางคณะกรรมการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์มีความเห็นว่า งานอันมีลิขสิทธิ์ถือเป็นวัตถุประสงค์ในการศึกษาระดับประถมและมัธยมของประเทศตามที่ข้อตกลงมาตรา 13 ของ TRIPs กำหนดไว้ ซึ่งข้อตกลง TRIPs นี้ นับเป็นช่องทางที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ทรงสิทธิบัตรของประเทศสหรัฐอเมริกาในอุตสาหกรรมยาและอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ ทำให้ในปี ค.ศ.1986 รัฐบาลประเทศเกาหลีได้แก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร เพื่อเพิ่มความคุ้มครองแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรมากขึ้น

ต่อมาในปี ค.ศ.1992 ประเทศเกาหลีได้ออกกฎหมายคุ้มครองแบบผังวงจรมินิวงจรรออิเล็กทรอนิกส์ขึ้น ซึ่งกฎหมายฉบับนี้สอดคล้องกับข้อตกลง TRIPs ที่ได้ขยายความคุ้มครองแก่อุตสาหกรรมผังวงจรรออิเล็กทรอนิกส์ตาม Treaty on Intellectual Property in Respect of Integrated Circuits (The Washington Convention 1989)

ในปีค.ศ.1991 ประเทศเกาหลีได้ไม่ได้ให้ความคุ้มครองตามระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แต่ด้วยความตกลงระหว่างประเทศ TRIPs ส่งผลให้ต่อมาประเทศเกาหลีได้มอบความคุ้มครองตามกฎหมายความลับทางการค้าตามกฎหมาย Unfair Competition Prevention Act

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศเกาหลีได้ คือ ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมและผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงกดดันทางเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศเกาหลีได้ เพราะประเทศสหรัฐอเมริกาคงจะใช้นโยบายตอบ

ได้ทางการค้าแก่ประเทศเกาหลีใต้ หากประเทศเกาหลีใต้ไม่ปรับปรุงมาตรฐานความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแก่สินค้าของประเทศสหรัฐอเมริกา สิ่งนี้จึงทำให้การแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศเกาหลีใต้เกิดขึ้นจากแรงกดดันเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ เพื่อที่ประเทศสหรัฐจะไม่ใช้การตอบโต้ทางการค้าการลงทุนตามนโยบายมาตรา 301

ต่อมาปี ค.ศ.1986 ประเทศเกาหลีใต้จึงต้องแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร การแก้ไขครั้งนี้ได้นำข้อตกลงทางการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามารวมไว้ด้วย จนอุตสาหกรรมยาและอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์สามารถได้รับความคุ้มครองถึง 50 ปี ภายใต้การดำเนินงานที่มีความชัดเจนของหน่วยงานด้านสิทธิบัตรของประเทศเกาหลีใต้ เช่นเดียวกันมาตรการ 301 ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ส่งผลต่อการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะกฎหมายลิขสิทธิ์เกาหลีใต้ยังไม่อาจคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างเพียงพอ ทำให้ในประเทศเกาหลีใต้จึงยอมรับกฎหมายลิขสิทธิ์สหรัฐอเมริกา Copyright Bill 1987 ในฐานะที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาคือตัวอย่างในการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศเกาหลีใต้ ในเวลาเดียวกันประเทศเกาหลีใต้ก็ได้ออกกฎหมายคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์อีกฉบับด้วย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า กฎหมายลิขสิทธิ์เกาหลีใต้ปรากฏตัวขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1957 และกฎหมายลิขสิทธิ์เกาหลีใต้มีการแก้ไขตลอดมาถึง 14 ครั้ง โดยการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ที่สำคัญ คือ การแก้ไขในปี ค.ศ.1986 และการแก้ไขในปี ค.ศ.2006 จนในที่สุดประเทศเกาหลีใต้จึงมีกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับมาตรฐานปัจจุบัน อันได้แก่ กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปี ค.ศ.2007

6.3.2. ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 บทบัญญัติกฎหมายฉบับนี้มอบความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่งานตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังปรากฏคำนิยามคำว่า “งาน” (works) ในบทบัญญัติมาตรา 2 (1) ที่บัญญัติว่า

Article 2(Definitions) The definitions of the terms used in this Act shall have the meaning as follows:

1. **"Works" shall mean creative productions in which the ideas or emotion of human beings are expressed**

2. "Authors" shall mean the persons who create works ...

ด้วยเหตุนี้งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย จึงได้แก่การผลิตงานจากความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งงานเหล่านี้เป็นการแสดงออกทางความคิด หรือ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ และงานอันมีลิขสิทธิ์ตามบทบัญญัติมาตรา 2 (1) นี้สามารถจำแนกย่อยออกเป็น 9 ประเภทตามมาตรา 4 (1) ดังนี้

มาตรา 4 (1) ตามบทบัญญัตินี้คำว่า “งาน” หมายความรวมถึงงานตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1 นวนิยาย บทกวี บทความ การบรรยาย การพูด การแสดง และงานวรรณกรรมอื่น ๆ
- 2 งานดนตรีต่าง ๆ
- 3 งานมหรสพ รวมทั้งงานละคร การเดินรำ ละครใบ้
- 4 การพิมพ์ งานเขียนด้วยมือ การออกแบบ การแกะสลัก งานหัตถศิลป์ งานศิลป

ประยุกต์และงานศิลปะอื่น ๆ

- 5 งานสถาปัตยกรรม รวมถึงหุ่นจำลองและแบบผังของงานสถาปัตยกรรม
- 6 งานภาพถ่ายรวมถึงรูปภาพหรืองานอื่นอันมีลักษณะและวิธีการคล้ายคลึงกัน
- 7 งานภาพยนตร์
- 8 งานแผนที่ สถิติ การวาดออกแบบ การสเก็ตภาพ หุ่นจำลองและแผนภาพของงาน
- 9 งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์³⁸

สำหรับงานออกแบบลวดลายผ้าไหมถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย โดยงานออกแบบลวดลายผ้าไหมอาจเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ 2 ประเภทด้วยกัน คือ

ประเภทแรก งานออกแบบลวดลายผ้าไหม คือ งานออกแบบตามมาตรา 4 (1) ข้อ 4 เพราะงานออกแบบลวดลายของผ้าไหมเป็นส่วนหนึ่งของภาคอุตสาหกรรมการออกแบบ ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง และ

ประเภทที่สอง งานออกแบบลวดลายผ้าไหม คือ งานศิลปประยุกต์ตามมาตรา 4 (1) ข้อ 4 ซึ่งในทางวิชาการถือว่า งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานศิลปะชนิดหนึ่ง ซึ่งนักออกแบบใช้รูปร่าง รูปทรงของสิ่งต่าง ๆ เพื่อการแสดงออกถึงความคิดริเริ่มของนักออกแบบ โดยงาน

³⁸ Article 4.—(1) As used in this Act, “works” shall include, in particular, the following

1. Novels, poems, articles, lectures, recitations, plays and other literary works;
2. Musical works;
3. Theatrical works including dramas, dances, pantomimes;
4. Paintings, calligraphic works, designs, sculptures, crafts, works of applied art, and other artistic works;
5. Architectural works including architectural models and plans;
6. Photographic works including photographs and other works produced by similar methods;
7. Cinematographic works;
8. Maps, charts, design drawings, sketches, models and other diagrammatic works;
9. Computer program works;

ออกแบบที่เป็นศิลปประยุกต์นี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ การสร้างสรรค์งานศิลปะและการมุ่งสร้างคุณประโยชน์จากการทำงานออกแบบนั้น งานออกแบบจึงถือเป็นงานศิลปประยุกต์ตามค่านิยมในมาตรา 2 (15)³⁹ ที่บัญญัติไว้

ส่วนศาลสูงเกาหลีใต้ได้มีคำวินิจฉัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1996 ว่างานศิลปประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม และงานอุตสาหกรรมการออกแบบได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายการออกแบบ (Design Act) ในขณะที่เดียวกันงานทั้งสองก็ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ (Copyright Act) เพียงเมื่องานศิลปประยุกต์เกิดขึ้นและมีคุณค่าด้านงานศิลปะ งานศิลปประยุกต์ย่อมอยู่ภายใต้ขอบเขตค่านิยมงานสร้างสรรค์ด้านศิลปะ และความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์⁴⁰

ดังนั้นงานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงถือเป็นงาน ซึ่งตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 2007 ถือว่า งานออกแบบลวดลายผ้าไหมเป็นงานออกแบบ หรืองานศิลปประยุกต์ตามมาตรา 4 (1) ข้อ 4 บัญญัติไว้ แต่ในการใช้การตีความของนักกฎหมายประเทศเกาหลีใต้แล้ว งานออกแบบลวดลายผ้าไหมถือเป็นงานศิลปประยุกต์ เพราะงานออกแบบลวดลายผ้าไหมเป็นงานแผนกหนึ่งของอุตสาหกรรมการออกแบบ ดังที่ศาลสูงเกาหลีใต้มีคำวินิจฉัยไว้เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1996

6.3.2. ความคุ้มครองงานลวดลายบนผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

เนื่องจากประเทศเกาหลีเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ผ้าไหมมาเป็นเวลาช้านาน ผ้าไหมจึงถูกใช้ทำเป็นเครื่องแต่งกายตามวัฒนธรรมและประเพณีของตน ทำให้ปัจจุบันลวดลายบนผืนผ้าไหมเกาหลีจึงสามารถแบ่งแยกเป็น 2 ประเภท ซึ่งลวดลายแต่ละประเภทจะมีความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 แตกต่างกัน ดังนี้

1. ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหม ตามตำราวิชาการพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 จะให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่งานใดนั้น งานดังกล่าวต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง 5 ประการ คือ

ก) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ต้องเกิดจากความคิดริเริ่ม (Originality)

³⁹ Article 2(Definitions) The definitions of the terms used in this Act shall have the meaning as follows:..

15. "Works of applied art" shall mean artistic works that may be reproduced in the same shape on articles and whose originality is distinguishable from the articles used, and shall include designs, etc.;

⁴⁰ Ki-Su Lee. Intellectual Property Law in Korea. (United Kingdom : kluwer Law International, 2003), p.128-129

ข) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ต้องเป็นการแสดงออกของความคิด (thought) หรืออารมณ์ความรู้สึก (emotions)

ค) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ต้องบรรจุอยู่ในรูปที่วัสดุที่มีตัวตน (Fixation)

ง) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ต้องเป็นการแสดงออกของความคิดริเริ่ม (Expression Dichotomy)

จ) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ได้รับความคุ้มครองโดยปราศจากแบบพิธี (Formal Requirements)

ก) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ต้องเกิดจากความคิดริเริ่ม (Originality)

สำหรับเงื่อนไขประการแรกสำหรับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ คืองานต้องเกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มของผู้สร้างสรรค์ โดยผู้สร้างสรรค์ต้องใช้ความคิดริเริ่มของตนเองและมากพอสมควรระดับหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ความคิดสร้างสรรค์จึงไม่หมายถึงความใหม่ หลักการเรื่องความคิดสร้างสรรค์ไม่จำเป็นต้องมีความใหม่ หลักการนี้เป็นที่ยอมรับตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ในทางกลับกันตามกฎหมายสิทธิบัตร หลักเรื่องความใหม่ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้ทรงสิทธิบัตรอาจละเมิดในส่วนวิธีการผลิตหรือกระบวนการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการผลิตหรือกระบวนการผลิตเหมือนหรือคล้ายกับสิ่งประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตร แม้ว่าผู้ประดิษฐ์มิได้มีเจตนาละเมิดสิทธิบัตรผู้อื่นก็ตาม แต่สิ่งประดิษฐ์นั้นกลับเหมือนหรือคล้ายกับสิ่งประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรแล้ว

ด้วยเหตุนี้หลักเกณฑ์เรื่องความใหม่นี้จึงเป็นความแตกต่างระหว่างลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร เพราะกฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ต้องพิจารณาถึงความใหม่ ทำให้งานอันมีลิขสิทธิ์อาจมีจำนวนสองชิ้นหรือมากกว่านั้นที่เหมือนหรือคล้ายกันได้ แต่งานทั้งหมดก็ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ทั้งสิ้น ผู้สร้างสรรค์ทั้งดังกล่าวทั้งหมดจึงสามารถได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานของตนตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์

ด้านศาลสูงเกาหลีใต้ก็ยอมรับหลักเกณฑ์ของคำว่า “ความคิดสร้างสรรค์” (creativity) มีขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมถึงคำว่า “ความคิดริเริ่ม” (Originality) แม้ว่าในทางทฤษฎีแล้วคำทั้งสองมีความหมายแตกต่างกัน โดยศาลให้เหตุผลว่า คำทั้งสองมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย การใช้

คำว่า“ความคิดสร้างสรรค์” (creativity) แทนที่คำว่า “ความคิดริเริ่ม” (Originality) เช่นนี้ถือเป็นเรื่องปกติ⁴¹

ข) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ต้องเป็นการแสดงออกของความคิด (thought) หรืออารมณ์ความรู้สึก (emotions)

การแสดงออกซึ่งความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึกเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการได้มาซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ หลักกฎหมายนี้เกิดขึ้นจากการพิจารณาคดีของศาลสูง (The Supreme Court) และหลักเรื่อง ความคิด (thought) หรืออารมณ์ความรู้สึก (emotions) ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากกว่าองค์ประกอบเรื่องความคิดริเริ่ม (originality) ดังปรากฏคำตัดสินของศาลสูง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ.1977 ดังนี้

ชื่อของการ์ตูนไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ เพราะชื่อการ์ตูนมิใช่เป็นการแสดงออกทางความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึก

ต่อมาศาลสูงเกาหลีได้มีคำพิพากษา เมื่อวันที่ 20 กันยายน ค.ศ.1990 ว่า การที่บุคคลใดนำชื่อหนังสือมาใช้เป็นการแสดง การกระทำเช่นนี้ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

นอกจากนี้การแสดงออกซึ่งความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึกต้องอยู่ในรูปงานวรรณกรรม วิทยาศาสตร์ หรืองานศิลปะ ดังนั้นงานใดเป็นงานด้านเทคนิคหรือเพื่อประโยชน์ใช้สอย งานนั้นไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ งานในแผนกอุตสาหกรรมที่เป็นการสร้างงานตามหน้าที่ (functional) หรือ การสร้างงานเพื่อประโยชน์ใช้สอย (utilitarian) งานทั้งสองนี้ไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ แต่งานดังกล่าวอาจได้ถือเป็นงานศิลปประยุกต์ตามหมวด 4 (6) และงานเช่นนี้ย่อมมีฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์⁴²

ค) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ต้องบรรจุอยู่ในรูปสื่อวัสดุที่มีตัวตน (Fixation)

ด้วยเหตุที่สนธิสัญญากรุงเบอร์น (Berne Convention for the Literary and Artistic Works) และสนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากล (UCC) ต่างไม่มีระบุว่า งานที่ได้รับลิขสิทธิ์ต้องบรรจุอยู่ในสื่อวัสดุที่มีตัวตน (Fixation) ดังนั้นงานพูดต่าง ๆ เช่น การปราศรัย การบรรยาย และการอภิปราย ฯลฯ รวมทั้งงานแสดงดนตรีสดหรือละครที่ไม่เตรียมการมาก่อน การแสดงดนตรีแจ๊สด การก่อบรรณการปราศรัย การแพร่เสียงหรือแพร่ภาพทางวิทยุหรือโทรทัศน์ หรืองานแกะสลักน้ำแข็ง งานเหล่านี้อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศเกาหลีได้ หากงานเหล่านี้เป็นผลจาก

⁴¹ Ibid, p.123

⁴² Ibid, p.123

ความคิดทางสติปัญญาแรงงานของมนุษย์ เนื่องด้วยกฎหมายลิขสิทธิ์ทำให้บังคับให้งานเหล่านี้ต้อง
บรรจุอยู่ในสื่อวัสดุที่มีตัวตนแต่อย่างใด

แต่อย่างไรก็ตามศาลสูงเกาหลีใต้กลับมีความเห็นแตกต่างไปเกี่ยวกับการได้รับความ
คุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ไม่ต้องบรรจุอยู่ในสื่อวัสดุที่มีตัวตน เพราะงานบางอย่าง
จำเป็นต้องบรรจุในสื่อวัสดุที่มีตัวตน มิฉะนั้นกฎหมายลิขสิทธิ์ไม่อาจให้ความคุ้มครองได้ เพราะผู้
สร้างสรรค์มิได้แสดงออกถึงแนวความคิดของตน ความคิดเห็นของศาลเช่นนี้จึงเป็นจุดแบ่งแยก
ระหว่างงานที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์และงานที่ไม่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทำให้เกิด
ข้อจำกัดความคุ้มครองลิขสิทธิ์ว่า งานต้องบรรจุอยู่ในสื่อวัสดุที่มีตัวตนพอสมควร งานชิ้นนั้นจึงมี
เหตุอันสมควรที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์

สำหรับงานภาพยนตร์มีข้อยกเว้นกรณีพิเศษเรื่องการบรรจุงานลงสื่อวัสดุ โดยปรากฏใน
คำนิยามตามกฎหมายลิขสิทธิ์คำว่า “reproduction” ว่าหมายถึง การบรรจุงานลงในสื่อวัสดุที่มี
ตัวตนแบบงาน โสตทัศนวัสดุ ซึ่งงานดังกล่าวสามารถถูกทำซ้ำออกเป็นงาน โสตทัศนวัสดุอื่น ๆ
เช่น ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย หรือการทำสำเนางานภาพยนตร์ เป็นต้น⁴³

**ง) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ต้องเป็นการแสดงออกของ
ความคิดริเริ่ม (Expression Dichotomy)**

ลิขสิทธิ์ได้ขยายความคุ้มครองไปยังแนวความคิดที่อยู่ในรูปแบบพิเศษ หรือแนวความคิด
ที่ถูกแสดงออกเป็นรูปธรรม หรือการแสดงออกซึ่งความคิดในรูปแบบอื่น ๆ ของผู้สร้างสรรค์
โดยองค์ประกอบความคุ้มครองลิขสิทธิ์ข้อหนึ่ง คือ กฎหมายลิขสิทธิ์จะคุ้มครองการแสดงออกซึ่ง
ความคิดของมนุษย์ แต่เพียงแนวความคิด (Idea) หาใช้วัตถุที่กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครอง ดังปรากฏ
ตามมาตรา 9 (2) ความตกลง TRIPs แม้ว่าตามกฎหมายลิขสิทธิ์เกาหลีใต้ไม่ปรากฏบทบัญญัติเรื่อง
ความคุ้มครองการแสดงออกของความคิด และศาลสูงเกาหลีใต้ก็ไม่ได้มีคำวินิจฉัยที่ชัดเจน แต่
ปรากฏว่า ศาลสูงเกาหลีใต้ได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการแสดงออกทางความคิดไว้ ในคดีเมื่อวันที่
8 มิถุนายน ค.ศ.1993 และวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ.1996 ว่า

ไวยากรณ์ภาษากรีกไม่ใช่ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ การทำซ้ำไวยากรณ์ภาษา
กรีกจึงเป็นเพียงการละเมียดวัตถุดิบบางส่วนที่สร้างงานชิ้นเท่านั้น การกระทำเช่นนี้จึงไม่ใช่ความคิด
ตามที่โจทก์กล่าวอ้าง และไวยากรณ์ภาษากรีกก็ไม่ใช่การแสดงออกทางความคิดของผู้สร้างสรรค์

⁴³ Ibid, p.123

เช่นเดียวกับชื่อหนังสือพิมพ์หรือวารสารหรือนิตยสารก็ไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ เพราะการตั้งชื่อหนังสือพิมพ์หรือวารสารหรือนิตยสารก็มิใช่การแสดงออกทางความคิด แต่งานดังกล่าวอาจได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายเครื่องหมายการค้า⁴⁴

จ) งาน (works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ได้รับความคุ้มครองโดยปราศจากแบบพิธี (Formal Requirements)

ด้วยเหตุที่ประเทศเกาหลีใต้เป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ซึ่งสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน มาตรา 5 (2) ระบุว่า ความคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นไปโดยอัตโนมัติและปราศจากการจดทะเบียน ส่งผลให้กฎหมายลิขสิทธิ์เกาหลีมาตรา 10 (2) บัญญัติว่า กฎหมายจะเริ่มให้ความคุ้มครองทันทีที่งานถูกสร้างขึ้นอย่างสมบูรณ์และไม่คำนึงถึงกระบวนการจดทะเบียน รวมทั้งตามกฎหมายลิขสิทธิ์ยังไม่ต้องการกระบวนการต่อไปนี้

1. เงื่อนไขต่าง ๆ
2. การเผยแพร่ต่อสาธารณะ
3. การฝากสำเนางานต่อกระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
4. การจดทะเบียน

เพื่อที่ผู้สร้างสรรค์จะได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ปัจจุบันเหล่านี้ไม่มีผลกระทบต่อ การได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ แม้ว่าโดยทั่วไปผู้สร้างสรรค์จะนิยมการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ก็ตาม และตามกฎหมายลิขสิทธิ์ก็ยอมรับการจดทะเบียนก็ตาม โดยผู้สร้างสรรค์จะสามารถจดทะเบียนชื่อของตนหรือวันที่เผยแพร่งานหรือไม่เผยแพร่งานของตนตามมาตรา 51 มาตรา 52 การจดทะเบียนลิขสิทธิ์เหล่านี้ก็เป็นเพียงพยานหลักฐานเบื้องต้น (prima facie) เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง รวมทั้งผู้โอนลิขสิทธิ์ต้องจดทะเบียนการโอนลิขสิทธิ์ มิฉะนั้นการโอนดังกล่าวไม่มีผลตามกฎหมายลิขสิทธิ์⁴⁵

จากองค์ประกอบทั้ง 5 ประการข้างต้นเมื่อพิจารณาประกอบกับงานลวดลายผ้าไหมโบราณแล้วจะพบว่า ลวดลายโบราณของผ้าไหมเกาหลีไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 แม้ว่าลวดลายโบราณดังกล่าวจะเป็นงานแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ก็ตาม เพราะลวดลายผ้าไหมเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นก่อนพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์มีผลบังคับใช้ ประกอบกับลวดลายโบราณเหล่านี้เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน ลวดลายโบราณของผ้าไหมเหล่านี้จึงมีสถานะเป็นงานอันไม่มีลิขสิทธิ์หรืองานสาธารณะ (Public domain) อีกทั้งตาม

⁴⁴ Ibid, p.124

⁴⁵ Ibid, p.124

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ก็ได้ให้ความคุ้มครองลวดลายโบราณ ในฐานะที่ลวดลายโบราณเหล่านี้เป็นงานด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Folk law)

2. ลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหม สืบเนื่องจากปัจจุบันอุตสาหกรรมผ้าไหมได้ผลิตผ้าไหมที่มีลวดลายใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ลวดลายผ้าไหมของภาคอุตสาหกรรมเหล่านี้จึงมีฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ในฐานะที่ลวดลายผ้าไหมที่เกิดขึ้นใหม่ทางอุตสาหกรรมเป็นงานศิลปะประยุกต์ตามมาตรา 4 (1) ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 4 (1) ตามบทบัญญัตินี้คำว่า “งาน” หมายความรวมถึงงานตามรายละเอียดดังต่อไปนี้...

4 การพิมพ์ งานเขียนด้วยมือ การออกแบบ การแกะสลัก งานหัตถศิลป์ งานศิลปะประยุกต์และงานศิลปะอื่น ๆ...⁴⁶

ด้วยเหตุที่งานลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรม คืองานศิลปะที่มีรูปร่าง รูปทรง และงานศิลปะเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญด้านประโยชน์ใช้สอย งานลวดลายของผ้าไหมที่เกิดขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรมจึงเป็นผลผลิตจากความคิดสติปัญญาของมนุษย์ และตามมาตรา 2 และมาตรา 4 (1) ข้อ 4 ถือว่า งานลวดลายผ้าไหมที่เกิดขึ้นใหม่ทางอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ทำให้ทันทีที่ลวดลายผ้าไหมทางอุตสาหกรรมเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ลวดลายใหม่ทางอุตสาหกรรมผ้าไหมเหล่านี้ย่อมได้รับความคุ้มครองโดยอัตโนมัติ

ดังนั้นตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 จึงให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมและงานลวดลายผ้าไหมที่เกิดขึ้นในทางอุตสาหกรรม โดยงานออกแบบลวดลายผ้าไหมและงานลวดลายผ้าไหมที่เกิดขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรมใหม่มีฐานะเป็นงานศิลปะประยุกต์ตามมาตรา 2 (1) (15) และมาตรา 4 (1) ข้อ 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 แต่ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมเกาหลีถือเป็นงานที่ไม่มีลิขสิทธิ์ (งานสาธารณณะ) เพราะงานลวดลายผ้าไหมโบราณดังกล่าวสิ้นสุดระยะเวลาแห่งความคุ้มครองตามกฎหมายแล้ว รวมทั้งตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศเกาหลีได้ก็มีได้มีมาตรการคุ้มครองลวดลายโบราณ ในฐานะที่ลวดลายโบราณเหล่านี้เป็นงานทางวัฒนธรรมแต่อย่างใด

⁴⁶ Article 4.—(1) As used in this Act, “works” shall include, in particular, the following

1. Novels, poems, articles, lectures, recitations, plays and other literary works;
2. Musical works;
3. Theatrical works including dramas, dances, pantomimes;
4. Paintings, calligraphic works, designs, sculptures, crafts, works of applied art, and other artistic works;...

6.4 ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Cộng Hòa Xã Hội Chủ Nghĩa Việt Nam) เป็นประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีพรมแดนติดกับประเทศจีน ซึ่งรายได้จากการส่งออกของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามส่วนหนึ่งมาจากผ้าไหมและเส้นด้ายไหม และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นประเทศหนึ่งที่มีกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อคุ้มครองงานลวดลายผ้าไหม ในบทนี้จึงเป็นการศึกษาถึงประวัติกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และความคุ้มครองงานลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ตามลำดับ

6.4.1 ประวัติความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์

ประเทศเวียดนามเป็นประเทศหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานสืบเนื่องได้ตั้งแต่ ก่อนปี ค.ศ.42 ถึง ปัจจุบัน โดยการปกครองของประเทศเวียดนามสามารถแบ่งออกเป็น 2 ยุคใหญ่ ดังนี้

ยุคแรก ยุคการปกครองในระบบกษัตริย์ ตั้งแต่ก่อน ค.ศ. 45 ถึง ค.ศ.1945 ภายใต้การปกครองราชวงศ์เหงวียน จักรพรรดิตี๊ก ทรงต่อต้านชาวคริสต์อย่างรุนแรง เพื่อไม่ให้บาทหลวงมาเผยแพร่ศาสนาได้ จนในที่สุดในปี ค.ศ.1858 บาทหลวงชาวฝรั่งเศสขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลของตนให้ช่วยคุ้มครอง เรือรบฝรั่งเศสจึงเข้าในน่านน้ำเมืองคานัง (หรือตูราน) ฐานทัพเรือใกล้เมืองหลวงเว้ นำไปสู่การสู้รบกันของทัพเรือฝรั่งเศสและกองทัพเวียดนาม และประเทศเวียดนามได้สูญเสียเอกราชแก่ประเทศฝรั่งเศส แม้ว่าประเทศเวียดนามยังมีจักรพรรดิเช่นเดิม แต่ผู้เป็นกษัตริย์ต้องผ่านการร่วมคัดเลือกโดยข้าหลวงฝรั่งเศสและมีฐานะเป็นสัญลักษณ์ อำนาจในการบริหารการคลัง การทหารและการทูตสูงสุดเป็นของฝรั่งเศส ถือว่าเวียดนามสิ้นสุดฐานะเอกราชนับแต่นั้น

ในด้านระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ ไม่ปรากฏว่า กษัตริย์องค์ใดของประเทศเวียดนามได้ทรงตรากฎหมายลิขสิทธิ์ไว้ สืบเนื่องจากดินแดนแถบนี้ตกอยู่ในภาวะสงครามมาโดยตลอด จนประเทศเวียดนามไม่มีเวลามากพอที่สร้างระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาได้เช่นประเทศจีนหรือประเทศญี่ปุ่น แม้ว่าประเทศเวียดนามจะเป็นแหล่งผลิตผ้าไหมและเส้นไหมชั้นดีแหล่งหนึ่งของโลกก็ตาม⁴⁷

ยุคที่สอง ยุคเอกราช ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 ถึง ปัจจุบัน นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1945 ประเทศเวียดนามได้ตกอยู่ในฐานะอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส ชาวฝรั่งเศสได้แสวงหาประโยชน์จาก

⁴⁷ Martin W.Chow . Intellectual Property laws of East Asia . (Hong Kong : Sweet & Maxwell Asia, 1997), p.509

ดินแดนแถบนี้ เพื่อการผลิตวัตถุดิบทางการเกษตรแก่โรงงานในประเทศฝรั่งเศส ชาวฝรั่งเศสจำนวนหนึ่งจึงเข้ามาครอบครองที่ดินในประเทศฝรั่งเศส พร้อมกับการตั้งโรงเรียนเผยแผ่วัฒนธรรมของตน จนชาวเวียดนามส่วนหนึ่งสำเร็จการศึกษาแบบตะวันตก และชาวเวียดนามกลุ่มนี้เริ่มต้องการอิสระในการทำงานและมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ นำไปสู่การก่อตัวของกลุ่มชาตินิยมต่าง ๆ ที่เข้มแข็งที่สุดคือพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนที่สร้างขึ้นโดยโฮจิมินห์ ต่อมาปรับเปลี่ยนเป็น กลุ่มเวียดมินห์ ได้นำขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสในชนบท

หลังจากนั้นประเทศฝรั่งเศสได้กลับเข้ามาจับใ้รัฐบาลของโฮจิมินห์และไม่ยอมรับเอกราชของประเทศเวียดนาม นำไปสู่สงครามจนในที่สุดฝรั่งเศสพ่ายแพ้แก่กองกำลังเวียดมินห์ที่ค่ายเดียนเบียนฟู ในปี ค.ศ.1954 ประเทศฝรั่งเศสจึงยอมทำสนธิสัญญาเจนีวาและรับรองเอกราชของประเทศเวียดนาม แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาและชาวเวียดนามในภาคใต้บางส่วนไม่ต้องการรวมตัวกับรัฐบาลของโฮจิมินห์ ผลลัพธ์ก็คือประเทศเวียดนามถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ โดยใช้เส้นละติจูดที่ 17 องศาเหนือแบ่งแยกประเทศเวียดนามส่วนเหนือ และประเทศเวียดนามใต้ออกจากกัน ซึ่งในช่วงนี้เองประเทศเวียดนามเหนือและประเทศเวียดนามใต้ต่างได้เริ่มพัฒนาระบบกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของตนขึ้นเป็นครั้งแรก ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประเทศเวียดนามเหนือ (North Vietnam) ในปี ค.ศ.1958 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาสมัยใหม่ถูกประกาศใช้เป็นครั้งแรกโดยรัฐมนตรีกระทรวงแรงงาน ยุคสมัยการปกครองในระบบคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลเวียดนามเหนือ (North Vietnam) เพื่อเป็นการให้รางวัลแก่การประดิษฐ์และปรับปรุงอุตสาหกรรม หลังจากนั้นรัฐบาลเวียดนามเหนือได้ประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า โดยประเทศเวียดนามเหนือยังไม่ประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ แต่อย่างไรก็ตามระหว่างช่วงปีค.ศ.1965 ถึง ค.ศ.1981 การบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาทางอุตสาหกรรมยังไม่เกิดขึ้น จวบจนกระทั่งสภาเวียดนามเหนือได้ลงมติยอมรับกฎหมายทั้งสอง กฎหมายทั้งสองฉบับจึงเริ่มมีผลบังคับใช้อย่างแท้จริง นับแต่นั้นกฎหมายเวียดนามเหนือจึงคุ้มครองการประดิษฐ์

ประเทศเวียดนามใต้ (South Vietnam) ในปี ค.ศ.1950 ประเทศเวียดนามใต้ประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ซึ่งต่อมากฎหมายฉบับนี้ถูกแก้ไขอีก 2 ครั้ง คือ ในปี ค.ศ.1957 และปี ค.ศ.1972 และเช่นเดียวกันประเทศเวียดนามใต้ก็ไม่ได้ประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์แต่อย่างใด จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1975 ประเทศเวียดนามเหนือได้เข้าครอบครองดินแดนประเทศเวียดนามใต้ พร้อม ๆ กับการสิ้นสุดการปกครองระบบประชาธิปไตยของประเวียดนามใต้ ประเทศเวียดนามเหนือจึงเข้าครอบครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าจำนวนมากกว่า 20,000

เครื่องหมาย และสิทธิบัตรจำนวนมากกว่า 2,729 สิทธิบัตร ซึ่งแต่เดิมเครื่องหมายการค้าและสิทธิบัตรเหล่านี้เคยเป็นของประเทศเวียดนามเหนือมาก่อน

นับแต่ประเทศเวียดนามเหนือเข้าครอบครองประเทศเวียดนามใต้เป็นต้นมา ประเทศเวียดนามใต้ประกาศชื่อประเทศอย่างเป็นทางการว่า “The Socialist Republic of Vietnam” รัฐบาลเวียดนามใต้ประกาศใช้กฎหมายพิเศษเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา คือ Ordinance on Innovation to Effect Technical Improvements and Rationalization in Production and on Invention ดังปรากฏอยู่ใน Decree No. 31-CP ประกาศใช้เมื่อวันที่ 23 มกราคม ค.ศ.1981 และต่อมากฎหมายฉบับนี้ได้ถูกแก้ไขอีกครั้งหนึ่งโดยคณะรัฐมนตรีตาม Decree No. 84-HDBT ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ.1990⁴⁸

นอกจากนี้ประเทศเวียดนามยังได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญาอีกหลายฉบับ คือ

1. พระราชกฤษฎีกา Utility Solutions ปรากฏอยู่ใน Decree No. 200 HDBT ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม ค.ศ.1988
2. พระราชกฤษฎีกาการออกแบบทางอุตสาหกรรม ปรากฏอยู่ใน Decree No. 85 HDBT ประกาศใช้เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ.1988 ซึ่งภายหลังมีการแก้ไขโดย Decree No. 84 HDBT
3. พระราชกฤษฎีกาเครื่องหมาย ปรากฏอยู่ใน Decree No. 197 HDBT ประกาศใช้เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ.1982 แก้ไขภายหลังโดย Decree No. 84 HDBT เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1990
4. พระราชกฤษฎีกาคຸ້ມຄອງสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 มกราคม ค.ศ.1989
5. พระราชกฤษฎีกาการโอนเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาสู่เวียดนาม ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม ค.ศ.1988
6. พระราชกฤษฎีกาการถ่ายโอนเทคโนโลยีจากต่างชาติเข้ามาในประเทศเวียดนาม ปรากฏอยู่ใน Decree No. 49 HDBT ประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ.1991

⁴⁸ Ibid, p.509-510

7. พระราชกฤษฎีกากู้มคุ้มครองลิขสิทธิ์ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ.1994
8. กฎเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิปรากฏอยู่ใน Decree No. 201 HDBT ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม ค.ศ.1988
9. พระราชกฤษฎีกาการควบคุมและการลงโทษผู้ผลิตสินค้าปลอมแปลง ปรากฏอยู่ใน Decree No. 140 HDBT ประกาศใช้เมื่อวันที่ 25 เมษายน ค.ศ.1991⁴⁹

ส่วนบุคคลใดจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศเวียดนามได้ ก่อนที่ประเทศเวียดนามเหนือจะเข้าครอบครองดินแดนประเทศเวียดนามใต้ในวันที่ 30 เมษายน ค.ศ.1975 การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายประเทศเวียดนามใต้ยังถือเป็นการจดทะเบียนโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ผู้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าดังกล่าวต้องมาจดทะเบียนใหม่อีกครั้งก่อนปี ค.ศ. 1982 ซึ่งปี ค.ศ.1982 ถือเป็นจุดสิ้นสุดของการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าใหม่ตามประกาศรัฐบาลประเทศเวียดนาม ดังนั้นผู้ครอบครองเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายประเทศเวียดนามใต้ จึงต้องไปจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าใหม่อีกครั้งหนึ่งกับหน่วยงานของรัฐบาลเวียดนาม การจดทะเบียนครั้งหลังนี้เป็นไปอย่างสะดวก เพราะหน่วยราชการเวียดนามถือว่า เอกสารการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าก่อนปี ค.ศ.1975 เป็นพยานหลักฐานในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าใหม่ได้⁵⁰

สำหรับกฎหมายลิขสิทธิ์ นับแต่ปี ค.ศ.1994 ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามใต้ ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาลิขสิทธิ์ โดยกฎหมายลิขสิทธิ์จะถูกนำมาใช้ร่วมกับประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) ฉบับลงวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ.1994 ทั้งนี้กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามใต้รองรับมาตรฐานความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศต่าง ๆ แม้ว่าขณะนั้นประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมิได้เข้าเป็นสมาชิกความตกลงว่าด้วยลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศก็ตาม ทำให้งานของชาวต่างชาติย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งในภายหลังกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามถูกการแก้ไขอีกหลายครั้ง

จวบจนกระทั่งเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ.2004 ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้เข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention for the Protection of Literary and

⁴⁹ Ibid, p.509-510

⁵⁰ Ibid, p.509-510

Artistic Works) พร้อม ๆ กับการที่ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 156 ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ส่งผลให้กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามต้องมอบความคุ้มครองแก่งานของชาวต่างชาติและชาวเวียดนามตามกรอบสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน⁵¹

ต่อมาภายใต้ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น การสื่อสารผ่านวิทยุโทรทัศน์ การสื่อสารด้วยระบบอินเทอร์เน็ต ฯลฯ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจึงทำการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์อีกหลายครั้ง เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวเวียดนาม จนถึงปัจจุบันประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้ออกพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100/2006 ลงวันที่ 21 กันยายน ค.ศ.2006 เป็นกฎหมายที่กำหนดขอบเขตความคุ้มครองลิขสิทธิ์ฉบับล่าสุด ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ถูกใช้งานร่วมกับประมวลกฎหมายแพ่งประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ฉบับปี ค.ศ.2005 (Intellectual Property Law 2005)

ดังนั้นแม้ว่าประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามอยู่ในสภาพสงครามระหว่างประเทศมาโดยตลอด ส่งผลให้พัฒนาการกฎหมายลิขสิทธิ์เวียดนามเป็นไปอย่างล่าช้ากว่าประเทศอื่น ๆ แต่เมื่อสภาพประชาชนประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับปี ค.ศ.1994 เพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ชาวเวียดนามและชาวต่างชาติแล้ว กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้พัฒนาโดยตลอด จนกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีความทันสมัยรองรับความตกลงระหว่างประเทศเช่นปัจจุบัน

6.4.2 ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

สำหรับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้น ปัจจุบันประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีกฎหมายลิขสิทธิ์ของตนเอง หากแต่ระบบความคุ้มครองลิขสิทธิ์ถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของระบบความคุ้มครองกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ฉบับปี ค.ศ.2005 เป็นขอบเขตความคุ้มครองลิขสิทธิ์หลัก ซึ่งนักกฎหมายเวียดนามต้องใช้อีกกฎหมายฉบับนี้ร่วมกับพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100 ปี ค.ศ.2006 (DECREE No. 100/2006/ND-CP OF SEPTEMBER 21, 2006, DETAILING AND GUIDING THE IMPLEMENTATION OF A NUMBER OF ARTICLES OF THE CIVIL CODE AND THE INTELLECTUAL PROPERTY LAW REGARDING THE COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS) ในฐานะที่พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100 ปี ค.ศ.2006 เป็นคู่มือ เพื่อการใช้อีกกฎหมายลิขสิทธิ์ได้อย่างถูกต้อง และงานออกแบบลวดลายของผ้าไหมย่อมอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติ

⁵¹ Embassy of Vietman. Vietnam Adopts Int'l Copyright Laws. (Washington USA : Embassy of Vietnam, 2004)

มาตรา 14 อนุ 1 ข้อ g กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 (Intellectual Property Law 2005) ซึ่งบัญญัติว่า

Article 14 Forms of protected works

1. Literary, artistic and scientific works protected including:

a) Literary and scientific works, textbooks, teaching materials, and other works

expressed in forms of letters or other writing characters;

b) Lectures, presentations and other speeches;

c) Journalistic works;

d) Musical works;

d') Dramatic works;

e) Cinematographic works and works created by similar methods (hereinafter referred to as cinematographic works);

g) Fine art works and applied art works;

h) Photographic works;

i) Architectural works;

k) Graphics, sketches, maps, drawings relevant to topography and scientific works;

l) Folk artistic and literary works.

m) Computer programs and compilations of data..

ภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 มาตรา 14 รูปแบบงานที่ได้รับความคุ้มครอง คือ งานวรรณกรรม งานศิลปกรรม และ งานวิทยาศาสตร์ รวมถึงงานดังต่อไปนี้

a) งานวรรณกรรมและงานวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ หนังสือตำราภาษาต่างประเทศ อุปกรณ์การสอน และงานอื่น ๆ ที่แสดงออกในรูปตัวอักษรหรืองานเขียนรูปแบบอื่น ๆ

b) งานบรรยาย การนำเสนองาน หรืองานพูดอื่น ๆ

c) งานนิตยสาร

d) งานดนตรี

d') งานละคร

e) งานภาพยนตร์และงานที่สร้างขึ้นด้วยวิธีการเดียวกัน

g) งานวิจิตรศิลป์ (Fine art works) และงานศิลปประยุกต์ (applied art works)

h) งานภาพถ่าย

i) งานสถาปัตยกรรม

k) งานกราฟฟิค งานสเก็ตภาพ แผนที่ งานเกี่ยวเนื่องกับการวาดแผนที่และทาง
วิทยาศาสตร์

l) ศิลปะพื้นบ้านและงานวรรณกรรม

m) งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์และงานฐานข้อมูล

สำหรับงานออกแบบลวดลายของผ้าไหมข่มนัยเป็นงานศิลปประยุกต์ในข้อ g เพราะ
งานออกแบบลวดลายของผ้าไหมเกิดจากสติปัญญาของมนุษย์ ทำให้งานออกแบบลวดลายผ้าไหม
ประกอบไปด้วยรูปลายเส้น สี รูปร่างของลวดลาย โดยผู้สร้างสรรค์งานออกแบบมีความประสงค์
สำคัญ คือ การสร้างลวดลายที่สวยงามและการจูงใจผู้บริโภคหาใช่เป็นเพียงการชื่นชมคุณค่าทาง
งานศิลปะอย่างเดียวไม่ ด้วยคุณสมบัติเช่นนี้งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงมีคุณสมบัติสอดคล้อง
กับบทบัญญัติมาตรา 15 พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100 ปี ค.ศ.2006 (DECREE No. 100/2006/ND-
CP OF SEPTEMBER 21, 2006, DETAILING AND GUIDING THE IMPLEMENTATION OF A
NUMBER OF ARTICLES OF THE CIVIL CODE AND THE INTELLECTUAL PROPERTY
LAW REGARDING THE COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS) ซึ่งบัญญัติว่า

Article 15.- Plastic-art works and works of applied art...

2. Works of applied arts specified at Point g, Clause 1, Article 14 of the Intellectual
Property Law means works presented by lines, colors, three-dimensional figures or layouts,
having useful features associated with useful objects, and being mass-produced by hand or by
machines, such as: logos; handicraft and fine-arts articles; expressions on products or packages.

ตามบทบัญญัติมาตรา 15 พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100 ปี ค.ศ.2006 ได้ให้คำจำกัดความ
คำว่า “งานศิลปประยุกต์” ไว้ว่า “งานศิลปประยุกต์ ตามมาตรา 14 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา
(the Intellectual Property Law) หมายถึง การนำเสนองานในรูปลายเส้น สี รูปทรงสามมิติ หรือ
งานโครงสร้าง และการใช้งานตรงกับวัตถุประสงค์ที่ถูกสร้างขึ้น รวมทั้งต้องเป็นการผลิตงาน
จำนวนมาก ๆ ไม่ว่าจะโดยฝีมือของมนุษย์ หรือโดยเครื่องจักรกล เช่น เครื่องหมาย งานหัตถศิลป์
หรือ งานจิตรศิลป์ fine-arts โดยตามบทบัญญัตินี้งานดังกล่าวแสดงออกในรูปผลผลิต หรือ
บรรจุภัณฑ์”

ดังนั้นงานออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหมจึงถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภท
ศิลปประยุกต์ตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2006 เพราะงานออกแบบเหล่านี้เป็นงานของ
ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งงานออกแบบเหล่านี้จะเป็นต้นแบบของสินค้าทางอุตสาหกรรม โดยงาน
ออกแบบมีส่วนประกอบสำคัญ คือลายเส้น สี สัน รูปร่าง และรูปทรงของลวดลายบนผืนผ้าไหม
ภายใต้เจตนารมณ์ของนักออกแบบ คือ การสร้างความสวยงามแก่ผืนผ้าไหมเพื่อจูงใจผู้บริโภคและ

ตอบสนองความต้องการของตลาด รวมทั้งตอบสนองความต้องการวัฒนธรรมประเพณีของชาวเวียดนาม เช่น ลวดลายหงส์บนชุดแต่งงาน ฯลฯ ทั้งนี้ไม่ว่าชาวบ้านจะผลิตลวดลายที่ออกแบบดังกล่าวด้วยเครื่องจักรหรือด้วยมือก็ตาม

6.4.3. ความคุ้มครองงานลวดลายบนผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นประเทศหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน คนเวียดนามจึงมีชุดแต่งกายประจำชาติที่เอกลักษณ์ของตน และคนเวียดนามได้ผลิตผ้าไหมมาเป็นเวลานาน ด้วยเหตุนี้ปัจจุบันลวดลายของผืนผ้าไหมชาวเวียดนามจึงสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหม ชาวเวียดนามเป็นชาติหนึ่งที่มีเครื่องแต่งกายประจำชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องแต่งกายของหญิงสาวคือชุดอ้าว หย่าย⁵² ซึ่งชุดอ้าว หย่ายมีลักษณะพิเศษอันเป็นเอกลักษณ์พิเศษหลายประการ เช่น ชุดอ้าว หย่ายเป็นชุดยาวผ่าด้านหน้าด้านหลังออกจากกัน กางเกงกรวยเท้า เนื้อผ้าบางเบา ช่วงบนพอดีตัว ปกแบบจีน ฯลฯ โดยชุดแต่งกายเหล่านี้ผลิตมาจากผ้าไหมและผ้าฝ้าย พร้อม ๆ กับการปักหรือพิมพ์ลวดลายที่สวยงามบนผืนผ้า ทำให้ประเทศเวียดนามเป็นประเทศหนึ่งที่มีลวดลายโบราณที่น่าสนใจ และงานลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมเวียดนามเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 23 พระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2006 บัญญัติว่า

⁵² ภาษาเวียดนามตอนใต้คำว่า "อ้าว หย่าย",มาจากคำ 2 คำ คือ คำว่า "อ้าว" หมายถึงเสื้อ และคำว่า "หย่าย"

หมายถึงยาว แต่คนเวียดนามตอนเหนือเรียกชุดนี้ว่า "อ้าว สาย" ชุดอ้าว หย่ายนี้มีประวัติอันยาวนาน เริ่มต้นตั้งแต่สมัยราชวงศ์เหงวียน ซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้ายของเวียดนาม สีของเสื้อผ้าถูกกำหนดตามชนชั้นของสวมใส่ หญิงสาวสมัยนั้นนิยมสวมเสื้อตัวสั้นสีน้ำตาลอ่อน กระโปรงยาวสีดำ โปกผ้าดำ และมัดเอวด้วยผ้าสีชมพูหรือสีม่วง หากหญิงสาวจะออกงานพิธี ชุดอ้าว หย่ายจะเป็นเสื้อ ๓ ชั้นที่เปิดหน้าเป็นรูปตัววี ทำให้ผู้อื่นมองเห็นเสื้อตัวในซึ่งเป็นคนละสีกับตัวนอก ส่วนเสื้อตัวนอกมักใช้สีเข้มน้ำตาลดำ ส่วนเสื้อชั้นที่ ๒ เป็นสีเหลือง และเสื้อชั้นในสุดเป็นสีชมพูติดกระดุมที่ด้านข้าง มีชายยาวเป็น ๔ แฉก มีผ้ามัดเอวเป็นโบว์ ซึ่งเสื้อแบบนี้ก็มีให้เห็นบ้างประปรายในปัจจุบัน และในการแสดงบางชุด การใส่เสื้อถึง ๓ ชั้น ในสมัยนั้นแสดงให้เห็นถึงสภาพภูมิอากาศที่หนาวเย็น ชุดอ้าว หย่ายจึงเหมาะที่จะเป็นเครื่องแต่งกายของชาวเหนือ นอกจากนี้หญิงสาวมักนิยมสวมชุดนี้ร่วมกับหมวกปีกกว้าง

จนกระทั่งประมาณปี ค.ศ.1935 ประเทศเวียดนามก็มีแฟชั่นจากประเทศจีนเข้ามา ส่งผลให้ชุดอ้าว หย่ายเปลี่ยนเป็นรูปแบบเช่นปัจจุบัน คือ ชุดอ้าว หย่ายจะมีปกเสื้อแบบจี๊เพ้าแบบจีน เสื้อมีรูปแบบรัดรูปแบบจี๊เพ้า และปล่อยชายเสื้อแบบเดิมที่ยาวและแยกหน้าหลังออกจากกันให้พลิ้วไหวไปตามแรงลม เสื้อยาวมักมีสีสันสวยงาม แม้กระทั่งสีเข้มก็ยังดูดี แต่กางเกงมักมีสีขาว หรือสีออกนวลๆ ตา ยามเคลื่อนไหวหรือลมพัดชายเสื้อจะเปิดออกให้เห็นช่วงโค้งของสะโพกทั้งงดงาม

Article 23. Copyrights to **folk artistic** and literary works

1. **Folk artistic** and literary works **mean the productions of collective creations based on traditions of a community or individuals reflecting expectations of such community of which the expression appropriate to its cultural and social characters, and its criteria and values are handed down orally or by imitation or the like, Folk artistic and literary works comprise the following:**

- a) Folk tales, poetry and riddles;
- b) Folk songs and instrumental folk music;
- c) Folk dances, plays, ceremonials and games;
- d) Musical instruments, **drawings, paintings**, sculptures, architectural models which are created in any materials.

2. Organizations and individuals when using such works must indicate the origins of those expressions of folklore and protect their real values.

จากบทบัญญัติมาตรา 23 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 งานศิลปะพื้นบ้านและงานวรรณกรรมพื้นบ้านย่อมถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยมาตรา 23 ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “งานศิลปะพื้นบ้านและงานวรรณกรรมพื้นบ้าน” ไว้ว่า

มาตรา 23 “งานศิลปะพื้นบ้านและงานวรรณกรรมพื้นบ้าน” หมายถึง ผลผลิตที่รวบรวมสร้างสรรค์ขึ้นบนพื้นฐานประเพณีของชุมชนหรือเอกชน ซึ่งผลผลิตเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของชุมชนต่าง ๆ และผลผลิตดังกล่าวยังแสดงออกถึงบทบาททางวัฒนธรรมและสังคม บรรทัดฐานและคุณค่าทางสังคม รวมทั้งชุมชนได้ส่งต่องานศิลปะพื้นบ้านและวรรณกรรมพื้นบ้านด้วยวิธีการเล่าขานหรือผลิตเลียนแบบหรือสร้างขึ้นใหม่ด้วยวิธีคล้ายคลึงกัน งานศิลปะพื้นบ้านและวรรณกรรมพื้นบ้านจึงประกอบด้วยงานดังต่อไปนี้

- a) ตำนานพื้นบ้าน กลอน และคำปริศนา...
- d) เครื่องดนตรี การวาด การพิมพ์ การแกะสลัก รูปแบบสถาปัตยกรรมซึ่งสร้างสรรค์จากวัสดุต่าง ๆ

หากพิจารณาลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามแล้วจะพบว่า ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมมีความหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าชุมชนใดเป็นผู้ผลิตขึ้น โดยลวดลายเหล่านี้มิใช่เพียงการเพิ่มความสวยงามบนผืนผ้าไหมแต่อย่างเดียว หากแต่ลวดลายโบราณเหล่านี้คือลวดลายทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนชาวเวียดนาม ซึ่งชาวบ้านต่างสร้างสรรค์ขึ้นบนผืนผ้า ไม่ว่าจะด้วยวิธีการพิมพ์ลาย การวาด หรือวิธีการอื่นใด

ดังนั้นลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจึงเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปะพื้นบ้านตามมาตรา 23 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 ส่งผลให้ห้องจักรหรือบุคคลใดประสงค์ใช้งานศิลปะพื้นบ้านเหล่านี้ บุคคลดังกล่าวต้องระบุว่าลวดลายเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงความคิดริเริ่มของงานศิลปะพื้นบ้าน เพราะงานลวดลายโบราณเหล่านี้ได้รับการปกป้องเพื่อคุณค่าอันแท้จริงของงานทางวัฒนธรรม

2. ลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหม

ปัจจุบันประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมสิ่งทอขนาดใหญ่จำนวนมาก ผลผลิตสิ่งทอของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีราคาถูกลงกว่าประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในขณะเดียวกันอุตสาหกรรมสิ่งทอผ้าไหมในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามก็ได้พัฒนาด้านรูปแบบ ลวดลายไปอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกประเทศ ด้วยเหตุนี้ในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 จึงกำหนดว่า งานลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหมจัดเป็นงานศิลปะประยุกต์ตามมาตรา 14 (1) ข้อ g บัญญัติว่า

Article 14 Forms of protected works

1. Literary, artistic and scientific works protected including:

a) Literary and scientific works, textbooks, teaching materials, and other works

expressed in forms of letters or other writing characters;...

g) Fine art works and applied art works;...

ประกอบกับคำอธิบายเพิ่มเติมในพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100/2006 มาตรา 15 ซึ่งได้ให้คำจำกัดความคำว่า “งานศิลปะประยุกต์” ไว้ว่า

Article 15 อนุ 2 “Works of applied arts specified at Point g, Clause 1, Article 14 of the Intellectual Property Law means works presented by lines, colors, three-dimensional figures or layouts, having useful features associated with useful objects, and being mass-produced by hand or by machines, such as: logos; handicraft and fine-arts articles; expressions on products or packages”

อันแสดงให้เห็นว่า งานศิลปะประยุกต์ ตามมาตรา 14 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Law) ได้แก่งานที่อยู่ในรูปลายเส้น สี รูปทรงสามมิติ หรืองานโครงสร้าง และผลผลิตของงานศิลปะประยุกต์นี้ได้ถูกผลิตขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ไม่ว่าโดยฝีมือของมนุษย์หรือโดยเครื่องจักรกล เช่น เครื่องหมาย งานหัตถศิลป์ หรือ งานวิจิตรศิลป์ fine-arts ฯลฯ ซึ่งงานศิลปะประยุกต์นี้ได้ปรากฏตัวอยู่บนผลิตภัณฑ์หรือหีบห่อ

เมื่อพิจารณางานลวดลายของผ้าไหมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรมของประเทศ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามแล้ว พบว่า ลวดลายบนผืนผ้าไหมประกอบด้วยเส้น สี รูปร่าง รูปทรงต่าง ๆ ซึ่งผู้ผลิตได้บรรจุลวดลายเหล่านี้ลงบนผืนผ้าไหม ผ้าไหมในฐานะผลิตภัณฑ์จึงเพิ่มมูลค่าและความสวยงามมากขึ้น รวมทั้งอิทธิพลของลวดลายดังกล่าวยังผลต่อข้อกำหนดจำหน่ายผ้าไหมอีกด้วย ดังนั้นลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรมจึงเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ประเภทศิลปประยุกต์ตามมาตรา 14 (1) ข้อ g ประกอบกับมาตรา 15 อนุ 2 พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100/2006

6.5 ประเทศอินเดีย

ประเทศอินเดีย หรือชื่อทางการว่า สาธารณรัฐอินเดียตั้งอยู่ในทวีปเอเชียใต้และมีประชากรมากเป็นอันดับที่สองของโลก และประเทศอินเดียเป็นประเทศหนึ่งที่มีสามารถผลิตผ้าไหมคุณภาพดีได้ จนผ้าไหมและผ้าซาหาลีของคนอินเดียกลายเป็นสินค้าส่งออกของประเทศ ประกอบกับประเทศอินเดียยังได้รับปรัชญาความคิดทางกฎหมายจากประเทศอังกฤษ เมื่อครั้งประเทศอินเดียเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ เพื่อความเข้าใจถึงแนวทางการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์แก่งานลวดลายผ้าไหม ในบทนี้จึงเป็นการศึกษาถึงประวัติกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดีย ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และความคุ้มครองงานลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ตามลำดับ

6.5.1. ประวัติความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของกฎหมายลิขสิทธิ์สามารถแบ่งแยกพัฒนาการตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้เป็น 3 ยุค ดังนี้

1. ยุคก่อนเกิดกฎหมายลิขสิทธิ์ ตั้งแต่ 1,500 ปีก่อนคริสตกาล ถึง ค.ศ.1842

ประเทศอินเดียเป็นประเทศหนึ่งที่มีประวัติอันยาวนาน เริ่มตั้งแต่เมื่อประมาณ 1,500 ปีก่อนคริสตกาล ชาวดราวิเดียน (Dravidian) และชาวอารยัน (Aryan) เริ่มกำเนิดอารยธรรมต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำสินธุ จนในที่สุดเกิดอาณาจักรมากมายในดินแดนแถบนี้ จนเมื่อประมาณ 300 ปีก่อนคริสตกาลอาณาจักรเมารยะได้ถือกำเนิดขึ้น โดยมีพระเจ้าอโศกมหาราชได้สร้างความรุ่งเรืองในการปกครอง ตลอดจนการสนับสนุนการเผยแพร่พุทธศาสนา จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 – 18 ราชวงศ์โมกุลเรืองอำนาจและแพร่ขยายอิทธิพล วัฒนธรรมโมกุลอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการปกครอง ภาษา ศิลปะ สถาปัตยกรรม และศาสนาอิสลาม แต่ประเทศอินเดียยุคโบราณนี้ก็กลับไม่ปรากฏพัฒนาด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแต่อย่างไร

2. ยุคริเริ่มต้นกฎหมายลิขสิทธิ์ในฐานะอาณานิคมประเทศอังกฤษ ค.ศ.1842 ถึง ค.ศ.1999

จุดเริ่มต้นของกฎหมายสมัยใหม่ในประเทศอินเดีย เริ่มต้นขึ้นเมื่อประเทศอินเดียตกเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ โดยมีสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียแห่งอังกฤษทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดินีแห่งอินเดีย นับแต่นั้นอำนาจในการบริหารและการออกกฎหมายจึงตกกับกงสุลใหญ่อังกฤษประจำประเทศอินเดีย และกฎหมายภายในประเทศอินเดียทุกฉบับต้องถูกควบคุมตามกฎหมาย An Act for the Encouragement of Learning in the Territories Subject to the Government of the East India Company 1847 หรือในชื่อย่อว่า Act XX of 1847 ด้วยเหตุนี้กฎหมายภายในประเทศอินเดียทั้งหมดจึงอยู่ในบังคับ Act XX of 1847 เพื่อที่ประเทศอังกฤษจะสามารถควบคุมและมีอำนาจเหนืออาณานิคมของตนได้อย่างบริบูรณ์

สำหรับการประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ ประเทศอินเดียได้ประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1842 ในชื่อ The Literary Copyright Act 1842 กฎหมายฉบับนี้จึงถือเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกของประเทศอินเดีย บทบัญญัติตาม The Literary Copyright Act 1842 จึงต้องอยู่ในบังคับ Act XX of 1847 ทำให้กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอินเดียมีเนื้อหาสาระคล้ายคลึงกับกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอังกฤษมาก

เหตุที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของประเทศอินเดียคล้ายคลึงกับกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอังกฤษนั้น ก็เพราะว่า กฎหมายของประเทศอินเดียคือกฎหมายของประเทศอาณานิคมของอังกฤษ ประเทศอังกฤษจึงวางหลักการไว้ว่า กฎหมายของประเทศอาณานิคมของตนทุกประเทศต้องเป็นไปตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ ดังนั้นพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียจึงเป็นเพียงการขยายขอบเขตความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอังกฤษ และเนื้อหาของของกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียจึงต้องสอดคล้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอังกฤษทั้งหมด

จวบจนกระทั่งประเทศอินเดียประกาศใช้ Act XXV of 1867 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การวางหลักเกณฑ์เพื่อการควบคุมงานสิ่งพิมพ์ และหนังสือพิมพ์ในประเทศอินเดีย รวมทั้งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการจดทะเบียนหนังสือที่ตีพิมพ์ในเขต British India ผลลัพธ์ที่เกิดตามก็คือความตึงเครียดระหว่างประเทศอังกฤษและประเทศอินเดีย สืบเนื่องจากความไม่พอใจของชาวอินเดีย เพราะกฎหมายฉบับนี้เกิดขึ้นจากผู้ปกครองชาวอังกฤษ และกฎหมายเช่นนี้ไม่ได้ใช้กับดินแดนอาณานิคมอื่น ๆ ของประเทศอังกฤษ

อย่างไรก็ตามประเทศอินเดียก็ไม่มีทางเลือกอื่น ในฐานะที่ประเทศอินเดียเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ ส่งผลให้ประเทศอินเดียต้องแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ของตนตาม Act XXV of 1867 แต่การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียครั้งนี้เป็นไปอย่างล่าช้า เพื่อที่กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้สอดคล้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอังกฤษมากที่สุด อย่างไรก็ตามการแก้ไขกฎหมาย

ลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียก็ยังดำเนินเรื่อยมา จวบจนกระทั่งประเทศอังกฤษเข้าเป็นสมาชิก สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ทำให้การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียจึงต้องปรับเปลี่ยนตาม ประเทศอังกฤษอีกครั้ง ทำให้เนื้อหาสาระตามกฎหมายลิขสิทธิ์อินเดียครั้งนี้มีคุณสมบัติคล้ายกับ กฎหมายลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ ซึ่งในที่นี้คือ สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินมากขึ้น

หลังยุคอาณานิคม ประเทศอินเดียได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษแล้ว คนอินเดียจึง พบว่า ประเทศของตนได้ผ่านความเจริญก้าวหน้าตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1957 (The Copyright Act, 1957) ทั้งกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้มีหลักกฎหมายหลายประการที่สอดคล้องกับ สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน แต่ในขณะเดียวกันบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้มีเนื้อหาสาระเพียง การคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์ ธรรมชาติของผู้สร้างสรรค์บางด้าน และเรื่องข้อยกเว้นการ ละเมิดลิขสิทธิ์เท่านั้น ประกอบกับช่วงเวลาหลังประเทศอินเดียได้รับเอกราชนั้น ระยะเวลาช่วงนี้ นับเป็นยุคแห่งการพัฒนาประเทศอินเดียในทุก ๆ ด้าน ทั้งชาวอินเดียได้ตระหนักแล้วว่า การศึกษาคือเครื่องมือในการพัฒนาประเทศของตน และการเข้มงวดต่อการบังคับใช้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1957 ย่อมเป็นสิ่งขัดขวางต่อเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอินเดีย รวมทั้งการจ่ายค่าธรรมเนียมนิยมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1957 ก็เป็นอุปสรรคต่อการนำเอา ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศอินเดีย ชาวอินเดียจึงพยายามนำเอา ความรู้จากต่างประเทศภายใต้หลัก “Fair dealing” เพื่อที่ชาวอินเดียสามารถใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ได้ และไม่ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์ รวมทั้งการใช้งานตามหลัก “Fair dealing” เช่นนี้ย่อมไม่เป็นการละเมิด ลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ภายใต้หลัก “Fair dealing” ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1957 มีเนื้อหาครอบคลุมถึง การใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ ซึ่งตามกฎหมายถือว่าไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ การใช้งานตามหลัก “Fair dealing” จึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ของเอกชน ทำให้เอกชนสามารถใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นงานวรรณกรรม หรืองานอื่นใด โดยเอกชนผู้ใช้งานตามหลัก “Fair dealing” ต้องมีจุดมุ่งหมายในการใช้ คือ การใช้งานอันมีลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ส่วนตัว หรือเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัย แต่ผู้ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ตามหลัก “Fair dealing” ต้อง อ้างอิงถึงที่มาของงานที่ใช้ว่า งานดังกล่าวเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้ใด

ยิ่งไปกว่านั้นตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1957 ยังระบุข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ เพื่อการศึกษาอีกกรณีหนึ่ง คือ กรณีครูผู้สอนหนังสือใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่น หรือการใช้งาน อันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเป็นส่วนหนึ่งของข้อสอบ หรือการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นในการถาม และตอบ ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ถือว่า การใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าวเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ด้วยเหตุนี้การใช้งานในรูปแบบนี้จึงไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์เช่นกัน

จากการศึกษาประวัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1957 ของประเทศอินเดียแล้วพบว่า ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ของประเทศอินเดียก็คือการยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามหลัก Fair Use และมีเนื้อหาสาระสำคัญ ได้แก่ การยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ของเอกชน หากเอกชนรายใดนำงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นไปใช้ ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา

ต่อมาพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1957 ได้ถูกแก้ไขอีก 5 ครั้ง คือ การแก้ไขในปี ค.ศ. 1983 ค.ศ.1984 ค.ศ.1992 ค.ศ.1994 และค.ศ.1999 โดยการแก้ไขทั้งหมดนี้เกิดขึ้น เพื่อเพิ่มเติมความคุ้มครองงานต่างในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล พร้อม ๆ กับการจำกัดความหมายของคำว่า “กรรมสิทธิ์” (Moral Right) ที่ชัดเจน รวมทั้งการแก้ไขครั้งนี้ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ระยะเวลาความคุ้มครองลิขสิทธิ์ จากเดิมที่การโฆษณางานศิลปะ งานวรรณกรรม การละคร และงานดนตรี มีระยะเวลาคุ้มครองเพียง 50 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแก้ไขได้เพิ่มระยะเวลาความคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็น 60 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ประกอบกับใน ค.ศ.1999 คือยุคเฟื่องฟูของอุตสาหกรรมโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของประเทศอินเดีย ทำให้การแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในปี ค.ศ.1999 จึงเกิดขึ้น ภายใต้การสนับสนุนของกลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรมด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงถือเป็นงานที่มีลิขสิทธิ์และได้รับการจัดการเป็นพิเศษตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อที่กฎหมายลิขสิทธิ์จะส่งเสริมให้เกิดการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์และโปรแกรมอื่น ๆ

3. ยุคกฎหมายลิขสิทธิ์สมัยใหม่ ค.ศ.2000 ถึง ปัจจุบัน

หลังจากการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ในปี ค.ศ.1999 ที่เพิ่มความคุ้มครองข้อมูลดิจิทัลและการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์อีกหลาย ๆ ครั้งต่อมา จนกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบันเกิดขึ้นภายใต้รูปลักษณะของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) หลายอย่าง

ตัวอย่างเช่น กฎหมายลิขสิทธิ์อินเดียมีคำจำกัดความคำว่า “การสื่อสารกับสาธารณชน” (communication to the public) หมายความว่า การแสดงและการบริหารจัดการสิทธิ์ เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแก้ไขใหม่นี้ยังสร้างคำจำกัดความคำว่า “สิทธิในข้อมูลข่าวสาร” และเพิ่มมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญ คือการเพิ่มโทษทางอาญาแก่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ รวมทั้งสิทธิในการบริการจัดการข้อมูลข่าวสาร (rights management information) เมื่อเทคโนโลยีของโลกก้าวเข้าสู่ยุคอินเทอร์เน็ต

การที่กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียฉบับปัจจุบันได้เพิ่มความคุ้มครองในงานต่าง ๆ มากขึ้นนี้ สิ่งนี้เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยของภาคการศึกษาของประเทศอินเดีย คือ หน่วยงาน

India's Copyright Office ซึ่งหน่วยงานนี้เป็นแผนกหนึ่งของ Department and Secondary and Higher Education โดยหน่วยงานดังกล่าวมีอิทธิพลสำคัญต่อแนวความคิดของกฎหมายลิขสิทธิ์ จนกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบันมุ่งคุ้มครองสิทธิของสังคมมากกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจหรือสิทธิทางการค้า และทำให้การใช้งานอันมีลิขสิทธิ์เพื่อการศึกษาไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

ต่อมาเมื่ออุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศอินเดียมีความรุ่งเรืองสูงสุด จนคนทั่วโลกเรียกอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในประเทศอินเดียว่าเป็น ฮอลลีวู้ดตะวันออก แต่การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ผ่านมากลับไม่อาจรองรับความเปลี่ยนแปลงของประเทศอินเดียและสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์อินเดียไม่มีบทบัญญัติห้ามการขายหรือเผยแพร่งานภาพยนตร์ผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

แม้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียไม่มีหลักกฎหมายรองรับงานอุตสาหกรรมภาพยนตร์มากพอก็ตาม แต่ทว่าหากสังเกตพัฒนาการกฎหมายลิขสิทธิ์มาโดยตลอดแล้วย่อมพบว่าประเทศอินเดียได้แก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์มาเป็นลำดับ โดยจุดมุ่งหมายของการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ก็คือ การดึงดูดการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติในอุตสาหกรรมบันเทิงของประเทศอินเดีย โดยการใช้ผลประโยชน์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นเครื่องมือ เช่นเดียวกับที่ประเทศอินเดียได้ใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อดึงดูดนักลงทุนในอุตสาหกรรมเพลง ภาพยนตร์ และล่าสุดคืออุตสาหกรรมโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังนั้นในอนาคตประเทศอินเดียอาจดำเนินการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์อีกครั้ง โดยครั้งนี้น่าจะเป็นไปเพื่ออุตสาหกรรมภาพยนตร์ในประเทศตนมากขึ้น เพียงเท่าที่กรอบสนธิสัญญาว่าด้วยลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เปิดช่องให้

6.5.2. ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ประเทศอินเดียถือเป็นแหล่งผลิตผ้าคุณภาพผ้าดีแห่งหนึ่งของโลก โรงงานผลิตผ้าไหมและผ้าประเภทอื่น ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าด้านเครื่องจักรที่ทันสมัย นักออกแบบเครื่องแต่งกายในประเทศอินเดียได้พัฒนางานออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหมและผ้าชนิดอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดผู้บริโภคทั่วโลก ซึ่งในงานออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหมนี้จะเกี่ยวข้องกับมาตรา 2 (y) กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดีย 1957 (India Copyright Act, 1957) ดังนี้

2.Interpretation:- In this Act, unless the context otherwise requires,...

(y) "work" means any of the following works, namely:-

- (i) a literary, dramatic, musical or artistic work;
- (ii) a cinematograph film;
- (iii) a record;

ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 2 กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียจะให้ความคุ้มครองแก่งานตามที่มาตรา 2 บัญญัติไว้เท่านั้น โดยทั้งนี้คำว่า “งาน” มีขอบเขตอยู่ในงาน 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. งานวรรณกรรม งานละคร งานดนตรี หรืองานศิลปะ
2. งานภาพยนตร์
3. งานบันทึกเสียง

ประกอบงานออกแบบลวดลายผ้าไหม คือการสร้างสรรค์งานด้านศิลปะ โดยงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตั้งอยู่บนวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

ประการแรก การรังสรรค์ผลงานด้านศิลปะ และ

ประการที่สอง การออกแบบลวดลายที่เหมาะสมต่อประโยชน์ใช้สอย

ทั้งนี้เนื่องจากลวดลายบนผืนผ้าไหมประเทศอินเดียมิใช่มีเพียงความสวยงามเท่านั้น หากแต่เนื้อผ้าไหมและลวดลายยังแสดงถึงวรรณะของผู้สวมใส่ทางศาสนาอีกด้วย ด้วยเหตุนี้งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงมีฐานะเป็นงานศิลปะ และงานออกแบบในเวลาเดียวกัน

ดังนั้นงานออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหมจึงถือเป็นงานศิลปะตามมาตรา 2 (y) กฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 และงานออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหมยังมีคุณสมบัติตามคำจำกัดความของคำว่า “งานศิลปะ” (artistic work) ในมาตรา 2 (c) กฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 ซึ่งบัญญัติว่า

2. Interpretation:- In this Act, unless the context otherwise requires,...

(c) "artistic work" means---

(i) a painting, a sculpture, a drawing (including a diagram, map, chart or plan), an engraving or a photograph, whether or not any such work possesses artistic quality;

(ii) an architectural work of art; and

(iii) any other work of artistic craftsmanship;...

เช่นนี้เมื่องานออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหมเกิดจากเทคนิคในการวาด การพิมพ์ และการแกะสลักแม่พิมพ์ ซึ่งกรรมวิธีดังกล่าวคือวิธีการสร้างงานศิลปกรรมตามมาตรา 2 (c) (i) กฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 ส่งผลให้งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงเป็นงานศิลปกรรมอันมีลิขสิทธิ์ตามมาตรา 2 (y) และ (c) (i) กฎหมายลิขสิทธิ์ 1957

ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า งานออกแบบลวดลายอาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้ หากงานออกแบบนั้นเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานพิมพ์ งานวาด หรืองานเขียนลวดลาย ในฐานะที่งานดังกล่าวเป็นงานศิลปกรรม (artistic work) ซึ่งตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียได้ให้ความคุ้มครองไว้ แม้ว่าตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดียจะไม่ระบุว่า งานออกแบบคืองานศิลปะ ซึ่งกฎหมายประสงค์จะให้ความคุ้มครองก็ตาม

สำหรับศาลอินเดียมีความเห็นว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ย่อมคุ้มครองงานศิลปะ (artistic works) และประโยชน์จากการใช้สอยงานศิลปะชิ้นนั้น อันเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ต้องการปกป้องงานศิลปะดังกล่าวด้วย งานศิลปะที่เกิดจากการออกแบบ งานเช่นนี้ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย⁵³

นอกจากนี้ในประเทศอินเดียยังมีกฎหมายการออกแบบ (Design Act, 2000) ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบโดยเฉพาะ ทำให้งานออกแบบลวดลายผ้าไหมที่มีความใหม่ และเกิดจากความคิดริเริ่มของนักออกแบบ และงานออกแบบลวดลายดังกล่าวยังไม่ถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน รวมทั้งลวดลายในการการออกแบบดังกล่าวก็มิได้มีเนื้อหาต้องห้ามตามกฎหมายแล้ว งานออกแบบลวดลายผ้าไหมย่อมอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 4 กฎหมายการออกแบบ 2000⁵⁴ ได้ พร้อม ๆ กับกฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 ก็มอบความคุ้มครองแก่งานออกแบบ ซึ่งงานออกแบบดังกล่าวมีคุณค่าทางศิลปะในเวลาเดียวกัน

6.5.3. ความคุ้มครองงานลวดลายบนผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ปัจจุบันประเทศอินเดียเป็นประเทศผู้ผลิตสิ่งทอรายใหญ่ของโลกประเทศหนึ่ง การผลิตผ้าไหมของชาวอินเดียได้ก้าวเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม โดยการผลิตผ้าไหมของชาวอินเดียมีทั้งอุตสาหกรรมในชุมชน ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้ผลิตแบบหัตถกรรมพื้นบ้าน และการผลิตในรูปแบบโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีเครื่องจักรกลเข้ามาทดแทนแรงงานมนุษย์ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมการผลิตผ้าไหมของชาวอินเดียยังคงใช้ลวดลาย 2 ประเภทใหญ่ ซึ่งลวดลายแต่ละประเภทมีความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังนี้

⁵³ J Sai Deepak. Protection of Traditional Handicrafts under Indian Intellectual Property Laws. Journal of Intellectual Property Rights Vol 13. May 2008, p.201

⁵⁴ 4. A design which

(a) is not new or original; or

b) has been disclosed to the public anywhere in India or in any other country by publication in tangible form or by use or in any other way prior to the filing date, or where applicable, the priority date of the application for registration; or

(c) is not significantly distinguishable from known designs or combination of known designs; or

(d) comprises or contains scandalous or obscene matter shall not be registered.

1. ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหม ในตำราวิชาการของนักกฎหมายอินเดียถือว่า ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมถือเป็นงานศิลปะตามมาตรา 2 (c) (iii) กฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 ซึ่งบัญญัติว่า

2. Interpretation:- In this Act, unless the context otherwise requires,..

(c) "artistic work" means---

(i) a painting, a sculpture, a drawing (including a diagram, map, chart or plan), an engraving or a photograph, whether or not any such work possesses artistic quality;

(ii) an architectural work of art; and

(iii) any other work of artistic craftsmanship;...

เพราะเหตุที่ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมเหล่านี้จัดเป็นงานหัตถศิลป์ (artistic craftsmanship) แม้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 ไม่ได้บัญญัติคำนิยามของคำว่า “งานหัตถศิลป์” (artistic craftsmanship) ไว้ก็ตาม แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ก็มอบความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ให้เพื่อคุ้มครองผู้ผลิตที่ได้นำงานศิลปหัตถกรรมเข้าสู่ตลาด และป้องกันมิให้บุคคลใดผลิตงานลอกเลียนแบบ ทั้งนี้ไม่ว่างานหัตถศิลป์ดังกล่าวจะสร้างขึ้นด้วยแรงงานมนุษย์หรือเครื่องจักรกลก็ตาม ดังนั้นงานหัตถศิลป์ (artistic craftsmanship) และงานหัตถกรรม (handicrafts) จึงอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 2 (c) (iii) กฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 (Copyright Act 1957)⁵⁵

แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่างานลวดลายบนโบราณผืนผ้าไหมถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปะตามมาตรา (c) (iii) กฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 (Copyright Act 1957) แต่งานลวดลายโบราณเหล่านี้ก็เป็นงานที่สิ้นสุดความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ (Public domain) แล้ว เพราะผู้สร้างสรรค์งานลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมเหล่านี้ไม่อาจทราบตัวผู้ทรงสิทธิได้ ส่งผลให้งานลวดลายโบราณเหล่านี้ปราศจากผู้ทรงสิทธิ และงานเหล่านี้จึงเป็นงานสาธารณะ ซึ่งผู้ผลิตทุกรายสามารถแสวงหาประโยชน์ได้อย่างอิสระ⁵⁶

นอกจากนี้กฎหมายลิขสิทธิ์อินเดีย 1957 ก็ไม่ให้ความคุ้มครองงานหัตถกรรมทางวัฒนธรรม (traditional handicrafts) ทุกประเภท ไม่ว่างานลวดลายโบราณของผ้าไหม หรืองานศิลปกรรม หรืองานหัตถกรรมแบบโบราณ ก็เพราะการได้ไปซึ่งลิขสิทธิ์ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขตามกฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 คือ

⁵⁵ J Sai Deepak. Protection of Traditional Handicrafts under Indian Intellectual Property Laws. Journal of Intellectual Property Rights Vol 13. May 2008, p.201-203

⁵⁶ Ibid, 201-203

- 1) งานที่ได้รับความคุ้มครองต้องเกิดจากความคิดริเริ่ม (original) ของผู้สร้างสรรค์เอง
- 2) งานที่ได้รับความคุ้มครองต้องเป็นการแสดงออกทางความคิด แต่กฎหมายไม่คุ้มครองแนวความคิด (Idea)
- 3) งานที่ได้รับความคุ้มครองต้องเป็นงานตามมาตรา 2 (c)

ฉะนั้นงานหัตถกรรมทางวัฒนธรรม (traditional handicrafts) ทุกประเภทของประเทศอินเดียจึงไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 ได้ ไม่ว่าจะเป็นลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหม หรืองานปั้นหล่อหัตถศิลป์โบราณ ฯลฯ ซึ่งประเด็นเรื่องนี้ Michael Heller นักกฎหมายชาวอินเดียถือว่า “เรื่องนี้เป็นโศกนาฏกรรมของวงการนักกฎหมายประเทศอินเดีย ซึ่งสังคมคือเจ้าของสิทธิในงานหัตถกรรมทางวัฒนธรรม (traditional handicrafts) แต่สังคมกลับต้องสูญเสียความคุ้มครองตามกฎหมาย ทำให้ผู้ใช้รายใหม่ ๆ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เพื่อขออนุญาตใช้สิทธิจากเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยตามกฎหมายลิขสิทธิ์อธิบายว่า งานหัตถกรรมทางวัฒนธรรม (traditional handicrafts) ไม่ใช่วัตถุที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย”⁵⁷

2. ลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหม สำหรับลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหมย่อมมีฐานะเป็นงานศิลปกรรมประเภทงานหัตถศิลป์ (artistic craftsmanship) ตามมาตรา 2 (c) (iii) และ (y) กฎหมายลิขสิทธิ์อินเดีย 1957 ที่บัญญัติว่า

2.Interpretation:- In this Act, unless the context otherwise requires,...

(c) "artistic work" means---

(i) a painting, a sculpture, a drawing (including a diagram, map, chart or plan), an engraving or a photograph, whether or not any such work possesses artistic quality;

(ii) an architectural work of art; and

(iii) any other work of artistic craftsmanship;...

(y) "work" means any of the following works, namely:-

(i) a literary, dramatic, musical or **artistic work**;

(ii) a cinematograph film;

(iii) a record;

ดังนั้นงานลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหมจึงถือเป็นงานเกิดจากความคิดริเริ่มซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้แสดงออกซึ่งความคิดของตนบนผืนผ้าไหม ประกอบกับลวดลายของผ้าไหมมีฐานะเป็นงาน (work) ตามที่กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองในมาตรา 2 อนุ (y) ในฐานะที่ลวดลายอัน

⁵⁷ Ibid, 202

เกิดขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรมเหล่านี้คืองานหัตถศิลป์ (artistic craftsmanship) ตามมาตรา 2 อนุ (c) (iii) ทำให้งานลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหมมีฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์อินเดีย 1957

เช่นเดียวกับศาลอินเดีย ศาลให้คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำว่า “งานหัตถศิลป์” (artistic craftsmanship) ว่า คำว่า “งานหัตถศิลป์” (artistic craftsmanship) ประกอบขึ้นด้วยวิถีทางภาษา และศาลเห็นว่า งานหัตถศิลป์ก็คืองานศิลปกรรม โดยงานหัตถศิลป์ได้ถูกประยุกต์จากงานวิจิตรศิลป์ (fine arts) เช่นเดียวกับที่งานวิจิตรศิลป์ได้ประยุกต์มาจากงานภาพวาด ด้วยเหตุนี้ “งานหัตถศิลป์” (artistic craftsmanship) จึงหมายถึงความรวมถึงงานหัตถกรรมทุกประเภท (handicrafts) เช่นการปั้นภาชนะต่าง ๆ การพิมพ์ลวดลาย เป็นต้น โดยศาลไม่ให้ความสำคัญว่า งานหัตถศิลป์ (artistic craftsmanship) ต้องมีคุณค่าทางศิลปะมากหรือน้อยเพียงใด หรืองานหัตถศิลป์ (artistic craftsmanship) สามารถใช้ประโยชน์ด้านอื่นนอกจากการชื่นชมคุณค่าทางศิลปะ แต่ศาลถือว่างานหัตถศิลป์ (artistic craftsmanship) เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ข้อ 2 (c) กฎหมายลิขสิทธิ์อินเดีย 1957⁵⁸

ท้ายที่สุดนี้จากการศึกษาวิธีการนำกฎหมายลิขสิทธิ์มาคุ้มครองงานลวดลายโบราณของผ้าไหม ลวดลายที่สร้างขึ้นใหม่ และงานออกแบบลวดลายผ้าไหมนั้นจึงสรุปได้ว่า แต่ละประเทศต่างมีวิธินำกฎหมายลิขสิทธิ์มาใช้ต่างกัน โดยกฎหมายลิขสิทธิ์สามารถนำมาใช้ได้ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ รูปแบบแรกการนำกฎหมายลิขสิทธิ์มาคุ้มครองลวดลายผ้าไหมโบราณ ในฐานะที่ลวดลายโบราณของประเทศตนคืองานด้านศิลปะประเพณีพื้นบ้าน (Fore lore) ดังเช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสังคมนิยมเวียดนาม ฯลฯ รูปแบบที่สองการนำกฎหมายลิขสิทธิ์มาใช้ เพื่อคุ้มครองงานออกแบบและลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ของอุตสาหกรรมผ้าไหม ซึ่งงานทั้งสองอาจได้รับความคุ้มครองในฐานะศิลปะประยุกต์หรืองานศิลปะ

⁵⁸ Ibid, 202